SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA VI MAKARSKA 1966. BROJ

GLAVNE KARAKTERISTIKE DEKRETA O EKUMENIZMU

Nije lako vrlo sažet dekret o ek. još više sažeti u par pojmova, ali pokušajmo sve njegovo bogatstvo koliko toliko obuhvatiti s triju vidika. Bit će najkorisnije ako pogledamo: 1) Kako se katolici imamo vladati, želimo li doista da stvarno dođe do sjedinjenja među kršćanima; 2) Čime se trebamo mi i drugi služiti u tu svrhu, a to je, recimo odmah, dijalog; 3) Što nam svima kršćanima kod sjedinjavanja ima biti najviše srcu. Ova se tri vidika djelomice poklapaju s tri naslova kojima A. Javierre (komentator dekreta koji mi je najviše pomogao) označuje tri faze kroz koje je prošao dekret o ek. na prvim trim zasjedanjima i konačno prihvaćen (s 2137 glasova za i samo 11 protiv) i proglašen 21 XI 1964. Karakteristični su ti naslovi: Prvim je zasjedanjem prevladavao irenički unionizam, drugim katolički ekumenizam, trećim ekumenički katolicizam. Iza daljnjega će se vidjeti, da ovo nije prazna igra riječi.

1. S naše je strane na mjestu najprije kat. **irenizam.** Pojam je širi od ek., a znači našu pomirljivost ili pomirljivu ljubav koju kao kršćani moramo pokazivati prema svima koji su s nama zavađeni. Ne samo da je to sedmo od Isusa proglašeno blaženstvo (eirenopoioi mirotvorci, Mt 5, 9), nego kako za pojedince tako i za skupine vrijedi njegova prijetnja, da inače Otac neće primiti naše darove (Mt, 5, 23). Nije uvijek u našoj moći da se sa svakim zaista pomirimo, ali svakako moramo biti miroljubivi i mirotvorci. Da odmah izbjegnem svaki nesporazum, naglašujem da ta naša pomirljivost prema odijeljenoj braći ne smije ići nauštrb objave i vjerskog poklada. »Na dogmatskom se polju ne može ni za dlaku popustiti« (»Služba Božja« g. II, str. 180). Irenizam je specifično Kristov zahtjev i ako se kada s kat. strane stavlja u sumnju, u tom ga se slučaju označuje pridjevom koji posve isprazni pravo, evanđeosko značenje irenizma.

Tako i naš dekret u čl. 11. veli: »Ništa nije toliko strano ekumneizmu koliko onaj lažni (falsus) irenizam, uslijed kojega trpi štetu čistoća katoličke nauke i iskrivljuje se njezin pravi i jasni smisao«.

Pravim je evanđeoskim irenizmom ili, jednostavno, irenizmom prožet čitav dekret o ek. I prije su kat. teolozi redovito, uz polemički stav prema zabludi, zauzimali irenički stav prema osobama u zabludi, ali sada se sve više nastoji shvatiti, ne odobriti, kako je došlo do zablude brata, dapače u toj pojavi priznati i svoj dio krivnje. Javierre (136) otvoreno priznaje: »Kat. teolozi ne običavahu se baviti pojavom podijeljenosti nego samo pod vidikom odgovornosti odijeljenih«. Dekret isključuje takav način tretiranja bogoslovlja: »Ne polemički, prvenstveno u onome što se tiče odnosa odijeljene braće prema kat. Crkvi« (10). Što se pak tiče odgovornosti, već je Benedikt XV obdario oprostom molitvu u kojoj molimo, da nas Gospodin čuva od grijeha, zbog kojih su se naša braća udaljila od nas. Međutm, i kada se mora ustanoviti, da je neki rascjep izvršen »katkada i ne bez krivnje ljudi s jedne i s druge strane« dekret o ek. (3) postavlja dalje vrlo važno načelo: »Oni koji se sada u takvim zajednicama rađaju i primaju Kristovu vjeru ne mogu se okriviti za grijehe podvojenosti, i njih katolička crkva grli bratskim poštovanjem i ljubavlju«. Dekret ide dalje i ne zadovoljava se samo ljubavlju prema odijeljenoj braći koju bismo mi samo u sebi osjećali, već od kat. vjernika traži (4) da vode »marnu brigu za odijeljenu braću: za njih moleći, raspravljajući s njima o stvarima Crkve i usmjeravajući prvi svoje korake k njima«. Moram upozoriti, da hrv. prijevod »raspravljajući« zvuči oštrije od originalnog »de rebus Ecclesiae cun illis communicando« (franc. prijevod: parleront avec eux), dakle saopćavajući im sve što ih može zanimati iz naše Crkve, a tako i nas iz njihove, svakako irenički, ne polemički. Malo dalje dekret kliče: »U svemu neka svi paze na ljubav!«

Ta nam pomirljiva ljubav nikome nije urođena, pa nam i u tome treba popravljati svoju ćud. Dekret jasno kaže: »Nema ekumenizma u pravom smislu riječi bez nutarnjeg obraćenja. Jer samo po obnovi duha, po samoodricanju i po najvelikodušnijem izljevu ljubavi napreduju i zriju želje za jedinstvom« (7). A u slijedećem čl. (8) još više naglašuje: »Ovo obraćenje srca i svetost žvota, uz privatne

i javne molitve za jedinstvo kršćana, moramo smatrati kao dušom čitavog ekumenskog pokreta i s pravom to možemo nazvati duhovnim ekumenizmom«. Ako je ta ekumenska »metanoia« prava, evanđeoska, onda će nas uputiti na još jedan važan korak. Kako od svojih dobrih vjernika tražimo da svoga bližnjega mole za oproštenje, dekret tu dužnost stavlja na srce svima koji se bave ek. na djelu: »Poniznom molbom tražimo oproštenje od Boga i od odijeljene braće, kao što i mi otpuštamo dužnicima našim« (7). I znamo kako je to učinio Pavao VI na početku II zasjedanja i malo kasnje, 17. X 1963. ponovio u audijenciji promatračima, pozivajući se kod toga na Isusove riječi kod Mt. 5, 23—24.

Isplati se jedan put pročitati dekret o ek. uprav s tog ireničkog vidika. Kod toga ćemo lako uvidjeti, da ireničko raspoloženje dekret pokazuje posebno prema istočnim Crkvama. Samo takav je stav mogao dovesti do javnog priznanja: »Isto tako ne smijemo prešutjeti, da Crkve na Istoku od početka imaju poklad, iz kojega je Crkva na zapadu preuzela više toga s područja liturgije, duhovne predaje i pravnog reda« (14). Dakle, ne samo da nas je velik, uprav ogroman dio vjerskog poklada zajednički s istočnim kršćanima, nego priznajemo da smo i njihovi dužnici. I još dekret s nekim ganućem dodaje: »Te su Crkve, da bi sačuvale tu vjeru, mnogo pretrpjele i mnogo trpe«. A kad mora spomenuti žalosni raskol (tačnije: rascjep, jer dekret ne pozna izraz shizme), onda uz objektivne razloge navodi i subjektivni povod cijepanjima: »nedostatak međusobnog razumijevanja i ljubavi« (14). I još jedno priznanje, koje nas boli i koje mora dovesti do metánoie katolika, posebno nas koji smo pomiješani s istočnjacima. Kad naime sabor svečano ponavlja (kažem: ponavlja, jer su to zadnji pape više puta rekli), da bi kod sjedinjenja istočne Crkve zadržale svoju vlastitu disciplinu (a u tu možemo uključiti sve uređaje Crkve koje nije propisao Gospodin nego su ljudskog prava), dodaje: »Potpuno pridržavanje ovog tradicionalnog načela, kojeg se nije uvijek pridržavalo (!), spada u uvjete, koji se bezuvjetno traže za uspostavljanje jedinstva« (16). Posebice se ne želi drugima nametati naša skolastična obrada vjerskih istina, uza sve njezine prednosti, pa dekret izjavljuje (17), »da su neke vidove objavljenog misterija zgodnije shvatili i bolje osvjetlili jedni nego drugi« pa dodaje: »Šta se tiče autentične predaje istočnjaka, treba priznati da je ona na divni način(!) utemeljena na Svetom pismu, da se nje-

guje i dolazi do izražaja u liturgijskom životu, da je protkana živom apostolskom predajom i spisima istočnih otaca i duhovnih pisaca, da teži uređenju života, što više i punoj spoznaji kršćanske istine«. Samo prijevod »punoj spoznaji« miriši previše zapadnjački, intelektualistički, što je istočnom mentalitetu tuđe. Original ima: ad christianam veritatem plene contemplandam, dakle na imenicu »spoznaja«, koja označuje razumski posjed vjerskih istina, nego glagolsku radnju »contemplandam«, koja sve više i više prodire u vjerske objavljene istine promatrajući ih kao Božja otajstva.

Takav je stav, pun pomirljivosti i ljubavi, Sv. Ocu sugerirao onu nježnost koju je izrazio promatračima u crkvi sv. Pavla 4. XII 1965: »Dopustite da vam povjerimo onaj nutarnji osjećaj: Vaš odlazak stvara oko nas neku pustoš koju prije sabora nismo poznavali i koja nas sada žalosti. Mi bismo htjeli da vas uvijek vidimo zajedno s nama... Vaš odlazak neće za nas značiti kraj duhovnih i srdačnih odnosa, kojima je početak dala vaša prisutnost na saboru. Ne zatvara se, za nas, tiho započeti razgovor, nego nas naprotiv obvezuje na razmišljanje kako bismo ga mogli plodonosno nastaviti« (Đak. Vj. 66, 9). Dakle irenizam vodi u dijalog.

2. Samo ovako raspoloženi možemo početi ekumenski **dijalog.** Ova se riječ sada upotrebljava kao malo koja, kao da je u modi. Dijalog sa svima želi Crkva pod Pavlom VI, koji je dobar dio svoje programatske enciklike »Ecclesiam suam« posvetio tom zbliženju Crkve i svijeta izvan nje. Po njemu je dijalog »stav što ga katolička Crkva treba uzeti u ovom času svjetske povijesti«. A ako treba razgovarati sa svima, najpreči je razgovor s najbližima, inače bismo sličili pokojem vjerniku ili vjernici, koji su prijazni sa svakim strancem a neće da govore sa svojima u kući ili u susjedstvu. Spomenuti Javierre odmah na početku ističe (7), da je svoj komentar dekretu u ek. napisao baš s gledišta dijaloga: »Oko tog se središta kreću sve naše primjedbe«.

Tko je ovlašten za ekumenske razgovore s odijeljenom braćom? Samo oni koji su irenički raspoloženi i k tome su kvalificirani stručnjaci, pod vodstvom biskupa. Nisu, međutim, isključeni ni dodiri na nižim nivoima. Naš dekret čak predviđa, da će i obični vjernici doći u prigodu da se, htjeli ne htjeli, upuste u »razgovor« s drugim kršćanima. Bilo tko i bilo kada u dijalogu bi mogao doći u napast, da previše

ističe ono što je kod odijeljene braće, prema našim gledištima, manjkavo ili manje dobro. Tu katolik mora biti širokogrudan i, neka se ne znam kako diči svojim, treba poštivati tuđe. Bolje zna kojiput biti neprikladnije od dobroga. A svakako u prosuđivanju svih pojava jedino nam mjerilo ima biti evanđelje, a ne naši i uopće zapadni stavovi. I kad nam dođe želja druge ispravljati, poslušajmo prije dekret: »Katolički vjernici . . . u prvom redu moraju iskreno i budno odvagnuti ono što treba obnoviti i učiniti u samoj katoličkoj obitelji, da njezin život vjernije i jasnije pruža svjedočanstvo o nauci i uredbama, koje joj je Krist dao po apostolima« (4).

Dekret je predvidio sve što je potrebno za ekumenski dijalog. Nije se ustručavao istaknuti i ono što će mnoge iznenaditi. »Dijalog traži potpunu jednakopravnost između oba sugovornika, nameće zajedničko traženje cjelovite istine i predlaže marljiv napor da se stjecanjem dostigne zajedničko središte« (Javierre 231). Dekret izričito veli: »Mnogo koriste sastanci s jedne i druge strane, na kojima se raspravljaju prvenstveno teološka pitanja, gdje svi učesnici sudjeluju na ravnoj nozi (unusquisque par cum pari)« (9). To ne znači, da se ta jednakost ima shvatiti materijalno, pa je poznato da je Sv. Stolica pristala na prijedlog Savjeta kršć. Crkava i u zajednički je nadobudni odbor imenovala svojih šest zastupnika, dok ih spomenuti Savjet ima osam. Zaista se, sjetimo se papinih riječi, više ne gleda na prestiž. Još teže ide nekima u glavu da kat. Crkva, nepogrešiva učiteljica, treba da zajedno s odijeljenom braćom »traži istinu«, ali i to tvrdi naš dekret: »U ekumenskom razgovoru moraju katolički bogoslovi, zastupajući katoličku istinu i istražívajući božanska otajstva zajedno s odijeljenom braćom, nastupati puni ljubavi prema istini, s poštovanjem i ponizno« (11). Samo je i ovdje naš prevodilac rasporedom riječi i izrazom »zastupajući kat. istinu« (za »doctrinae Ecclesise inhaerentes«) nekoliko zaoštrio smisao. Tačnije bi prijevod bio: »Katolički bogoslov, ostajući vjerni (talij.: restando fedeli, franc. jednostavno: fidèles) crkvenoj nauci, u istraživanju božanskih otajstava zajedno s odijeljenom braćom moraju nastupati s ljubavlju (amore) prema istini, blagonaklonošću (caritate) i poniznošću«. Kristovo je bogatstvo neistraživo, svi skupa nećemo u nj prodrijeti ni do konca vjekova. Ono što je kat. Crkva iz tog blaga proglasila dogmom to treba vjerno čuvati, a u svemu drugome dalje

s braćom istraživati, pa i same dogme bolje objasniti. Dapače, ne bojmo se priznati, da nama zapadnjacima mogu u tome mnogo koristiti metode istočnjaka, a barem djelomice i protestanata (osobito dubljim istraživanjem Sv. pisma).

U tim će razgovorima dobro doći i sasvim praktičan naputak našeg dekreta: »Da se eliminiraju riječi, sudovi i djela, koji ni po pravdi ni po istini ne odgovaraju stanju odijeljene braće i zato još jače otežavaju međusobne veze s njima« (4) i slično još: »Neka svi kršćani . . . zajedničkim nastojanjem oko međusobnog poštovanja pruže svjedočanstvo nade koja ne vara« (12). Prema tome je važno i pravilno oslovljavanje naših subesjednika. I tu je dekret o ek. učinio velik korak naprijed. »Nestalo je mentaliteta protureformacije a da na području vjere nije ni što najmanje napušteno« (L'ami du clergé 1965, 180), pa se to odrazuje i u terminologiji. Nije nov naziv što ga Ivan XXIII i Pavao VI redovito upotrebljavaju za istočne nesjedinjene »Crkve« ali je tekovina II vatik. sabora, što se i protestantske zajednice nazivaju »crkvenima« (15. čl. Uredbe o Crkvi i u našem dekretu passim). Dakle se i protestantima priznaje barem neka vrst »crkvenosti«, što su oni primili do znanja s iskrenim veseljem.

Još je važnije, što se dekret o ek. uprav trudi, da kod istočne i zapadne odijeljene braće nađe i istakne sve što je kod njih istinito i dobro, dakle s nama zajedničko. Uza svu kratkoću dekreta nije ispuštena ni jedna njihova pozitivna prvina. Poput najvećih prijatelja Istoka i protest. Zapada saborski oci toplo i konkretno iznose toliko toga u čitavom III pogl. našeg dekreta. Neka spomenem samo jedno: kod protestanata se ne zaboravlja istaknuti njihova vrlo razvijena karitativna i opće humanitarna nastojanja: »Ta je djelatna vjera izvijela na svjetlo i ne baš mali broj ustanova za ublaživanje duhovne i tjelesne bijede, za odgajanje mladeži, za veću humanizaciju životnih uvjeta u društvu, za uspostavu trajnog i općeg mira« (23). Sve to po već široko prihvaćenom načelu: ističimo ono što nas spaja, a ne ono što nas dijeli.

Uzalud će biti razgovori među odijeljenom braćom, ako se oni, svaki za se i zajedno, ne budu često razgovarali s Ocem nebeskim i tako se pridruživali Isusovoj molitvi na zadnjoj večeri. Stoga dekret o ek. malo što preporučuje kao molitvu za sjedinjenje. Tako u čl. 4., 8. i posebno na kraju: »Sabor izjavljuje, da je svijestan, da ta sveta namisao oko

izmirenja svih kršćana i ujedinjenja u jednoj jedinoj Kristovoj Crkvi nadilazi ljudske sile sposobnosti. I zato svu svoju nadu stavlja u molitvu Kristovu za Crkvu...« (24). Osobito dekret preporučuje zajedničku molitvu kod samih ekumenskih razgovora: »U nekim posebnim prilikama, kao što su tzv. molitve »za sjedinjenje«, i na ekumenskim zborovima, dopušteno je što više i poželjno, da se katolici sjedine s odijeljenom braćom. Takve su zajedničke molitve izvrsno sredstvo, da bismo izmolili milost jedinstva i pravi znak veza, kojima se katolici s odijeljenom braćom već sada povezuju: Jer gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, ondje sam ja među njima (Mt. 18, 20)«. I kako su riječi Sv. pisma »izvrsna sredstva u samom razgovoru (21) tako se kod tog bogoslužja riječi mogu čitati biblični odlomci. Primjer će se Sv. Oca u bazilici sv Pavla 4. XII 1965. sve više nasljedovati po svijetu, kao što je to učinjeno npr. u Splitu prigodom završetka ovogodišnje molitvene osmine za sjedinjenje.

3. Kad je Sv. pismo, prema riječima dekreta o ek. (21), »izvrsno sredstvo u svemoćnoj Božjoj ruci za postignuće onog jedinstva koje Spasitelj pruža svima ljudima«, kad će dakle samo on razdiljenim sljedbenicima dati svoje jedinstvo, onda se svi imamo **stjecati** k njemu. Tako prevodim Javierrov čest izraz »convergenza«, koju on ističe kao glavnu značajku našega dekreta, jer ona u njemu posve prevladala nad prijašnjim nastojanjem oko obraćenja heretika. Iako dekret nema te riječi, s pravom je taj komentar toliko upotrebljava, jer je to zaista ono 3. što nam svima ima biti na srcu: konvergirati tj, s.kupljati se, ići i stjecati se k jednoj tački, k zajedničkom središtu. A to za sve kršćane može biti samo Krist Gospodin. Odmah u 2. čl dekret naziva Krista »počelo (principium) jedinstvo Crkve«. A riječi me dekret (7): »Neka imaju na pameti svi kršćanski vjernici, da tim bolje promiču, pače i provode (exercere, talij. vivranno in pratica, franc. réaliseront) jedinstvo, što više budu uznastojali provoditi život prema evanđelju. Što tijesnije i uže budu povezani s Ocem, Sinom (Verbo) i Duhom Svetim, to će jače i lakše ostvariti međusobno bratstvo« podsjećaju, neka mi je slobodno kazati iz zahvalnosti, formule koju sam toliko puta čuo od velikog ekumenskog radnika, prof. Grivca: Što budemo bliži Kristu tim ćemo bliže biti i međusobno! To je istočni opat Dorotej braći prikazivao geomerijskim likom kružnice: Krist je naše magnetsko sredi-

šte, mi smo svi zrnca koja on privlači k sebi pa približavanjem njemu smanjujemo i udaljenost među sobom. Na tu će nas usmjerenost prema Kristu, osobito nas i pravoslavne, voditi i zajedničko štovanje njegove presv. Majke, kojoj bi se Majci Crkve imale podvrći sve nesloge i razdori u obitelji. Na nju se ovako obraća molitva za vjersko sjedinjenje svih Slavena, koja se (ako se ne varam) pripisuje velikom Strossmayeru: »A ti, velika Bogorodice Marijo, Majko naša premila, koju svi zajedno štujemo i slavimo, ne prestani blagoslovljene ruke svoje dizati k Bogu Trojednome, dok ne vidiš svu svoju slavensku djecu, gdje se bratski grle u jedinoj pravoj Crkvi Sina tvojega«.

Dekret je o ek. u isticanju Krista kao počela jedinstva još konkretniji. Crkva je sakramentalizirani Krist pa njezino jedinstvo i bistvo tvore Kristovi sakramenti. »Krštenje sačinjava sakramentalnu vezu jedinstva, koja postoji među svima onima koji su preporođeni« (22), a dekret još više pokazuje na presv. Euharistiju. Tako odmah na početku (2): »U svojoj je Crkvi (Krist) ustanovio divni sakramenat Euharistije, koji jedinstvo Crkve i označuje i daje (ostvaruje)«. To vrijedi prema dekretu ne samo za istočnu Crkvu, o kojoj veli čl. 15: »Svima je poznato s kolikom ljubavlju istočni kršćani obavljaju liturgijske čine, posebno euharistijsku žrtvu . . . I zato po slavljenju i čašćenju (ovu je drugu riječ naš prevodilac netačno dodao, jer original ima samo: per celebrationem) Euharistije Gospodnje u ovim se pojedinim Crkvama izgrađuje i raste Crkva Božja i po koncelebraciji se očituje njihovo zajedništvo«, nego čak i o protestantima dekret tvrdi (22): »Dok na Svetoj večeri slave spomen na Gospodnju smrt i njegovo uskrsnuće, priznaju da se život označuje u zajednici s Kristom i očekuje njegov slavni dolazak«.

Naš je dekret dapače odškrinuo vrata i za dosada trnovito pitanje »communicatio in sacri« s nesjedinjenima. Najprije razborito distingvira (8): com. in sacris je zabranjena (ipak ne kategorički, već »plerumque« ponajviše, talij. per lo più, što hrv. prijevod izostavlja), ako bi ona imala označivati, da je jedinstvo već uspostavljeno a još nije. »No ukoliko — nastavlja dekret — njime želimo postići neku milost, katkada se preporuča«. O tome ima suditi mjesna biskupska vlast ili biskupske konferencije. A dekret se još jedanput vraća na to pitanje i posebice u vezi s pravoslavnim određuje (15): »Budući da te Crkve, premda odijelje-

ne, imaju prave sakramente a posebno, po apostolskom nasljeđu, svećeništvo i Euharistiju, po kojima se još uvijek s nama najtijesnije povezuju (arctisima necessitudine adhuc nobiscum coniunguntur), neko zajedništvo u svetim činima (communicatio in sacris) ne samo da je, u zgodnim okolnostima i uz odobrenje crkvene vlasti, moguće, nego se i preporuča«. Saborski su se oci pokazali tako napredni, jer su svakog dana zasjedanja počimali euharistijskom žrtvom u najraznovrsnijim obredima. Nije onda čudo, da prožeti tim duhom i u našem dekretu očituju vedri ekumenski optimizam. Evo te duge i teške konstrukcije u čl. 4. prema raščlanjenom franc. prijevodu (talij. ispušta u njoj rečenicu u Eu haristiji): »Kad sve to vrše razborito i strpljivo vjernici katoličke Crkve, nad kojima bde pastiri, doprinose promicanju pravde i istine, sloge i suradnje, bratskog duha i jedinstva. Tim putem, malo po malo, iza kako uklone zapreke koje priječe potpuno crkveno zajedništvo, svi će se kršćani, zajedničkim svetkovanjem Euharistije, okupiti u jedinstvo jedne i jedine Crkve. To je jedinstvo Krist od početka udijelio svojoj Crkvi. Vjerujemo da će se to jedinstvo sačuvati u katoličkoj Crkvi kao neotuđivo dobro, te se nadamo da će ono iz dana u dan rasti do svršetka svijeta«.

Kad bismo se svi, katolički i pravoslavni svećenice svaki put na oltaru pitali: »Zar je Krist razdiljen?«, manje bismo isticali: Ja sam Pavlov. Ja Apolonov. Ja Petrov. Ja Kristov (1 Kor 1, 13). Time kršćanska konvergentnost zajedničkim naporima postizava svoj cilj, Krista. Irenizam se i ekumenizam pretvara u katolicizam, ne razdijeljeni, nego onaj koji tvori otajstveno tijelo Boga-čovjeka, koji je aeterni Patris sacerdos catholicus. Po zajedničkom se naime euharistijskom Kristu ima Crkva, mistični Krist, sve više dizati k presv. Trojstvu. Naš nam dekret stavlja pred oči i tu divnu perspektivu (2): »To je sveti misterij jedinstva Crkve, u Kristu i po Kristu, uz sudjelovanje Duha Svetoga koji izvodi raznolikost službi. Najviši primjer i princip tog otajstva (Huius mysterii supremum exemplar et principium) je u Trojstvu osoba jedinstvo jednoga Boga Oca i Sina u Duhu Svetomu«. I tu hrv. prijevod nije posve slijedio orignal koji naglašava, načinom domaćim istočnim crkv. ocima i dragim najstarijim tekstovima rimske liturgije, jedinstvo jednoga Boga Oca i Sina u Duhu Svetomu.

o. Martin dr KIRIGIN osb

ODNOS CRKVE PREMA NEKRŠĆANSKIM RELIGIJAMA

prema deklaraciji Nostra aetate od 28. X 1965.

Ova deklaracija II Vatikanskog Sabora jedan je od važnijih dokumenata. Za deklaraciju je glasovalo 2,221 glas a protiv nje 88 glasova. Proglašenje deklaracije bio je pravi izražaj mišljenja Crkve. U popratnom govoru Sv. O. Pavla VI istakao je kako se pomlađuje lice Crkve i ujedno izrazio nadu da će mnogi uvidjeti njezinu otkrivenu, nezastrtu ljepotu.

Isus Krist je "svjetlost istinita koja rasvjetljuje svakoga čovjeka koji dolazi na ovaj svijet„ (Iv 1,9). U sv. Pismu također čitamo: "Bog želi da se svi ljudi spase i dođu u poznanje istine„ (1 Tim 2, 4). S jedne strane stoji načelo: "Extra Ecclesiam nula salus„, a s druge vidimo da postoje milijuni koji ne poznavaju Krista. S jedne strane Crkva se ukazuje ekskluzivnom a s druge čini se kao da sve uključuje. Sebe smatra malenim stadom (Lk 12, 32) a ipak je šira nego li to daju naslutiti njezine vidljive granice.

O onima što se nalaze „izvan“ Crkve 15 godina prije II Vatikanskog Sabora Charles Journet (sada kardinal) piše kako su i oni s Crkvom povezani na jedan skriveni i početnički način. Usprkos svojim zabludama oni „nisu odbili milost žive vjere koju im Bog pruža u skrovitosti njihovih srdaca, Bog koji hoće da se svi ljudi spase i dođu u poznanje istine. Crkva ih ne pozna po imenu a ipak osjeća njihovu bezbrojnu prisutnost oko sebe, i često puta, u tišini svoje molitve, ona sluša kako se u noći dižu nejasni zvukovi njihova hoda.“

Deklaracija Nostra aetate ima 3 dijela: 1. raspravlja o raznim religijama, 2. o Muslimanima, a 3. o Židovima. Ovdje imamo u vidu prva dva dijela deklaracije. O odnosu Crkve prema Židovima bit će govora drugom zgodom.

U predgovoru ove deklaracije ističe se kako su u naše doba ljudski rod sve više povezuje putem sve prisnijih odnosa među narodima. Već time se nameće pitanje kakav odnos treba da zauzme Crkva prema nekršćanskim religijama. Nastojeći po svojoj službi gajiti jedinstvo i ljubav među ljudima, i među narodima, Crkva ovdje ima u vidu prije svega ono što je zajedničko svim ljudima i što koristi njihovu zajedničkom življenju. Nikada, naime, nije bilo jasno kao dandanas da ljudski rod tvori jedno jedinstvo,

da članovi ljudskog roda ovise jedan o drugomu, da su povezani kako s obzirom na zlo tako i s obzirom na dobro. Oni će zajednički ili napredovati ili će zajednički propasti.

U deklaraciji se ne iznosi ništa o tom kako je Božja riječ doprla k onima koji su bili zvan kruga Božjeg općenja s Izraelom, koji su to bili ili koji se još narodi nalaze izvan opsega Evanđelja. Kako im je Bog govorio, odnosno kad im danas govori? Na ova pitanja deklaracija ne daje izravan odgovor. Napominje da iako se narodi razlikuju kulturom, običjima, naziranjima, mišljenjima i jezikom, ljudski je život posvuda jedan te isti. Na raznim kontinentima npr. temeljni problemi straha i nade, nemoći i jakosti jedva da se razlikuju.

Tu čitamo: „Ljudi od raznih religija očekuju odgovor na pitanje o tajnim zagonetkama ljudske opstojnosti koje nekoć kao i danas potresaju ljudskim srcima u dubini: Što je čovjek? Koji je smisao i cilj našega života? Što je dobro a što grijeh? Koji je izvor boli i kakav smisao one imaju? Kojim se putem stiže do blaženstva? Šta je to smrt, sud i naplata poslije smrti? Što znači ono posljednje, neizrecivo otajstvo koje obuhvata našu egzistenciju, koje nam je porijeklo i kamo mi težimo?“ (Nostra aetate, br. 1).

Deklaracija potom iznosi da se od početka pa do danas kod raznih poganskih naroda nalazi neko shvaćanje one tajanstvene sile koja je prisutna toku stvari i događajima ljudskog života, čak da se kod njih nalazi ponekad priznavanje vrhovnog bića ili još više Oca. To shvatanje i priznanje njihov život povezuje prisnom vezom s religioznim osjećajima. Poslije onoga što je rečeno s obzirom na poganske religije u deklaraciji su spomenute dvije velike svjetske religije: Hinduizam i Budizam. „Religije povezane s napretkom kulture profinjenijim vezama i izobraženijim jezikom nastoje dati odgovor na ista pitanja. Tako u Hinduizmu ljudi istražuju božansko otajstvo i izražavaju neiscrpnom plodnošću mitova i oštroumnim pokušajima filozofije, a također oslobođenje od tjeskoba našega života traže ili po oblicima asketskog života ili dubokom meditacijom, ili utječući se Bogu s ljubavlju i pouzdanjem. U Budizmu prema njegovim raznim oblicima priznaje se korijenska nedostatnost ovoga promjenljivog svijeta i poučava put kojim će ljudi, pobožnim i pouzdanim duhom, ili postići stanje savršenog oslobođenja, te ili vlastitim pokušajima ili oslanjajući se na višnju pomoć stići do najvišeg prosvijetljenja“ (br. 2).

Ovdje moramo dobro razlikovati čovjekov pokušaj od Božjeg objavljivanja. Čovjek je tokom povijesti često pokušavao doprijeti k Bogu putovima koje ne odobrava ni samo Sv. Pismo: Bog može biti i djelo čovjekovih ruku. To zorno pokazuje Mudr gl. 11, posebno od r. 11 dalje. S obzirom na spoznaju svijeta i čovjeka, čovjek ima inicijativu i nastupa kao sudac. S obzirom na pravu spoznaju Boga čovjek nije ni inicijator ni sudac. Bog je onaj koji traži čovjeka tokom povijesti, onako kako je u početku potražio Adama i uputio mu riječi: „Adame gdje si?" (Post 3, 9). U punini vremena Bog se utjelovio i pokazao se kao pastir koji traži izgubljenu ovcu ili kao žena što traži izgubljeni novčić (Mt. 18, 12; Lk 15, 8).

Nije značajno toliko to što ljudi misle i što oni iščekuju od Boga koliko to što Bog traži od njih. S druge opet strane od velike su važnosti religiozna nastojanja, pa i onda kad su zasjenjena sebičnošću, ohološću ili drugim manama; milost djeluje i u tim slučajevima. Šetajući starom Atenom sv. Pavao je zapazio oltar koji nosi natpis: nepoznatomu bogu (theo agnosto možda bolje prevesti: bogu koji je nepoznat). Apostol je već imao temelj na koji će nadovezivati svoju pripovijed: „Ono što vi ne znajući štujete, to ću vam ja propovijedati" (De ap 17, 23).

Justin, mučenik (oko 100—165) u vezi s tim veli da je Krist „Logos (Riječ) u kojemu učestvuje sav ljudski rod." Stoga su prema njemu Sokrat ili Heraklit kao ljudi koji su živjeli suglasno s Logosom, tj. prema uputama razuma bili zaista kršćani, iako su ih smatrali bezbošcima (atheoi).[1]) Navodeći krepostan život, što su ga provodili Stoici, Justin rado priznaje da su oni postigli neki stupanj istine i dobrote „zbog sjemena Logosa koje je zasijano u srca ljudima."[2]) Kršćani, prema njemu, imaju povlasticu da žive ne samo od jednog sjemena Logosa, nego od čitavoga Logosa koji je Krist.[3]) Justin dobro razlikuje: „nekoliko logosa Božjih" po-

---

[3]) »Et quia cum Logo vixerunt, christiani sunt, etsi athei habiti sunt... Qui vero cum Logo vixerunt et vivunt, Christiani sunt et impavidi et intrepidi.« Apol. I, 46; PG 6, 397.

[2]) »... propter semen Logi omni generi hominum insitum.« Apol. II, 8; PG, 457.

[3]) »... qui non secundum partem logi spermatici, sed secundum totius Logi, hoc est Christi, cognitionem et visionem student...« Ib.

sutih po zemlji i velikog Logosa (Riječi). Zvuk tog Logosa čuo se u Izraelu u raznim vremenima i na razne načine (Hebr 1, 1), a kad je došla punina vremena (Ef 1, 10), Logos se utjelovio, pokazao se na djelomično nego osobno u Isusu Kristu. Njegova poruka, jednom izgovorena, ne će nikada biti opozvana. Ta će se poruka izgovarati na „krovovima kuća" (Mt. 10, 27), dok sasvim ne obuhvati krug zemaljski. Justin ljudski rod ne dijeli nego povezuje u jedno jedinstvo pred Bogom.

Ovo razlikovanje kao da ima u vidu i deklaracija Nostra aetate. „Crkva Katolička u ovim religijama (Hinduizmu i Budizmu i drugima) ne prezire ništa što je istinito i sveto. Ona motri s iskrenom pažnjom one načine djelovanja i življenja, one zapovijedi i nauke, koje iako se u mnogoćemu razlikuju od onih što ih ona drži i izlaže, često održavanju zraku one Istine (radium illius Vetitatis), koja obasjava svakoga čovjeka" (br. 2). Tim se ponavlja ono što je istakla već dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium, br. 17. Krist se i ovdje proglašuje kao „put, istina i život" (Iv 14, 6), u kojemu ljudi mogu naći puninu religioznog života i u kojemu je Bog sve pomirio sa sobom (2 Kor 5, 18—19).

Može se prigovoriti: Apostolsko doba govori o „Bogu koji je poznat", o „sjemenu Logosa" slično kao što i II Vat. Sabor govori o „zraci Istine koja prosvjetljuje sve ljude". A pogledamo li unatrag, kako je moguće da su ti uvidi bili nepoznati? Kako je moguće da su kršćani nekih pređašnjih stoljeća smatrali one koji nisu upoznali Krista, sasvim odbačenima?

Valja znati da je srednjevjekovni čovjek imao istančan osjećaj za objektivnu istinu. Uzvišenost istine njemu je bila sasvim očita; znao je da su zahtjevi istine bezuvjetni i da je čovjekova pamet stvorena za istinu. Naš je vijek međutim otkrio čovjekovu subjektivnu stranu. Čovjek je, naime, i u pronalaženju istine ovisan o tisuću nutarnjih i izvanjskih sila. Iako on hodočasti prema vječnosti (G. Marcel bi kazao: ne govorimo kao srednjevjekovni čovjek, zaslijepljen velikom svjetlošću da se svi koji ne dijele naše vjersko uvjerenje opiru Bogu, kao ni to da je na njima krivnja što ne prihvaćaju cjelovitu kršćansku objavu. Kao da oni navodno neće. Ovakvo mišljenje nalik je nekom monopoliziranju spasenja. Deklaracija Nostra aetate pokazuje pravilan stav.

Kao kršćani moramo biti puni strahopoštovanja pred misterijem beskonačnosti Boga koji poštiva ograničenost svoga stvora. Posebna je milost našega doba da ni jedna od od razlika ili nastranosti među ljudima ne može uništiti naše uvjerenje u pobjedu Božjeg spastieljskog nacrta. Uvjerenje da će taj nacrt biti izveden, u svim vremenima je bila jakost kršćana. Božja spasiteljska volja krči put kroz ljudske razdore i sada. Tu mi ne smijemo biti ni „objektivisti" ni „subjektivisti". Moramo se kloniti tih dviju skrajnosti. Obadvije skrajnosti su kadre u društvo unijeti opustošenja. Prva skrajnost može dovesti do progona, a druga do haosa. Prva čovjeka može učiniti nemilosrdnim a druga beskičmenjakom. Objektivnost i subjektivnost mi kao kršćani moramo stavljati jednu pored druge, kao polove koji traže sjedinjenje.

Sjetimo se samo kako su neke udaljene zemlje bile nepristupačne i neprodorne. Njihove kulture donedavna bile su smatrane zagonetnima, a njihova vjerovanja bila proglašavana praznovjerjem ili paklenom zloćom. Ti su ljudi bili osuđivani na pakao. Kad su sporadički, utisci i nepravilni pojmovi kršćanskog Zapada ustupili mjesto pronalascima učenjaka, suočilo se s fantastičnim teorijama, svjesno ili nesvjesno označenima da zauvijek dokrajče isključivost kršćanstva. Međutim daleko od toga da bi smanjivalo Kristov apsolutni zahtjev, otkriće nekoć nepoznatih oblika života učinilo je da bolje shvatimo njegovu suverenost. Postali smo sposobni da u nekim urođeničkim religijama vidimo zrake trajnog Sunca, čak dotle da njihova naziranja i iščekivanja dovedemo u vezu s porukom i nadom Evanđelja. Prizovimo u pamet kako je u prosincu 1954. sv. O. Pavao VI pred skupinom nekršćana recitirao molitvu, napisanu nekoliko stoljeća prije Krsita. U njoj je on vidio rijedak izražaj čovjekove težnje za Bogom, molitvu ispunjenu duhom Adventa, nekom vrsti litanija za naše doba:

„Od nestvarnog vodi me k stvarnomu,
Od tame vodi me k svjetlu,
Od smrti vodi me u besmrtnost."

(The Brihadavanyaka Upanishad, 1, 3)

Valja priznati da su čovjeka njegova težnja za spasenjem i za preporođenjem počesto zavele na stramputicu i da je on vršio opake i ponekad sotonske obrede. No uz ove nastranosti kod čovjeka su postojali i istinski i pozitivni potezi. Jedan takav potez vidimo kod primitivaca npr. kad

prolijeva svoju krv. Tamni oblaci na obzorju i tutnjava gromova potsjećaju ga na užitak što ga je imao motreći smrtnu borbu dviju životinja; bojeći se da je kazna na vratima, on sam sebi reže meso da prikaže toplu krv kao zadovoljštinu za svoj grijeh. Njegovi pojmovi o bogu i vremenu mogu biti primitivni, no njegov vjerski nagon ima duboko korijenje. I to je tipično za religiozne ljude izvan kršćanske putanje.

Hodeći prema vrelu svega bitka ti ljudi često posrću. No i kad oni posrću, podržava ih ruka živoga Boga. Kad god oni nađu ma i djelomičnu istinu, njihov je nalaz dar Duha. Kad god se oni bore za dobro, Bog im je naklon. U nastojanju da shvate otajstvo ljubavi i patnje, oni nisu bez Krista. Niti su oni bez milosti. A gdje se nalazi mlost, tu Crkva već baca sidro. Prvi dio deklaracije Nostra aetate u tom bismo smislu mogli mogli nazvati hvalospjevom milosti koja je posvuda na djelu.

Ne ulazeći potanje u pitanje što kod religioznih ljudi izvan kršćanstva znači ime bog kao ni u druge pojedinosti nekršćanskih religija donosimo nekoliko primjera njihove pobožnosti. Govore ljudi i žene, od primitivaca pa do onih civiliziranih.

Poglavica kod Pigmejaca kaže.

„Mi smo rođeni kao zvijeri.
Kad dolazimo na svijet, stvoritelj gleda na nas
A mi na njega, licem okrenutim prema njemu."

Nekoliko dana poslije djetetova krštenja drži se svečanost na kojoj Pigmejci ekvatorijalnih šuma pjevaju:

„Tebi stvoritelju, tebi svemogući
Prinosim ovu novu biljku,
Novi plod na starom stablu,
Ti si gospodar a mi djeca tvoja."

Kod poganskih Gala, Hamitskih plemena istočne Afrike prinosi se ova večernja molitva.

„O bože! Dao si da ovaj dan provedem u miru,
Da da i noć provedem u miru.
Ti, gospodaru, nemaš drugog gospodara iznad sebe.
Nema snage osim u tebi.
Ti si jedini bez duga.
U tvojoj ruci provodim dan,
U tvojoj ruci provodim noć.
Ti si mi majka, ti si mi otac."

Negrili, iako ne znaju u čemu stoji blaženstvo duša poslije mrti, ipak znaju da u blizini Kwuma ne će biti dvaju bičeva ove zemlje: studeni i glada. Stići u to blaženstvo može se jedino pomoću višnjeg suca.

Jedna pjesma ovako riše sudbinu duša, sabranih na vratima jaza:

„One iščekuju onoga koji mora doći,
Onoga koji mora doći, koji će reći:
Ovoj: Dođi! a onoj: Odlazi!
I Kwum će biti kod svoje djece.
I to je svršetak."

U 3 st. pr. Krista stoički vođa Kleant složio je himan, vjerojatno najljepši u grčkom jeziku:

„Naslavniji od besmrtnika, Zeuse svemoćni,
Začetniče prirode, nazvan imenima mnogim,
Tvoj zakon svime ravna; i glas svjeta neka ti kliče,
Jer od teb esmo rođeni, i jedini od svih stvari
Na zemlji što se kreću, mi smo stvoreni na sliku božju.
Stog ću te slaviti, uvijek pjevajuć o tvojoj moći
Kojom se podržava sav prazni nebeski svod
i kojom se on vodi na svome putu oko ove zemlje."

Mnogo ranije, oko 900. pr. Kr. sveta pjesnikinja Tamila u Južnoj Indiji pjevala je:

„Tebi pripada sva moja ljubav, od dana kad disat počeh i živjet,
Od dana u koji prva se riječ izvi s usana mojih."

Prelazeći odulje vremensko razdoblje, najdublji stupanj u religioznom razvoju Indije je bhakti, ljubavno predavanje, poklon i sjedinjenje s bogom. Tako kod neizobraženog tkalca Kabira (1440—1518) čitamo:

„Kad pođoh od moga ljubljenog,
Moje je srce puno bijede.
Nisam imao utjehe po danu ni sna u noći.
Kome da izdajem svoju bol?
Tko osjeti i samo jednu zraku velike Ljubavi,
Spašen je on, s Bogom je taj."

Drugi bhakti pjesnik Tukaram (1608—1649) pjeva:

„Ti, ti si jedini, o Bože,
Za kojim žudi moja duša:
Ne tražim blistavo nebo
Niti da bez dna uronim u beskrajno:
Život na ovom svijetu smrti je dobar, to je sve što trebam,

Jer imam tebe:
Svi će ljudi to upoznati, gospodine —
Ja sam tvoj sluga, tebe ja ljubim, tebi se klanjam.“

R. Tagore (1941) na pogled rascvjetale grane pjeva:

„Pridrži je na mojem čelu, i privini na moje srce,
tog glasnika vječne ljubavi!
Mi ovdje živimo u progonstvu na jednoj obali života,
okruženi napastima.
Na to dolazi s druge obale ova rasvjetala grana
sa svojom porukom i u uho nam šapće: Evo me.
On me je poslao!
On, čija je duša ljubav.
On hoće da te privine na svoje srce,
jer ovaj svijet prividnosti ne će te vječno držati
zarobljenim.“

Govoreći o tom tko sve spada na Božji narod dogmatska konstitucija Lumen gentium, br. 16 izjavljuje da Božja spasiteljska volja obuhvata i one „koji priznavaju Stvoritelja, među kojima u prvom redu Muslimane, koji ispovijedajući da drže Abrahamovu vjeru klanjaju se s nama jednomu, milosrdnomu Bogu koji će suditi ljude na sudnji dan.“ U deklaraciji Nostra aetate, br. 3 čitamo još izrazitiji stav prema onima koji su islamske vjeroispovijesti: „Crkva gleda s poštovanjem Muslimane koji se klanjaju jednomu Bogu, živomu i postojećemu milosrdnomu i svemogućemu, Stvoritelju neba i zemlje, koji je govorio ljudima, čijim se i tajnim odlukama svom dušom nastoje podložiti onako kako se Bogu podložio Abraham na kojega se islanska vjera rado pozivlje. Oni štuju i Isusa, kojega dakako ne priznavaju Bogom, kao proroka i časte njegovu djevičansku Majku i ponekad je također pobožno zazivlju. Povrh toga iščekuju dan suda u koji će Bog sve ljude, kad uskrsnu, nagraditi. Stoga cijene moralni život i štuju Boga najviše molitvom, milostinjom i postom.

A ako su tokom stoljeća između kršćana i muslimana izbijali razdori i neprijateljstva, Sveti Sabor sve potiče neka se zaboravi prošlost i neka se iskreno vježbaju u međusobnom sporazumijevanju i neka zajednički štite i promiču socijalnu pravdu moralna dobra kao i mir i slogu za sve ljude.“

U vezi s navednim stavom Crkve prema članovima islamske vjeroispovijesti navest ćemo nekoliko primjera religioznog izražajavanja duhovnih ljudi Islama. Jednom Sufi-ju (sufizam predstavljaju islamski askete odjeveni u priprosto odijelo od vune) iz 9 st. pripisuje se molitva:

„O moj Bože, javno te zovem kako se zove gospodare,
a privatno onako kako se zove druga bića.
Javno ja velim: „O Bože moj",
a privatno: „O ljubljeni moj."

Perzijski sufi Baba Tahir ispovijeda:

„O Bože, moje srce gine,
Ja tugujem s njegove boli.
Čini se da je ona bez kraja.
Ako si milostiv,
Uzmi ti srce moje."

Dželladdin Rumi, perzijski pjesnik i mistik (1207—1273) u pjesmi Božji čovjek ovako se izražava:

„Božji čovjek zvijezda, mjeseca je sjaj.
Božji čovjek sunca žar će na nas lit.
Božji čovjek sve zna, njim govori Bog.
Božji čovjek ne će bezbroj knjiga štit.
Božji čovjek uvijek nevin je i prav,
Božji čovjek vjerom vijek je obavit.
Božji čovjek posta iz ništa, bi sve.
Božji čovjek pravde vječni nam je štit."

(Prijevod Ježića)

Ova vjerska svjedočanstva iz raznih zemalja i raznih vremena nisu ljudsko djelo. Do tih visina čovjek se sam po sebi, bez ičije pomoći, ne može vinuti. Iako su njegovi putovi skriveni, Bog djeluje i izvan biblijske objave, jer želi da se svi ljudi spase i dođu do poznanja istine (1 Tim 2, 4). Izvan sumnje je, da je u nekršćanskim religijama istina često pomiješana sa zabludom, moralna čistoća s nastranošću. No s druge strane treba reći da Bog ne zazire od svih njihovih vjerskih članaka i obreda. Bog može koješta ili mnogo toga upotrebiti za duhovno dobro onih koji po njima žive. Budući da oni nisu izrasli na izabranom tlu što ga je on stoljećima obrađivao do dolaska Kristova, nekima se može činiti, da ta vjerovanja i obredi, uza svu svoju ljepotu, nisu od trajne vrijednosti. Jer po riječima sv. Petra nema drugog imena pod nebom, danog ljudima, osim imena Isusova, i jedino je u njemu spasenje (Dj ap 4, 12). Ne želeći izmijeniti ni slovce iz deklaracije Nostra aetate, možemo

reći da ljudi i žene izvan kršćanskog tla, ikakve njegove nevidljive pomoći. Znao to primalac ili ne, svaka se milost povezuje s brdašcem Kristova raspinjanja i s vrtom Kristova uskrsnuća. Svaka je milost na koncu milost Kristova. Gdje god netko dobiva spasenje, to se spasenje dijeli u Kristovo ime.

Sv. Augustin lijepo kaže: »Oni koji su pod utjecajem pomoći milosti započeli dobro te ustraju u dobru, a da ih pri tom na zemaljskom hodočašću ne vodi oholost ili častohleplje, — Bog ne dopušta da se izgube u Babelu, i oni su određni da postanu građani nebeskog Jeruzalema.« Prema K. Adam (1966): »Posvuda gdje se probudi savjest, gdje čovjek otvori svoje oči da vidi Boga i njegovu svetu volju, Kristova milost posreduje i u dušu polaže klicu novoga nadnaravnoga života.«

U vezi s tim pitanjem O. Prohaszka izražava se ovako: »Kako prije Krista tako i poslije Krista nema ni jednog jedinog čovjeka — bio on poganin, židov ili nevjernik — u čijoj duši ne bi djelovao Duh Sveti, kojega on ne bi poticao i pokretao da u njemu nastane bolje, bogoliki čovjek.« A evo kako misli Solovjev: »Susret ljudskog srca s Božjom milošću koja ga traži može se desiti daleko od izravne linije svijesti; no ma gdje se desio taj susret, samo po njemu mi dobivamo pravu slobodu« (Duhovni temelji života, dio I, gl. II). On ovdje pretpostavlja nedostatnu spoznaju u pravom Bogu.

Misijske zemlje, prema tomu, nisu samo tamni predjeli smrti (Mt 4, 16), nisu samo zemlja tmine i grijeha, ni praznine koje žude da budu ispunjene. One su već zasijane. Međutim, često malene sjemenke istine treba da budu oslobođenje od pogibeljnih naslaga, treba da budu zalivene i očišćene, treba da budu privedene do potpunog cvata. Bez Evanđelja ni jedan narod ne može stići k jedinom cilju koji mu je postavljen. S Evanđeljem, naprotiv, providonosna priprava naroda postizava svoj vrhunac. Tada narodni originalni doprinos i blago postaju posjedom čitave Crkve a tim ujedno i istinski hlalospjev Bogu. Ovu je misao zgodno izrazila pjesnikinja Gertrud von le Fort:

»Gle u meni kleče narodi, koji već davno postoje
i iz moje duše sjaju prema Vječnomu mnogi pogani.
Bila sam potajno u hramovima njihovih bogova,
bila sam nerazgovijetna u izrekama svih njihovih
mudraca.

Bila sam na tornjevima njihovih zvjezdarnica.
Bila sam kod samotnih žena, na koje se spuštao Duh.
Bila sam čežnja svih vremena.
Bila sam svjetlo svih vremena, ja sam punina
vremena.
Ja sam njihova velika zajednica.
Ja sam njihovo vječno jedinstvo.
Ja sam staza svih staza,
na mene smjeraju tisućljeća na svom putu prema
Bogu.«

(Hymnen an die Kirche)

Završit ćemo riječima Otta Karrera koji ovako predstavlja odnos katolika prema članovima nekršćanskih religija: »Ako ljubim nekoga čovjeka, kako sam dužan kao kršćanin, to ne znači da sam indiferentan prema njegovu religioznom uvjerenju, ali ga također ne smijem tjerati na svoju vjeru. Ja cijenim njegovo uvjerenje a da se ne slažem s onim u čemu se ono od mojega razlikuje, i ljubim ono katoličko što ga nesvjesno u sebi ima, po čemu ono zaslužuje da ga cijenim. Mogu poštivati također mjesta gdje se vježba njegova vjera i pobožnost, gdje se, dosljedno, osjećam u zajednici s religioznim ljudima.«

o. Franjo CAREV

PRETVARANJE KRŠĆANSTVA U PRIČU

Dok sam u mladosti bio kateheta na nižoj gimnaziji u Klanjcu, u razgovoru s nastavnim osobljem jedna mi je nastavnica rekla: — Lako vama katehetama. Vi samo ispričate kakvu pripovijest pa ste gotovi.

Ta mi se riječ usjekla duboko u pamet jer me je bila pogodila do u dna srca. — Mi katehete nijesmo drugo nego pripovijedaši pripovijesti. Naš je vjeronauk samo jedna pripovijest. Drugim riječima: kršćanstvo je pripovijest. Kršćanstvo je samo priča.

Razumijem da je tako mogla misliti jedna nastavnica koja je bila daleko od vjere i od kršćanstva. Ali da tako misle i svećenici, vjesnici kršćanstva — to mi ipak ne ide u glavu. Ili ako tako i ne misle, ako se po tome načelu ravnaju. Ništa nije žalosnije, nego kad propovjednici pretvaraju kršćanstvo samo u jednu priču.

Bila sam na tornjevima njihovih zvjezdarnica.
Bila sam kod samotnih žena, na koje se spuštao Duh.
Bila sam čežnja svih vremena.
Bila sam svjetlo svih vremena, ja sam punina
vremena.
Ja sam njihova velika zajednica.
Ja sam njihovo vječno jedinstvo.
Ja sam staza svih staza,
na mene smjeraju tisućljeća na svom putu prema
Bogu.«

(Hymnen an die Kirche)

Završit ćemo riječima Otta Karrera koji ovako predstavlja odnos katolika prema članovima nekršćanskih religija: »Ako ljubim nekoga čovjeka, kako sam dužan kao kršćanin, to ne znači da sam indiferentan prema njegovu religioznom uvjerenju, ali ga također ne smijem tjerati na svoju vjeru. Ja cijenim njegovo uvjerenje a da se ne slažem s onim u čemu se ono od mojega razlikuje, i ljubim ono katoličko što ga nesvjesno u sebi ima, po čemu ono zaslužuje da ga cijenim. Mogu poštivati također mjesta gdje se vježba njegova vjera i pobožnost, gdje se, dosljedno, osjećam u zajednici s religioznim ljudima.«

o. Franjo CAREV

PRETVARANJE KRŠĆANSTVA U PRIČU

Dok sam u mladosti bio kateheta na nižoj gimnaziji u Klanjcu, u razgovoru s nastavnim osobljem jedna mi je nastavnica rekla: — Lako vama katehetama. Vi samo ispričate kakvu pripovijest pa ste gotovi.

Ta mi se riječ usjekla duboko u pamet jer me je bila pogodila do u dna srca. — Mi katehete nijesmo drugo nego pripovijedaši pripovijesti. Naš je vjeronauk samo jedna pripovijest. Drugim riječima: kršćanstvo je pripovijest. Kršćanstvo je samo priča.

Razumijem da je tako mogla misliti jedna nastavnica koja je bila daleko od vjere i od kršćanstva. Ali da tako misle i svećenici, vjesnici kršćanstva — to mi ipak ne ide u glavu. Ili ako tako i ne misle, ako se po tome načelu ravnaju. Ništa nije žalosnije, nego kad propovjednici pretvaraju kršćanstvo samo u jednu priču.

Ili zar u današnje vrijeme nije prečesto tako?

Poznata je činjenica da je kod mnogih današnjih propovijednika nastala prava bijesna trka i hajka za »primjerima«. To po sebi još nije zlo, niti najgore. Ali je drugo kod toga zlo i najgore. Mnogim se današnjim propovjednicima propovijed jednostavno pretvara u »primjer« ili »primjere«. »Primjeri« postaju jednostavno sadržaj propovijedi. Mnogi propovjednik upravo ne zna što bi govorio ako nema koji »primjer« da ispriča. A kad se pita: o čemu je danas propovjednik propovijedao, vjernici će odgovoriti, i to s punim pravom: Propovijedao je taj i taj primjer.

Ne znači li to pretvarati kršćansku nauku i kršćanstvo u priču i pripovijest?

Kad ovdje govorim o »prmjerima«, nikako ne mislim pod tim primjerima primjere iz Svetog Pisma. Primjeri iz Svetog Pisma prava su Božja riječ. Oni imaju snagu i silu Božje riječi. Oni nikada nijesu obična priča, pa ni onda kada su uistinu priča. Iza tih primjera stoji Bog i njegova istina i mudrost. Iza njih stoji onaj koji je Život. Punina božanstva stoji iza tih primjera. Oni su i kao priča stvarnost.

Kad govorim o »primjerima«, ne mislim čak ni na primjere — dakako istinske, a ne stvorene — iz života svetaca. Život je svetaca riječ Božja pretvorena u život. Kroz te živote govori Duh Sveti koga su sveci životom upili u sebe. I tu se dakle sastajemo s božanskom stvarnošću, a ne sa pripoviješću i pričom.

Kad dakle govorim o »primjerima« — zato sam ih stavio u navodnike — tada mislim na obične primjere, na primjere »iz žvota«, svagdašnjeg život. Ti su primjeri gotovo uvijek iskonstrirani, iskićeni, ako već nijesu i izmišljeni. Oni su redovito maštom stvoreni ili maštom izrezbareni. Oni nijesu Božja riječ nego samo ljudska riječ. Čak i onda kad su ti primjeri i istiniti, oni su samo ljudska stvarnost, a ne božanska stvarnost, naravna stvarnost kao što je ljudski život, a ne svrhunaravna stvarnost kao što je Božja riječ.

Daleko također od nas svaki puritanizam koji a priori odbija svaki »primjer« kao sliku u pripovijedanju Božje riječi! Daleko od nas puritanizam koji želi očistiti riječ Božju od svake blizine životu i učiniti je nekom apstraktnom tvorevnom »čistih« misli! O tome ne želim ovdje činiti ni spomena. Primjeri su jedno od najizvrsnijih pomagala pro-

povjedniku Božje riječi. Oni su spoj riječi Božje i života. Oni zato daju Božjoj riječi svježnu i životnost. O kakvoj hajci na primjere ovdje se dakle ne radi.

Radi se o nečemu drugome. Radi se o pokušaju modernih »propovjednika« da pretvore propovijed u primjer i primjer u propovijed. To je zamjenjivanje sredstava za cilj, zamjenjivanje pomagala u sadržaj. Propovijed koja ima biti Božja riječ postaje time samo ljudska riječ, tvorevina ljudske mašte, pripovijest i priča. Čim se iz sadržaja propovijedi osjeti miris mašte — bilo to iz kakve izmišljene priče ili iz njezina nakita — osjeti se miris laži. Ako taj miris mašte i laži ostane samo na površini i ne prodire u sam sadržaj propovijedi, on neće pokvariti vino riječi Božje. Ali ako tvorevina mašte i prema tome ljudska laž postanu dio »riječi Božje«, sam sadržaj propovijedi, tada postajemo po riječima svetoga Pavla nepoštenim gostioničarima koji uljevaju vodu u Božje vino. Tada stavljamo na zao glas samo vino Božje riječi i vječne istine. Božju riječ izjednačujemo ljudskoj riječi, Božju istinu ljudskoj mašti. Tako kršćansku nauku i kršćanstvo činimo pričom. To je prava katastrofa propovjedništva.

Već bi to samo bilo dosta da uvidimo kamo vodi propovjedništvo »primjera«. Ali time što to propovjedništvo pretvara kršćanstvo u priču, ono vodi i prema drugom zlu. Ono vodi i prema infantilizmu kršćanstva.

Ima visoko znanstvenih knjiga koje su bogato ilustrirane. Ali ako je neka knjiga čista slikovnica, tada znate da je to za djecu. Tako je i sa primjerima u propovijedima. Ako su oni pomagala, kao slike za osvjetljenje nauke, oni mogu biti i za misaone kršćane. Ali ako ti primjeri postaju samovrijednost, propovijed se pretvara u slikovnicu za djecu.

Dosada smo se tužili da smo kršćanstvo feminizirali, poženčili. Svojim sentimentalnim propovijedima govorili smo ženama, samo ženama. Time smo od sebe otuđili muškarce. Čak je čitava propovjednička literatura o Majci Božjoj radi toga došla na zao glas, te je danas osobito na zapadu pala pod poseban udar koji se osjetio i na samom drugom vatikanskom Saboru.

A evo mi idemo još dalje. Mi želimo svoje propovijedi ne samo feminizirati, nego ih i infantilizirati, podjetinjiti. Mi želimo svoje propovijedi učniti slikovnicama za djecu!

Muškarac želi misliti. Muškarac ne može ostati kod dječjih slika. Doduše, danas je osobito televizija doprinijela mnogo tome da su se ljudi odučili misliti. Oni žele samo zuriti i gledati. Ali zar kršćanstvo tu mora baš koračati korakom svijeta? Nolite conformari huic saeculo! Nolite pueri effici sensibus! Kršćanstvo je Krist osnovao na muškarcima. Muževnost mora ostati prva značajka kršćanstva. Zato i misaonost . . .

Propovjednici-slikovničari znadu se pozivati na samoga Isusa Krista. I Isus je govorio u pričama, Čak kaže Evanđelje: I bez priča im nije ništa govorio. Ali kod toga oni zaboravljaju dvije osnovne činjenice.

Prije svega oni zaboravljaju da je Krist bio Riječ Božja, izvorna Božja mudrost i istina, u kojem stanuje sve bogatstvo znanja. Njegove priče bile su zato punina Božje istine. Njegove su priče bile punije istine nego naša ljudska znanost i mudrost, jer Božja je ludost mudrija od ljudske mudrosti.

A naše priče? Što ima čovjek od svega nego laž i grijeh, kako to kaže sveti Augustin. Mi smo ništetnost i zato praznina. Ako ne prodre u našu riječ koja zraka Božjega svjetla, mi smo tama i noć. Što dakle znači uspoređivati nebitak s bitkom, tamu sa svjetlošću, sebe s Bogom? Nije li to nešto od luciferskog: Uzići ću na nebo i bit ću jednak Svevišnjemu?

Ali svi ti slikovničari koji se pozivaju na Krista i njegove priče zaboravljaju nešto još ozbljnije. Oni zaboravljaju da su Isusove priče bile najveća kazna za židovski narod. Kristovo je pričanje bilo pravo prokletstvo za osvetu tom narodu što nije primio Isusovu naku bez priča.

Treba samo malo uzeti evanđelje u ruku. Nakon Isusove priče o sijaču dolaze k Isusu učenici pa ga pitaju: Zašto im govoriš u pričama? A sam Isus daje u odgovoru strašan razlog svog govora u pričama. — Vama je dano da razumijete tajne kraljevstva nebeskoga, a njima nije dano. Jer tko ima, dat će mu se i obilovat će, a tko nema, uzet će mu se i što ima. Zato im govorim u pričama, jer gledajući ne vide i slušajući ne čuju niti razumiju. I ispunja se na njima proroštvo Isaje koje glasi: Slušat ćete, a ne ćete razumjeti. Gledat ćete, a nećete upoznati. Jer je okorjelo srce naroda ovog. Otvrdnuše uši njihove, zatvoriše oči svoje, da očima

svojim ne vide i ušima svojim ne čuju, srcem svojim ne razumiju i ne obrate se da ih izliječim. Što je dakle razlog zašto Isus govori u pričama? To je kazna otvrdnuloga srca.

Sveti Luka malo drukčije stilizira Isusov odgovor: — Vama je dano da znate tajne kraljevstva Božjega, a ostalim u pričama. A zašto? Zato da gledajući ne vide i slušajući ne rzumiju. Zato im govorim u pričama da za kaznu ostanu slijepi. Dakle i zato jer su slijepi i za kaznu da budu slijepi. Zato je Isus govorio u pričama.

Kad dakle Bog nekome narodu šalje propovjednike priča, to je najstrašnija kazna Božja. Zar je naš narod doista zaslužio tu kaznu? Oslobodi nas dakle, Bože, od takva propovjedništva! Oslobodi nas, Bože, od propovjednika koji bi bili kazna za sljepoću našega kršćanskog naroda i koji će taj narod voditi do potpune sljepoće!

O. Platon PLASAJEC

FOLKLORA

Vrata v prodajalno starin so široko odprta.

Vse najdete v njej: kolovrate, stare petrolejke, svetilke za vozove, svečenike, starinske stole, puške, lesene angelčke, star klavir. Starina gre namreč dobro v denar . . .

Sobrat iz Normandije se je pred kratkim zameril nekaterim svojim vernikom, ker je pri oznanilih rekel, da so navade ob slovesnem obhajilu del krajevne folklore, narodnih običajev.

Kje so meje folklore?

Jutri vse lahko pride v prodajalno starin: poročna obleka, novomašnikova alba, Ivana Orleanska, velikonočna sveča, križev pot in kip republike, podoba meniha, ki se vrača v samostan, škofa, ki prihaja birmovat, slika procesije in okrašenega groba . . . Ni ga, ki bi znal potegniti mejo.

Ko tehnični napredek preraste uporabni predmet, ali ko ga moda završe, dobi vstopnico za trgovino s folklornimi predmeti. Tako nastajajo muzeji koles, avtomobilov, starih oblek.

Ko se stvar zazdi neučinkovita in prazna, ali je le še nekoristno ponavljanje, postane kandidat folklore. Taka so lahko celo nekatera »dobra dela« rožni venec, litanije, prošnje prosesije . . . Če nam stvari ali opravila nič več ne

svojim ne vide i ušima svojim ne čuju, srcem svojim ne razumiju i ne obrate se da ih izliječim. Što je dakle razlog zašto Isus govori u pričama? To je kazna otvrdnuloga srca.

Sveti Luka malo drukčije stilizira Isusov odgovor: — Vama je dano da znate tajne kraljevstva Božjega, a ostalim u pričama. A zašto? Zato da gledajući ne vide i slušajući ne rzumiju. Zato im govorim u pričama da za kaznu ostanu slijepi. Dakle i zato jer su slijepi i za kaznu da budu slijepi. Zato je Isus govorio u pričama.

Kad dakle Bog nekome narodu šalje propovjednike priča, to je najstrašnija kazna Božja. Zar je naš narod doista zaslužio tu kaznu? Oslobodi nas dakle, Bože, od takva propovjedništva! Oslobodi nas, Bože, od propovjednika koji bi bili kazna za sljepoću našega kršćanskog naroda i koji će taj narod voditi do potpune sljepoće!

O. Platon PLASAJEC

FOLKLORA

Vrata v prodajalno starin so široko odprta.

Vse najdete v njej: kolovrate, stare petrolejke, svetilke za vozove, svečenike, starinske stole, puške, lesene angelčke, star klavir. Starina gre namreč dobro v denar...

Sobrat iz Normandije se je pred kratkim zameril nekaterim svojim vernikom, ker je pri oznanilih rekel, da so navade ob slovesnem obhajilu del krajevne folklore, narodnih običajev.

Kje so meje folklore?

Jutri vse lahko pride v prodajalno starin: poročna obleka, novomašnikova alba, Ivana Orleanska, velikonočna sveča, križev pot in kip republike, podoba meniha, ki se vrača v samostan, škofa, ki prihaja birmovat, slika procesije in okrašenega groba... Ni ga, ki bi znal potegniti mejo.

Ko tehnični napredek preraste uporabni predmet, ali ko ga moda završe, dobi vstopnico za trgovino s folklornimi predmeti. Tako nastajajo muzeji koles, avtomobilov, starih oblek.

Ko se stvar zazdi neučinkovita in prazna, ali je le še nekoristno ponavljanje, postane kandidat folklore. Taka so lahko celo nekatera »dobra dela« rožni venec, litanije, prošnje prosesije... Če nam stvari ali opravila nič več ne

»govorijo«, če niso več polna vere, jih zaman priporočamo ali celo ukazujemo. Ko neki stvari razum ali življenje ne najde več smisla, je le še zastarel okrasek, ki je včasih celo že smešen . . . Babičin zlati križec ohranja vsaj vrednost dragocene kovine.

Hodimo ob robu vidnega in nevidnega. Ni treba iti v muzej, pa lahko vidimo najbolj svete stvari, ki so se »izpraznile« in umrle: n a v a d a je strahotni sovražnik življenja. Še vedno izgovarjaš molitev, a srca ni več v njej; poklekneš, ali se pokrižaš, toda tvoja misel e drugod Avtomatizem je nadomestil dušo. Osebni odnos je izginil, nadomestil ga je formalizem.

To velja za »mehanično« ustno molitev, za zakonita obredna očiščevanja in javne daritve, proti katerim so tolikokreat nastopali preroki in Gospod Jezus.

Bolje bi bilo, da ti vidni izrazi popolnoma odmrjejo, če nimajo več duše v sebi, toda skušnjava je velika, da se z njimi našémi in ohranja vsaj videz. »Gorje vam, pismouki in farizeji . . .!«

Kje smo?

So duhovniki, ki se krčevito drže »izročila« zoper vernike, ki v tem vidijo le še folkloro, hočejo pa resnične obnove.

So verniki, ki se oklepajo stvari, ki so za duhovnika le folklora. Ali delajo to zaradi iskrene vere, ali v praznoverni zvestobi?

Oba primera je treba vestno raziskati. Pogledati je treba, ali smo v dvomnih stvareh še v stiku z ž i v i m B o g o m, z Bogom, ki govori, ki se razgovarja v svakim osebno.

Z Bogom, ki hoče, da ga molimo v duhu in resnici, pa je vedno v nevarnosti, da ga zakrijejo templji in zunanja znamenja.

Ker pa nam je prostor za molitev in obrede potreban, je nujno pred pospravljanjem dobro raziskati, da ne bi vsega izpraznili, ampak da bi ugotovili, katere stvari nam še »govorijo«, katere pa tega ne morejo več. Te bomo zato ali odstranili ali pa oživili, da bodo spet postale zgovorne.

Včasih govorimo o obnavljanju. Že prav, toda . . .

Ne gre nam za obnavljanje mlinov na veter, ker bi s tem le povečali število folklornih predmetov. Danes je doba strojev, hitrosti in radijskih valov.

Drugi spet hočejo imeti vse po dnevni modi. Toda treba se je izogniti vsemu umetnemu, nenaravnemu, kar je le bežna moda, čeprav je morda zanimivo in čudovito.

Treba je najti, kar je resnično, to pa je težko v dobi videza in reklame, ki folkloro umetno ustvarja.

Treba je dobro poznati resnično v človeku: otroku, doraščajočem, mladostniku, odraslem, moškem, ženski; ki ljubi, išče, želi, dela, joka, hoče miru in sreče.

Treba je dobro poznati resnično v Bogu: ki ljubi, daje, odpušča, daje mir, življenje, veslje. Z njim se je treba srečati resnično in odkritosrčno. Duhovnikova naloga je, da to srečanje pripravi.

Samo to je potrebno. Vse ostalo je le sredstvo, vsceno ali je staro ali novo, svojo vrednost ima le v tem, če vodi do tega srečanja in do ponovne »zaveze« z Bogom.

(Članek v duhovniški reviji »Pretre et Apotre«, ki ga je napisal J. Girard-Reydet, je priredil M. Smolik v želji, da bi tudi naši duhovniki premislili, kaj hoče obnova bogoslužja in kako naj bi to obnovo izvedli pa hkrati ohranili vso zdravo tradicijo)

NARODNA IMENA

Još odavna je problem nadijevanja imena na krštenju kod nas pastoralno vruć. Ima i pedest godina. Roditelji i kumovi po gradovima sve su više zahtijevali, da svećenik djetetu, had ga krsti, nadjene narodno ime, koje su mu oni bili izabrali: mjesto starinskoga, »svetoga«. I prodirali su s tim. Nitko od svećenika nije lako htio da se na tome zamjera »gospodi«, i bez toga slaboj i klimavoj u vjeri, i da izaziva njihovo negodovanje, ljutnju, prigovore, pa možda i »skandale« i »scene« u krstionici i u crkvi. Na selima se je praksa »starih« imena držala dulje, što zbog veće konzervativnosti i pobožnosti vjernika, a što i zbog diktatorskih manira i »svevlašću« njihovih dušobrižnika, koji su jednostavno, ne brinući se puno za pravo roditelja iz kan. 761., odbacivali predložena imena, ako im se nijesu sviđala, a nadijevali djeci ime po svojoj volji i ukusu. A bila su to, nažalost, kojiput i ekstravagantna imena: ponizavali bi tim, na primjer, nezakonitu majku ili bi htjeli da se na taj način »pošale« sa seljacima. No danas već i na selu sve više

Drugi spet hočejo imeti vse po dnevni modi. Toda treba se je izogniti vsemu umetnemu, nenaravnemu, kar je le bežna moda, čeprav je morda zanimivo in čudovito.

Treba je najti, kar je resnično, to pa je težko v dobi videza in reklame, ki folkloro umetno ustvarja.

Treba je dobro poznati resnično v človeku: otroku, doraščajočem, mladostniku, odraslem, moškem, ženski; ki ljubi, išče, želi, dela, joka, hoče miru in sreče.

Treba je dobro poznati resnično v Bogu: ki ljubi, daje, odpušča, daje mir, življenje, veslje. Z njim se je treba srečati resnično in odkritosrčno. Duhovnikova naloga je, da to srečanje pripravi.

Samo to je potrebno. Vse ostalo je le sredstvo, vsceno ali je staro ali novo, svojo vrednost ima le v tem, če vodi do tega srečanja in do ponovne »zaveze« z Bogom.

(Članek v duhovniški reviji »Pretre et Apotre«, ki ga je napisal J. Girard-Reydet, je priredil M. Smolik v želji, da bi tudi naši duhovniki premislili, kaj hoče obnova bogoslužja in kako naj bi to obnovo izvedli pa hkrati ohranili vso zdravo tradicijo)

NARODNA IMENA

Još odavna je problem nadijevanja imena na krštenju kod nas pastoralno vruć. Ima i pedest godina. Roditelji i kumovi po gradovima sve su više zahtijevali, da svećenik djetetu, had ga krsti, nadjene narodno ime, koje su mu oni bili izabrali: mjesto starinskoga, »svetoga«. I prodirali su s tim. Nitko od svećenika nije lako htio da se na tome zamjera »gospodi«, i bez toga slaboj i klimavoj u vjeri, i da izaziva njihovo negodovanje, ljutnju, prigovore, pa možda i »skandale« i »scene« u krstionici i u crkvi. Na selima se je praksa »starih« imena držala dulje, što zbog veće konzervativnosti i pobožnosti vjernika, a što i zbog diktatorskih manira i »svevlašću« njihovih dušobrižnika, koji su jednostavno, ne brinući se puno za pravo roditelja iz kan. 761., odbacivali predložena imena, ako im se nijesu sviđala, a nadijevali djeci ime po svojoj volji i ukusu. A bila su to, nažalost, kojiput i ekstravagantna imena: ponizavali bi tim, na primjer, nezakonitu majku ili bi htjeli da se na taj način »pošale« sa seljacima. No danas već i na selu sve više

prodiru narodna imena. S istoga razloga, s kojega su prije prodirala po gradovima. I na selu se svijet pogospodio i emancipirao, a svećenstvo se više ne usuđuje protiviti roditeljima: nitko neće da riskira spora, koji bi se mogao izvrnuti u prekid čitave jedne obitelji s Crkvom. Sretni smo, da nam uopće još donose djecu na krštenje.

Većina svećenika danas ne pravi od toga pitanja ni u teoriji. I mladi redovnici i sestre sve više sebi biraju, kod zavjetovanja, zvučna narodna imena. Unišlo je to u modu; dopušta širi izbor i više raznoličnosti, — naš je narod, praktično, bio sveo sveta imena na dvadesetak, tridesetak; — bliže je to i nacionalnoj samosvijesti. A kad se radi o roditeljima i kumovima, i »sigurnije« je. Ne prononcira se čovjek toliko kao klerikalac i sredovječni natražnjak. Ali ima ih još uvijek među svećenicima, kojima je to teško. Gledaju u toj tendenciji simptom praktičnog raskršćanjenja ili, barem, veće plitkoće vjerske svijesti u narodu.

U stvari imaju i pravo. Crkvena tradicija sva je na strani »svetih imena«. Kroz stoljeća forsirala su se, pa i nametala (novoobraćenim narodima), imena kršćanskih svetaca. Vidimo to po imenima afričkih katolika. Kanonsko pravo usvaja nadijevanje svetačkih imena krštenicima, izrekom (kan. 761.), kao načelnu direktivu svećenicima iz duhovne pastve. Liturgijski obredi i knjige pretpostavljaju to kao redoviti i normalni uzus. Kršćanin treba da bude imenjak jednome svecu, prijatelju Božjem. Da u njemu gleda uzor i dobije zaštitnika.

Idealno bi bilo, da se na neki način opet vratimo k tome prastarom, tisućljetnom, običaju Crkve.

A, čini se, bilo bi načina.

Ne mogu se, ošale, više istisnuti nova — naroda, gospodska i poetična imena. Postala su popularna. Ušla su u običaj. Ali dalo bi se pokršćaniti i posvetiti u svijesti vjernika: barem onih praktičnih.

Mnoga su sveta, kršćanska, imena — baš ona najčešća i najčasnija, — iza više manje univerzalne metamorfoze, i onako odavna nacionalizirana. Narod ih je, glasovno i morfološki, pregradio po svemu: zvuče već posve autohtono. I postala su narodu bliza i draga. Baš kao što su postala bliza i draga, na primjer, romanskim narodima. Uvijek će ih i danas mnogi roditelji svojoj djeci, posve spontano, nadijevat. Marija (Mara, Marica, Mirjana, Maca), Ivan (Ivo, Ivica, Janko, Iva, Ivka, Ivanka, Ivančica, Jana), Petar (Pero, Pe-

rica, Pejo, Petrica), Pavao (Pava, Pavka, Pavica), Josip (Jozo, Joso, Joško), Juraj (Jurica, Đuro), Nikola (Niko, Nine), Jerko, Blaž (Blaško, Blaženko, Vlaho), Kosta, Jakov (Jako), Mihovil (Miho, Mišo, Miško), Mate (Matko), Marko, Dujam (Duje),Dinko (Domin, Dominik), Franjo (Fran, Frane), Stjepan, Vid, Grga. Šimun (Šimo), Paško, Marijan, Anđelko, Ljudevit (Lujo), Ilija (Ilko, Ile), Lovro, Vinko, Ana (Anka, Anica, Ančica), Kata (Kaja, Katarina, Katinka), Magdalena (Magda, Manda, Lenka), Ruža (Ružica), Jelka (Jelica) Veronika (Vera), Dora (Dorica), Janja, Jaga (Agata), Jalža ili Liza (Elizabeta), Reza (Terezija), Dinka (Dominika), Barica (Barbara), Ilinka, Anđelka, Finka (Jozefina). A isto vrijedi i za imena slavenskih svetaca i svetica: Vladimir, Stanislav, Većeslav, Kazimir, Ladislav, Olga, Ljudmila, Jadviga. Njima uopće ne treba prekrajanja, a valjda je najnaravnije, da ih se u maticu krštenih upisuje u formi, verziji, u kojoj ih predlažu roditelji: eventualno uz dodatak pune, službene, forme u zagradi; na pr. »Mica (Marija)« ili »Kaja (Katarina)«.

Druga se, — posve prirodno, — dadu identificirati sa narodnim imenima: bilo jer su oba imena, sveto i narodno, pojmovno, po značenju, ista ili slična, bilo jer, glasovno, živo podsjećaju jedno na drugo. A ima, relativno, mnogo takvih imena. Neka se od njih i vrlo često susreću u Martirologiju: ona osobito, koja su bila u rimsko, starokršćansko, doba popularna. Tako se, na primjer, sveci i mučenici pod imenom »Felix« (Srećko) komemoriraju u Martirologiju barem na oko šezdeset dana u crkvenoj godini; katkada i po dva na dan. Evo ih, na hrvatskom, s njihovim svetim dvojnicima: Biserka (Margarita; 10. VII, 17. X i dr.), Blago, Blagoje (Mansuetus; 19. II i dr.; Placidus; 5. X, 11. X), Blaženka (Beata; 8. III; Beatrix; 29. VII), Blaženko (Beatus; 9. V), Bogdan (Deusdedit; 10. VIII i dr.), Bogoljub (Philotheus; 5. XI; Theophilus 8. I i dr.), Bogoljuba (Theophila; 28. XII), Bogumil (Pius; 5. V, 11. VII, 3. IX i dr.), Božidar (Theodorus; 9. XI i dr.; Theodosius; 11. I i dr.; Theodotus; 4. I i dr),Božidara (Theodora; 13. II i dr.; Theodosia; 20. III i dr.; Theodota; 17. VII, 2. VIII), Božica (Thea; 19. XII), Božo, Božena (Natalis; 25. XII), Brajko, Bratko (Fraternus; 29. IX; Philadelphus; 10. V, 2. XI), Branimir, Branko (Alexander; 3. V i dr.), Branimira, Branka (Alexandra; 20. III, 18. V), Carica (Regina; 7. IX; Basilissa; 9. I i dr.), Cvijeta (Flora; 29. VII, 24. XI; Florentia; 10. XI; Anthusa; 27. VII

i dr.; Antonia; 29. IV, 4. V), Cvjetko (Florianus; 4. V, 17. XII; Florentius; 3. I i dr.; Florentianus; 28. XI; Flos; 31. XII; Flosculus; 2. II; Antonius; 17. I, 13. VI i dr.), Čedomil (Modestus; 15. VI i dr; Vercundus; 22. X), Čedomila (Modesta; 13. III, 4. XI), Danko, Danica (Daniel; 21. VII i dr.), Darko (Donatus; 7. VIII i dr.; Dativus; 27. I, 11. II, 10. IX), Davor (Martinus; 11. XI, 12. XI i dr.), Divna (Pomposa; 19. IX), Dobrica (Bonosa; 15. VII), Dobrila (Agatha; 4. II), Dobroslav (Bonifatius; 14. V, 5. VI i dr; Bonus; 1. VIII; Bonitus; 15. I; Benignus; 12. II i dr), Dragutin, Dragica (Carolus; 4. XI), Drinka (Andrija-na; 4. II, 10. XI, 30. XI i dr.), Dušan (Spiridion; 14. XII), Goran (Montanus; 24. II i dr.), Gordana (Gordus; 3. I; Gordianus; 10. V, 17. IX), Gospava (Domna; 28. XII; Domnina; 14. IV, 12. X), Gvozden (Ferreolus; 16. VI, 18. IX; Ferrutio; 16. VI; Ferrutius; 28. X), Hrabren (Andrija; 4. II, 10. XI, 30. XI i dr.), Jadranka (Jader; 10. IX), Jasna (Clara; 12. VIII; Serena; 16. VIII), Krunica, Krunoslava (Rosaria; 7. X; Corona; 14. V), Krunoslav (Stjepan; 2. VIII, 2. IX, 26. XII i dr.), Lav, Lavoslav (Leo; 11. IV i dr.), Lavoslava (Lea; 22. III; Leonis; 15. VI), Lijepa, Ljeposava (Pulcheria; 10. IX), Lovorka (Laurentia; 8. X), Ljiljana, Lijerka (Liliosa; 27. VII; Immaculata; 8. XII; Inviolata; 8. XII), Ljuba, Ljubica (Caritas; 1. VIII; Philomena; 5. VII), Ljubomir (Philomenus; 14. XI, 29. XI; Amandus; 6. II, 18. VI, Ljupko (Venustus; 6. V, 22. V; Venustianus; 30. XII), Milan (Aemilius; 22. V i dr.; Aemilianus; 8. II i dr.), Milenko (Amantius; 10. II i dr.; 31. VIII, 13. IX), Milivoj (Clemens; 23. XI i Milka, Milena, Milica, Mileva (Aemiliana; 5. I, 30. VI), Miroslav, Mirko (Emericus; 4. XI; Pacificus; 24. IX; Fridericus; 18. VII), Mirna, Mira (Irene; 5. VI i dr.), Mladen (Juvenalis; 3. V, 7. V; Juventius; 8. II, 1. VI; Juventinus; 25. I), Nada (Spes; 1. VIII), Natko (Spes, abbas; 28. III), Neda, Nedeljka (Dominica; 6. VII, 4. VIII), Nevenka (Perpetua; 6. III, 4. VIII), Nevinko (Innocentius; 28. VII i dr.), Ninoslav, Nine, Ninko (Nikola; 6. XII i dr.), Ognjen, Vatroslav (Ignatius; 1. II, 31. VII i dr.), Pavka, Pavica (Paula; 26. I i dr.; Paulina; 6. VI, 2. XII, 31. XII), Plemenka (Patricia; 13. III, 25. VIII; Generosa; 17. VII), Plemenko (Patricius; 17. III i dr.; Generosus; 17. VII), Radoslav (Hilarus; 14. I i dr.; Hilarus; 28. II, 2. V; Hilarinus; 7. VIII; Hilarion; 12. VII, 21. X), Radoslava (Hilaria; 12. VIII, 3. XII, 31. XII), Radovan (Gaudiosus; 7. III, 26. X, 27. X), Rajko (Caelestinus; 19. V 27. VII; Caleianus; 15.

XII), Rastislav, Rastko (Crescens; 10. III i dr.; Crescentius; 19. IV i dr.; Crescentianus; 31. V i dr.; Crescention; 17. IX), Rastislava (Crescentia; 15. VI;Crescentiana; 5. V), Slavko (Eudexius; 5. IX, 2. XI), Slobodan (Liberius; 30. XII; Liberatus; 17. VIII; 20. XII Eleutherius; 26. V, 9. X i dr.), Snježana (Nives; 5. VIII), Sreten, Srećko (Fortunatus; 9. I i dr.; Faustus; 24. VI i dr.; Felix; 14. I, 10. V, 30. V, 29. VII, 30. VIII, 20. XI i dr.; Felicianus; 9. VI i dr.; Felicissimus; 6. VIII. i dr.; Prosper; 25. VI, 29. VII), Sretena, Srećkica (Felicissima; 12. VIII; Felicitas; 6. III, 8. III, 23. XI), Sunčanica (Illuminata; 29. XI; Heliodorus; 6. V i dr.), Svjetlana (Lucia; 13. XII i dr.; Lucilla; 29. VII, 25. VIII; Lucina; 30. VI), Tomislav (Toma; 7. III, 22. IX, 21. XII, 29. XII), Tvrdoslava (Firmina; 24. X), Tvrtko (Firmus; 2. II i dr.; Firmatus; 5. X; Firminus; 11. III i dr.), Velimir, Veljko (Magnus; 1. I i dr.; Maximus; 8. I i dr.; Maximinus; 29. V i dr.; Maximianus; 8. I; Maximilianus; 12. X, 29. X), Velimira (Maxima; 26. III i dr.), Vesela, Veselka (Gaudentia; 30. VIII), Veselko (Gaudentius; 22. I i dr.; Laetus; 1. IX, 6. IX, 5. XI; Laetantius; 17. VII), Vilinka (Nympha; 10. XI; Nymphodora; 13. III, 10. IX), Vilko (Vilim; 25. VI i dr.), Vitomir (Vitus; 15. VI), Vjekoslav Alojzije; 21. VI), Vjekoslava, Slavica (Alojzije; 21. VI), Vjera (Fides; 1. VIII), Vjerko (Fidelis; 24. IV i dr.), Vuk (Lupus; 29. VII i dr.), Zdravka (Valentina; 25. VII; Valeria; 28. IV, 5. VI, 9. XII), Zdravko (Valens; 21. V i dr.; Valerius; 28. I i dr.; Valerianus; 14. IV i dr.; Valentinus; 14. II i dr.; Valentio; 25. V; Salvius; 11. I i dr.; Salvanus; 12. X), Zlata, Zlatica, Zlatka (Aurea; 19. VII, 24. VIII, 4. X), Zlatan, Zlatko (Auraeus; 16. VI), Zvjezdan (Asterius; 3. III i dr.), Zvjezdana (Asteria; 10. VIII), Žarko (Ignatius; 1. II, 31. VII i dr.), Želimir, Željko (Desiderius; 25. III, 23. V, 19. IX; Optatus; 16. IV, 4. VI, 31. VIII), Živka (Zoa; 5. VII; Zoe; 2. V), Živko (Vitalis; 28. IV, 4. XI i dr.; Vitalius; 4. IX; Vitalianus; 27. I, 16. VII; Viventius; 13. I; Vivainus; 28. VIII). Nekojima od ovih narodnih imena znadu njihovi nosioci značenje i svetačkog dvojnika, — vidi se, da su neki župnici i izbirači redovničkih imena prelistavali Martirologij, — drugima ne znaju. Trebalo bi stoga, da nam jedan dobar poznavalac, u isto vrijeme, Martirologija i stranih jezika, osobito latinskog i grčkog, napravi, izradi, autentičan i auktoritativan popis tih sinonima, — ima ih mnoštvo iz svih jezika, — pa da ih onda, paralelno, stavljamo u katoličke kalendare, mjesto onoga, dosada upotrebljava-

nog, a većinom potpuno arbitrarnog, »kalendara narodnih imena«, što su ga donosili neki naši predratni kalendari. U maticu krštenih mogla bi se i ta imena upisivati u formi, za koju su se odlučili roditelji, a u zagradu bi se moglo stavljati svetačko ime na stranom jeziku, u običnoj verziji.

A gdje nikako nije moguć ni prijevod ni asimilacija narodnih imena nijednom svetom, — kao kod danas toliko popularnih, pa i najpopularnijih imena: Zoran, Zorica, Zvonimir, Ratimir, Hrvoje, Vesna, Višnja, Jasminka, Jagoda, Dubravka, Ksenija, itd. — ostaje nam, za pastoralnu praksu, vrlo široka mogućnost dvaju krsnih imena, narodnog i svetog. Izrijekom se predviđa, pa na neki način i propisuje Crkveni zakonik u kan. 761.: »addant nomen alicuus Sancti et in libro baptizatorum utrumque nomen perscribant«. Rijetko će se tko od roditelja i od kumova opirati, da mu se dijete krsti s dva imena: s njegovim (odabranim) narodnim imenom i s imenom jednoga sveca ili svetice. Pa neka oba imena uđu u maticu krštenih i u krsni list! Netko će to kasnije u svom krsnom listu i pročitati i upamtiti. I slavit će imendan na blagdan svoga zaštitnika. A nekoga će upozoriti i roditelji. Ili će i sami, s djetetom, još od prvih godina, slaviti dječji imendan na dan njegova nebeskog imenjaka. A svijesni kršćanski pojedinca i sinovi praktičnih kršćanskih roditelja i potpisivat će se, kojiput, s oba imena. I časne sestre, — i na njih valja primijeniti ovo »pokršćanjenje imena«, — isto tako. Samo, dakako, valja da to i znadu, svi oni, kojih se tiče. Treba dakle kazati i roditeljima na krštenju i sestrama na zavjetovanju, koji je svetac, kršteniku ili sestri, nebeski zaštitnik i na koji će im dan u godini padati imendan.

Problem je, eto, zapravo lakši, nego što na prvi mah izgleda. Bez afera, s malo pastoralnog razbora, možemo učiniti, i da vuk bude sit i koze na broju. I da roditelji uživaju u poetičnim i patriotskim imenima svojih miljenika, — od bizarnih, svetogrdnih i smiješnih imena valja ih na fin način odvraćati, — i da kršćanski borci na zemlji imaju svoje saveznike i uzore na nebu. Ako prvo ime ne može biti svetačko, može drugo.

Možda je bilo dobro jedanput i na to upozoriti našu svećeničku javnost: osobito onu iz pastve. Ne radi se, sigurno, o kakvoj velikoj stvari, ali radi o jednom lijepom kršćanskom običaju i o jednom pastoralnom idealu!

Č.

SVEĆENIČKE MIROVINE, SVEĆENIČKO BOLESNIČKO OSIGURANJE

Pitanje svećeničkih mirovina povlači se kod nas već decenijama, a bez pravoga rezultata.

Teško mu je uopće pisati historijat. Već zato, što, praktično, nije moguće doći do pouzdanih informacija o prijašnjim pokušajima. Bezbroj je bilo inicijativa, eksperimenata, formi. Čovjek je, u stvari, upućen samo na pričanja i na — zapamćenja, svoja i tuđa.

Od države nijesu kod nas svećenici, — oni iz pastve, sa župom, — nikada dobivali mirovine, osim ako ćemo mirovinom nazvati ono malo škrte kongrualne potpore, što su je, za Austrije, primali i aktivni i obnemogli svećenici u Sloveniji, Dalmaciji i Istri, iz tzv. »vjerozakonske zaklade«, stvorene u doba jozefinističke zapljene crkvenih posjeda i imanja, ili »svećenički dodatak«, — u stvari matičarski doplatak, — koji bi, za stare Jugoslavije, evnetualno, dobivao svećenički umirovljenik, ako bi ga biskup uspio negdje ugurati za »samostalnog kapelana«, — u koju samostansku, sestarsku, kapelu, — a Ministarstvo se vjera učinilo nevještim na to malo, nedužno, lukavstvo od nužde, na tu »pia fraus«.

Čitavo je inače pitanje svećeničkih mirovina bilo ostavljeno crkvenoj inicijativi: gdjekada službenoj ili poluslužbenoj, a gdjekada i privatnoj, iz redova samih svećenika. Inicijativi uvijek parcijalnoj, dijacezanskoj, nikada općoj: za čitav naš nacionalno-crkveni teritorij. A varijanata je bilo, kolikogod hoćeš. I fakultativnih, — zapravo civilnih, — u formi vezane štednje, a u režiji zadruga i banaka za osiguranje; i obligatnih, službenih, direktno u dijecezanskoj režiji.

Najviše se je ipak kušalo sa svećeničkim »mirovinskim (i bolesničkim) zakladama«, u krilu Ordinarijata, a uplaćivale bi u njih, po ovom ili onom ključu, crkvene nadarbine (praktično župske blagajne) i svećenici-pojedinci, bilo »ex offo«, po razrezu, bilo od dobre volje: donacijama i legatima. A redovito bi se s tim vezala i ideja svećeničkog »mirovinskog doma«: u kojemu bi umirovljeni svećenici mogli živjeti u neke vrsti zajedničkom kućanstvu a u režiji kakve ženske redovničke družbe.

Samo, malo je što od toga ostalo i održalo se. Vezanu su štednju svećenici praktično bojkotirali: nijesu je htjeli

uplaćivati osiguravajućim društvima, pa su, automatski, gubili i pravo na mirovinu. Mirovinske su opet (i bolesničke) zaklade periodički propadale: u krizama, inflacijama, novčanim »reformama«. I mirovinski su domovi ostajali redovito nedonoščad: praznili bi se i rasipali, prije nego što bi se pravo i uhodali. Svećenici, — tipični individualisti, već po staleškoj maniri i tradiciji, — nerado su u njih ulazili i brzo iz njih izlazili.

U praksi se je krparilo: bez garancije i sistema. A u teoriji se je, kojiput, i resigniralo. Neki su problemi našli najjednostavnije»salomonsko«, rješenje; doduše vrlo naivno. »Pa, za nas svećenike ni ne postoji problem mirovine!« govorili su. »Svaki od nas može ostati na župi do smrti, kao komenzal, ili dobiti kapelana!« Jedino, što te teorije nitko još nije primijenio: osim uz rizik, da s njom, već na prvom koraku, doživi »fiasco«.

Ni u materijalnom pogledu ne može svaka župa uzdržavati dva svećenika. A pogotovu je moralno nemoguće uskladiti interese i zahtjeve svećenika, od kojih jedan faktično radi na župi, a drugi, stvarno, na njoj više ne radi, ali je zato do nedavna na njoj radio i naučio se, da u njoj bude prvi i da o svemu na njoj odlučuje i da se za sve pita. Sve da su međusobni materijalni odnosi i najpomnije regulirani, a obaveze i prava neprijeporna, situacija će, psihološki, u takvoj soluciji biti uvijek deliktna. S jedne se strane radi o starcu (ili bolesniku), koji sve više treba obzira i pažnje i svaki je dan osvjetljiviji i mučniji, a s druge strane o svećeniku, koji je još pri snazi, pa stoga i u moralnoj nemogućnosti, da staroga kolegu razumije i shvaća, i u fizičkoj nemogućnosti, da mu ispunja sva njegova očekivanja i želje; već zbog svojih pastoralnih dužnosti i poslova: da i ne govorimo o vječnom antagonizmu starih i mladih; o razlikama u mentalitetu i ukusu. Redovito je stoga, u takvim slučajevima, — pa i kad je po srijedi bio dragovoljan sporazum; pa i kad se je radilo o nekadašnjim prijateljima, — prije ili kasnije, dolazilo do trvenja, do nesuglasica, do obostranog nezadovoljstva, a često i do eksplozije i razlaza.

Bolje je i, čini se, jedino realno ostaviti umirovljenim svećenicima punu slobodu, da sobom providaju, i pustiti ih, da sami sebi, po svojoj glavi i željama, potraže i izaberu boravište, nastambu i njegu, a viša crkvena vlast da se samo ograniči na kaucije, koje traži kanoni (1484., 2154., 2161. § 2.). No zato im Crkva, kojoj su služili, mora omogu-

čiti, da to učine: mora im na neki način osigurati materijalnu i financijsku egzistenciju. Skromnu, ali koliko toliko doličnu. A ne će to za Crkvu predstavljati nemoguć teret. Umirovljeniku ostaju dohoci od misnih stipendija, a u tima nema danas u našim krajevima nigdje oskudice. Treba ih samo kompletirati, dopuniti, nekim dodatkom: do minimuma pristojne eksistencije. I, dakako, predvidjeti posebnu, veću, potporu umirovljenicima, koji panu u postelju, pa ne mogu više, ni misiti.

Samo, kako? Na koji način? U kojoj organizacijskoj formi. Na tomu je i dosada zapinjalo. Na tomu su se i dosada stvari komplicirale.

Iza tolikih loših iskustava s velikim planovima i sa stvaranjem fondova, valja, čini se, — hoćemo li, da ikada krenemo s mrtve točke, — proceduru što više pojednostavniti i odlučiti se za najjednostavnije organizacione forme. I valja apelirati na neposredni interes samih svećenika, ali i na njihovu dobru volju, požrtvovnost i idealizam. I odmah početi.

Još godine 1963. pisac je ovih redaka bio napisao, za đakovački »Vjesnik«, članak: »Mladi za stare. — Oko pitanja svećeničkih mirovina. Jedna sugestija sa terena«. U njemu je bilo, sumarno, izneseno mišljenje nekih svećenika iz pastve o ovom problemu. Ne treba da se išta kapitalizira. Ne treba da se osnivaju i stvaraju fondovi. Ne treba velikog organizacijskog i knjigovodstvenog aparata. Neka se, aktivni, svećenici iz prakse, koji to hoće, dragovoljno obvežu, da će, preko svoga Ordinarijata, davati, svakoga mjeseca, jedan manji prinos za mirovinu svojoj starijoj, isluženoj, braći, u nadi i u pretpostavci, da će se i oni, jedamput, kad ostare ili obnemognu, moći, na isti način, osloniti na solidarnost i ljubav subraće; one od generacije iza sebe. Odredilo bi se, koliki je prinos u tu svrhu potreban, prema broju umirovljenika: a podizao bi se ili snizivao, kako bi već prilike zahtijevale. Ono malo evidencije i administracije vodila bi dijecezanska kancelarija. Pored toga mogao bi se udariti i neki raspored na župske blagajne: osobito ako bi se s tim povezala i akcija za pomoć aktivnim svećenicima u bolesti. Tko od svećenika ne bi htio da u tom sudjeluje, ne bi ni morao. Ali zato ne bi mogao računati ni na mirovinsku, odnosno bolesničku, pomoć od te akcije. Ne bi mu ostajalo drugo, nego ili da na župi služi do smrti, — s kapelanom, ako bi ga mogao dobiti, — ili da se pouzda u svoje

uštede i ode u mirovinu o svome trošku i riziku. A razumije se, da bi »mirovina«, što bi je dobivali svećenici, koji bi pristupili toj akciji, bila vrlo skromna: u stvari samo mirovinski doplatak, dodatak, na misne stipendije. U ono doba spominjala se svota od deset tisuća dinara mjesečno. Jedno s drugim osiguralo bi to dvoje, stipendiji i dodatak, umirovljenom svećeniku minimum skromne eksistencije: ne bi se patio. A ne bi ni aktivni svećnici bili preopterećeni. Deset njih moglo bi plaćati taj dodatak jednome umirovljeniku. U slučaju, dakako, kad bi stari, umirovljeni, svećenik pao u postelju, pa ne bi više imao ni prihoda od intencija; trebalo bi mu mirovinu povisiti za iznos stipendija. Ali takve bi, izvanredne, izdatke snosili, solidarno, svi svećenici, odnosno crkvene blagajne.

Članak nije izišao. Ali zato se je situacija iza toga bitno izmijenila. Problem je postao neposredno aktuelan, i urgentan. Svećeničko osiguranje nije više stvar slobodne inicijative, nije više fakultativno: ono je postalo kanonski obligatorno. II. vatikanski koncil izrijekom svjetuje, — zapravo određuje; samo ljepšim riječima, — da se svećenici, u dobi, kada više ne mogu zadovoljavati pastirskim dužnostima, bilo iz vlastite pobude, bilo na biskupovu sugestiju, povuku iz aktivne službe. A to, dakako, involvira i obvezu Crkve, da se svećenicima pobrine za uzdržavanje i eksistenciju u tim godinama mira. Koncilski »Dekret o pastirskoj službi biskupa« formalno utvrđuje tu obvezu, gdje o tom govori (c. 2. III 31.), a »Dekret o službi i životu svećenika« samo je još više konkretizira, govoreći izrijekom o dijecezanskim ili interdijecezanskim institucijama, koje se imaju brinuti za mirovinsko i bolesničko (socijalno) osiguranje stvećenstva (c. 3. II 21.). Neke su dijeceze po svijetu već pristupile i konkretnim akcijama na toj novoj, koncilskoj, bazi. Baš ovih dana čitali smo, kako u jednoj američkoj dijecezi (Oklahoma City — Tulsa) nacrt novoga dijacezanskog organizacionog statusa, uz mnoge druge značajne reforme u svećeničkim odnosima, određuje, i da svećenici odlaze u mir: fakultativno sa 65, a obligatorno sa 70 godina.

A nastupio je iza toga i još jedan nov, a revelantan, momenat: napose kod nas. U više naših dijeceza, — i manjih; i takvih, gdje ga dosada nije bilo, — uveden je, ove zadnje dvije, tri godine, sistem »svećeničke međupomoći«, baš na bazi, o kojoj smo gore govorili. I — dobro funkcio-

nira. Kler je s njim zadovoljan. S voljom u njemu sudjeluje. Pronašle su se, s vremenom, forme vrlo jednostavne i praktične.

Stvar je, organizacijski i tehnički, uglavnom u rukama Ordinarijata, ali uz suradnju maloga svećeničkoga odbora. Učlanjenje je obligatno, za sve dijecezanske svećenike. Uplate se urgiraju. Tko od svećenika zaostane s uplatama, ne može se koristiti ni beneficijima »Međupomoći«, dok svojim obvezama, naknadno, ne udovolji. Nije obvezan na uplate samo, ako je i dokle je zapriječen vršiti svoju crkvenu službu.

Kao jedinica, na kojoj je sitem izgrađen, uzet je dijecezanski misni stipendij. Umirovljenik dobiva mjesečnu pomoć od 20 jedinica, dok može misiti. Kroz vrijeme, kad to zbog bolesti ili slabosti ne može, daje mu se dodatna pomoć od 30 jedinica. Usto bolesni svećenici, aktivni i umirovljeni, imaju pravo, da im se, na temelju službenih potvrda i računa, podmire troškovi liječenja u bolnici, pa i ozbiljnijeg kućnog liječenja: ovo zadnje u granicama financijskih mogućnosti »Međupomoći« i samo do neke stalne visine.

Jedini financijski izvor za pokriće troškova akcije jesu prinosi svećnika i župa. Ne kapitalizira se ništa: fondovi se načelno ne stvaraju. Što se prima, to se i troši. Koliko se troši, toliko se i traži, i prima. Osobni se svećenički doprinosi mjere opet jedinicom misnog stipendija. Broj se tih jedinica utvrđuje, prema faktičnim potrebama, početkom svake godine. I prinosi župa isto tako.

I svećenici su i župe kategorizirani. Jače župe i svećenici (župnici) na njima plaćaju više, slabije i svećenici na njima manje. U nekojim dijecezama imaju i četiri kategorije župa. Svećenici u izvanžupskim službama svrstavaju se u jednu od župskih kategorija, prema visini dohodaka. Kapelani su u najnižoj kategoriji: skupa sa župnicima sa najslabijih župa.

Akciju sa administrativne strane, korespondenciju i račune, — razumije se, na najjednostavniji način, — vodi jedan referent na Ordinarijatu, uz pomoć manipulativnog personala dijecezanske kancelarije. Svećeničkom odboru uvijek je omogućen uvid u sve, a svim se članovima šalje zaključni godišnji izvještaj sa dispozicijama za narednu godinu.

U sadašnjem stadiju i prema sadašnjoj vrijednosti novca i visini misnog stipnedija umirovljeni svećenici dobivaju, praktično, od »Međupomoći« 20.000 starih dinara »mirovine«. Sa misnim stipendijima to iznosi okruglo oko 50.000 dinara. Nijhovi dakle ukupni dohotci ne zaostaju, nikako ili, barem, ne puno, za prosječnom mirovinom državnih činovnika srednje kategorije. Moći će, prema tomu, uvijek sebi osigurati skromnu, ali i pristojnu, eksistenciju: blio da vode svoje kućanstvo, bilo da se smjeste kod rodbine, u nekom samostanu ili crkvenom zavodu, kod kojega poznatog župnika. Ne će se morati patiti ni prosjačiti. Ne će se moći tužiti, da su prepušteni tuđoj milosti ili ostavljeni na ulici.

Na koncu, mi smo svećenici u pogledu mirovine uvijek u boljoj kondiciji od svjetovnjaka. Nemamo obitelji, nijesmo familijarni: brinemo se samo za sebe. A ne ćemo nikada biti ni posve zaboravljeni od drugih, ni posve osamljeni, — osim, eventualno, svojom krivnjom; — uvijek za nama stoji Crkva. Uvijek će nam, u slučaju nužde, neka od crkvenih osoba ili institucija priteći u pomoć; uvijek će nas, na svoj način, »ugledati« i vjernici; uvijek ćemo biti, znademo li se moliti i vjerovati, pod posebnom zaštitom Providnosti i osjećati na sebi njezinu ruku. A manje su nam, — ako smo prave duhovne osobe, — i potrebe: ne reflektiramo na luksus; skromniji smo u zahtjevima; nemamo puno društvenih obveza.

Naše je mirovinsko pitanje na ovaj način u mnogim dijecezama, načelno, — pa i praktično, — skinuto s dnevnog reda. I svi oni problemi, koje je ono sobom donosilo, ili smo ih, mi ili drugi, potezali u vezi sa svojom nesigurnom eksistencijom u starosti. A bez puno komplikacija i isključivo u kompetenciji Crkve: kao njezin nutarnji problem.

Ako još što s tim u vezi treba poželjeti, to je, da se ono, na analogan način, riješi u svim našim dijecezama. A nema za to nikakvih zapreka. Ako je dijeceza malena, pa će u njoj biti skromni prihodi od svećeničkih prinosa i sa župa, bit će isto tako skromni i njezini izdaci: malen će biti i broj umirovljenika i bolesnika. A troškovi režije u ovom sistemu uopće ne postoje.

Uostalom, ako negdje misle, da to ne mogu provesti u dijecezanskoj režiji, uvijek se i tome dade doskočiti. Treba samo da se dijeceza priključi jednoj drugoj: sa istim obavezama i istim beneficijama.

Dakle: likvidirajmo što prije potpuno problem svećeničkih mirovina i svećeničkog bolesničkog osiguranja! Zasada na ovaj način, dok, eventualno, vrijeme ne donese novi, bolji. Možda i na međudijecezanskoj osnovici: s uzajamnim pomaganjem i reosiguranjem između dijeceza. Veliku ćemo hipoteku tim dignuti s leđa Crkve. I veliku brigu s mnogog starog i bolesnog svećeničkog srca. I otet ćemo sami sebi najveću izliku za svećeničku gramzivost i škrtost. A crkveni ćemo život i pastvu osvježiti i pomladiti. Postat će nam pastoralno svećenstvo za čitav jedan red, za čitavu jednu »klasu«, mlađe i vitalnije. Koncilu je možda baš ovo zadnje, — pastoralni interesi, — najviše i bilo pred očima, kad se je opredijelio za princip i praksu svećeničkih mirovina. Duh je Sveti kroza nj progovorio.

Nije stoga ni ovaj članak samo članak »pro domo«. Ima on i svoj nadnaravni raison!

Dr Č. Čekada

PSALAM 95 (96)

U izvorniku MT. ovaj Psalam nema naslova, koji inače nalazimo u prevodu LXX i glasi: »Prigodom gradnje hrama nakon sužanjstva. Vokalna pjesma. Davidova.«

Iz proučavanja teksta možemo ustanoviti, da je Psalam spjevan kao pjesma zahvalnica u čast Yahweh-u zato što je oslobodio narod od ropstva, i kao proslava ponovno svečano uspostavljenog Yahweh-ova kraljevstva.

Kako smo vidjeli u prošlim psalmima posvećenja, proglašenje Yahweh-a kraljem vršilo se istodobno sa svečanim posvećenjem hrama. Iz ove činjenice kao i iz samog teksta psalma možemo zaključiti da je on spjevan prigodom ponovnog uspostavljanja svečanog bogoštovlja u obnovljenom hramu u Jerusalemu nakon povratka iz Babilonskog sužanjstva i da ima za cilj oživiti u misli naroda značenje koje se nekad pridavalo ovom svečanom obredu za vrijeme posvete šatora na Sionu ili Salamonovog hrama. Naročito ima u vidu naglasiti da blagodat oslobođenja doseže svoj vrhunac u ponovnom uspostavljanju Yahweh-ova javnog

Uostalom, ako negdje misle, da to ne mogu provesti u dijecezanskoj režiji, uvijek se i tome dade doskočiti. Treba samo da se dijeceza priključi jednoj drugoj: sa istim obavezama i istim beneficijama.

Dakle: likvidirajmo što prije potpuno problem svećeničkih mirovina i svećeničkog bolesničkog osiguranja! Zasada na ovaj način, dok, eventualno, vrijeme ne donese novi, bolji. Možda i na međudijecezanskoj osnovici: s uzajamnim pomaganjem i reosiguranjem između dijeceza. Veliku ćemo hipoteku tim dignuti s leđa Crkve. I veliku brigu s mnogog starog i bolesnog svećeničkog srca. I otet ćemo sami sebi najveću izliku za svećeničku gramzivost i škrtost. A crkveni ćemo život i pastvu osvježiti i pomladiti. Postat će nam pastoralno svećenstvo za čitav jedan red, za čitavu jednu »klasu«, mlađe i vitalnije. Koncilu je možda baš ovo zadnje, — pastoralni interesi, — najviše i bilo pred očima, kad se je opredijelio za princip i praksu svećeničkih mirovina. Duh je Sveti kroza nj progovorio.

Nije stoga ni ovaj članak samo članak »pro domo«. Ima on i svoj nadnaravni raison!

Dr Č. Čekada

PSALAM 95 (96)

U izvorniku MT. ovaj Psalam nema naslova, koji inače nalazimo u prevodu LXX i glasi: »Prigodom gradnje hrama nakon sužanjstva. Vokalna pjesma. Davidova.«

Iz proučavanja teksta možemo ustanoviti, da je Psalam spjevan kao pjesma zahvalnica u čast Yahweh-u zato što je oslobodio narod od ropstva, i kao proslava ponovno svečano uspostavljenog Yahweh-ova kraljevstva.

Kako smo vidjeli u prošlim psalmima posvećenja, proglašenje Yahweh-a kraljem vršilo se istodobno sa svečanim posvećenjem hrama. Iz ove činjenice kao i iz samog teksta psalma možemo zaključiti da je on spjevan prigodom ponovnog uspostavljanja svečanog bogoštovlja u obnovljenom hramu u Jerusalemu nakon povratka iz Babilonskog sužanjstva i da ima za cilj oživiti u misli naroda značenje koje se nekad pridavalo ovom svečanom obredu za vrijeme posvete šatora na Sionu ili Salamonovog hrama. Naročito ima u vidu naglasiti da blagodat oslobođenja doseže svoj vrhunac u ponovnom uspostavljanju Yahweh-ova javnog

štovanja u Jerusalemu i njegova ponovnog proglašenja za božanskog kralja Izabranog naroda, jer je time bila ponovno uspostavljena i država Božjeg naroda.[1])

O liturgičkoj oznaci *Vokalna Pjesma* već smo govorili u uvodu ps. 67 (68), a o povijesnoj noti *Davidova* u uvodu u ps. 96 (97) bilješka 1.

RED 1 — 3.

*1. Pjevajte Yahweh-u novu pjesmu, * pjevajte Yahveh-u svi Israelci:*

*2. Pjevajte Yahweh-u blagoslivljajući njegovo ime, * razglašujte iz dana u dan kako nas je oslobodio:*

*3. Naviještajte među poganskim narodima kako se je proslavio, * po svim etničkim skupinama što je divno učinio:*

1. »Pjevajte Yahweh-u novu pjesmu, * pjevajte Yahweh-u svi Israelci«. Psalmista pozivlje sve Israelce, da slave Yahweh-a posebnim pjesmama radi toga što ih je oslobodio od ropstva i ponovno im povratio slobodu i kraljevstvo, i učinio ih uglednim u očima drugih naroda. — Nova pjesma, kojom Israelci imaju slaviti Yahweh-a, ne označuje sam psalam, koji bi bio nova pjesma zato što je sada nanovo spjevan, jer bi se to moglo reći o svakom psalmu; ne označuje ni to, da ga Israelci imaju pjevati novim, naro-

---

1. Prigovorit će se možda protiv naše gore iznesene tvrdnje, da se u I. Dn. 16, 23-33 nalazi ponovljen skoro potpuno istim riječima ovaj psalam, i da se pretpostavlja da je spjevan prigodom posvećenja šatora na Sionu, jer je uvršten odmah iza kako je prikazan obred spomenutog posvećenja.

No, možemo odmah odgovoriti, da na istom mjestu poslije Psalma 95 (96) u 35. r. čitamo doslovno: »Recite: »Izbavi nas, Bože, Spasitelju naš, i otkupi nas; oslobodi nas iz ruke poganskih naroda, da možemo priznati kako je ugledno tvoje ime, i da s ponosom možemo pjevati o Tebi.« Ove se riječi ne mogu nikako odnositi na posvećenje šatora pod Davidom kad je sav Israelski narod bio na okupu, i kad se je bio potpuno oslobodio neprijateljskog jarma i živio sasvim samostalno. Moramo onda zaključiti da je odlomak 16,8—36 kasnije umetnut radi sličnosti predmeta, jer se, naime, i u I Dn. g. 16. i u navedenim odlomcima radi o posvećenju. Uostalom, mogli bismo slobodno ukloniti čitavi odlomak 16,8—36 a da ne poremetimo nimalo logičnu povezanost teksta, pače bi bilo dobro da ga uklonimo jer nije povezan logički s ostalim tekstom i rastavlja neprirodno 7. r. od 37. Činjenica da je odlomak bio uvršten na ovom mjestu može nam samo biti dokazom da se je po tradiciji držalo da on ima veze s nekom svečanošću posvećenja.

čitim oduševljenjem, jer bi se tako imao pjevati svaki dojedan psalam. *Nova pjesma* označuje osjećaje oslobođenog, obnovljenog naroda, koji će nanovo moći proslaviti Yahweh-a ništa manje nego nekada. Nekada je narod spominjao samo čudesa koja je Yahweh prije učinio u korist svoga naroda kad ga je izbavio iz Egipta; a sada će moći isticati njegova sadašnja djela, sadašnje oslobođenje od ropstva, koje ne zaostaje nimalo za izbavljenjem iz Egipta. Nova pjesma, stoga, predstavlja oznaku za psalme spjevane nakon povratka iz Babilonije.[2]) Psalam se nazivlje novom pjesmom također i zato što služi za uzveličanje ponovnog posvećenja hrama, koje će obnoviti Bogu sva ona prava koja su mu dali posvećenja pod Davidom i Salamonom i imati za narod sva njihova značenja.

2. »Pjevajte Yahweh-u blagoslivljajući njegovo ime, * razglašujte iz dana u dan kako nas je oslobodio«. U 1. r. je Psalmista pozvao sve Israelce da pjesmama slave Yahweh-a, a u ovom već naznačuje o čemu imaju pjevati te pjesme: one moraju biti pjesme zahvalnice Yahweh-u, izraz oduševljenog blagoslivljanja njegovog Božanskog imena, zato što ih je oslobodio od ropstva.[3])

---

2. »Pjevajte,« Hebr. **šîrû,** označuje pjesmu koju je pjevao sav narod pod vodstvom izabranih hramskih pjevača. Oni bi je započinjali, a onda bi je sav narod proslijedio. Radi se, dakle, o masovnom uzveličavanju i veselju kakvo je moglo biti prigodom posvećenja hrama i proglašenja Yahweh-a kraljem.

»Svi Israelci«. Doslovno: »Sva zemlja«. Radi se o određenoj zemlji, o Palestini. A onda ne će zemlja pjevati, nego njezini stanovnici. Da se lakše shvati stavili smo **svi Israelci,** što je uostalom i prava Psalmistova misao. On želi da svi Israelci kao jedan čovjek iskažu počast Yahweh-u radi milosti oslobođenja, i da svi jednodušno i oduševljeno pozdrave ponovno proglašenje Yahweh-a kraljem radi njegovih zasluga upravo sada stečenih. Proglašenju nekoga boga kraljem prethodilo je uvijek priznanje i isticanje zasluga zbog kojih se on imao proglasiti.

3. »Pjevajte Yahweh-u blagoslivljajući njegovo ime«. Doslovno: »Pjevajte Yahweh-u i blagoslivljajte njegovo ime«. Već smo dosta puta naglasili da hebr. jezik ima vrlo jednostavne glagolske oblike i da moramo tražiti kojim zapravo našim glagolskim oblicima odgovaraju. Nije teško pogoditi da pjevajte i blagoslivljajte znači pjevajte blagoslivljajući.

»Kako nas je oslobodio«. Doslovno: »Njegovo oslobođenje«. Mislim da nitko ne će naći nekakve značajnije razlike kod ovih dvaju izraza.

3. »Naviještajte među poganskim narodima kako nas je proslavio, * po svim etničkim skupinama što je divno učinio«. Psalmista označuje još pobliže predmet pjesama zahvalnica i nastoji razjasniti njegovu važnost: Oslobođenje od ropstva predstavlja veliko djelo Božjeg svemogućstva i Israelci mogu vedra čela kazivati svim poganskim narodima što je sve Yahweh učinio za njih.[4])

U prvom dijelu (1—3) Psalmista pozivlje Israelce, da svečano slave Yahweh-a pred svim narodima radi oslobođenja od ropstva. Ovaj je dio ujedno i uvod u pohvalu koja će slijediti, jer je uspostavljanje ponovnog svečanog štovanja Yahweh-a u Jerusalemu posljedica i vrhunac oslobođenja od ropstva. Zato se u njemu nalaze uvodni glagoli: pjevajte, blagoslivljajte, razglašujte, naviještajte uz općenite izraze iza kojih će slijediti određeni predmet pohvala.

RED 4 — 5.

4. *»Yahweh je postao velik i dostojan najveće časti, * ulijeva veće strahopočitanje od svih ostalih bogova«.*

5. *»Svi su bogovi naroda djelo ljudskih ruku, * a Yahweh je sazdao nebo«.*

4. »Yahweh je postao velik i dostojan najveće časti«. Ovim riječima počinje u 4. i 5. r. sa strane naroda uspostavljanje Yahweh-ova štovanja u Jerusalemu. To je ujedno i ono glavno što su Israelci mogli iznijeti pred poganske narode. Nakon povratka iz sužanjstva Israelci su ponovno uspostavili svečano Yahweh-ovo štovanje u Jerusalemu i Yahweh je time postao ponovno velik i ugledan, ne zaostaje ni za jednim drugim bogom, dapače mu se iskazuje veća počast nego li svim ostalim bogovima. Kao Bog Yahweh je uvijek imao svoj ugled i uvijek je zasluživao Božansko štovanje, ali nije imao naroda koji bi mu imao iskazivati takvo

---

4. »Pogonskim narodima.« Hebr. **gôyîm** označuje upravo poganske narode pred kojim su Israelci imali slaviti svoga Boga.

»Etničkim skupinama«. Hebr. **ammîm.** I za ovu riječ smo već više puta rekli da označuje veće ili manje narodne skupine.

»Što je divno učinio«. Doslovno: »Njegova divna djela«. Ni kod ovih dvaju izraza, mislim, nema nikakve razlike. Doduše, moglo se je ostaviti i **njegova divna djela,** jer bi smisao i tako bio potpuno izražen, a držali bismo se vjernije slova izvornika. No pošto sam u prvom dijelu retka namjesto **slavu njegovu** morao staviti **kako se je proslavio,** da se može ispravno shvatiti pravi smisao hebr. izraza, tako sam i u drugom dijelu mjesto **njegova divna djela** morao staviti radi sklada **što je divno učinio.**

štovanje. Sada, kad su se Israelci vratili iz sužanjstva i ponovno uspostavili svoju posebnu narodnu zajednicu, Yahweh će primiti štovanje koje se njemu pristoji; a uživat će i zasluženi ugled među samim poganskim narodima kao Bog koji se štuje nad svim ostalim bogovima.

»Ulijeva veće strahopočitanje od svih ostalih bogova«. Yahweh-u se iskazuje veća Božanska čast nego li bilo kojem drugom bogu, pače njemu se jedinome iskazuje ta čast. Ovakvim je osjećajima i izrazima narod dao pravo značenje štovanje Yahweh-a koje je eto uspostavio.[5])

5. »Svi su bogovi naroda djelo ljudskih ruku, * a Yahweh je sazdao nebo«. Israelci iznose razlog zbog kojeg su oni svojim štovanjem odredili dati Yahweh-u jedinstvenu Božansku čast. On je iz ništa stvorio nebo i zemlju, dok su svi ostali bogovi samo ljudske tvorevine, kojima ne odgovara nikakva nadnaravna, dapače niti naravna stvarnost, i koji dosljedno nisu u stanju da pomognu svojim štovateljima niti da se odupru djelovanju Yahweh-a.[6])

U drugom dijelu (4 — 5) Psalmista donosi izraze pune iskrene i duboke vjere kojima Israelci uspostavljaju javno i svečano štovanje Yahweh-a.

---

5. Yahweh je postao velik«. Doslovno: Yahweh je velik i dostojan najveće časti«. Više puta smo istakli da je Yahweh u sebi uvijek velik i dostojan najveće časti, ali da psalmista ne misli govoriti o Božjoj veličini i dostojanstvu u sebi, nego o onoj veličini i dostojanstvu koje je Yahweh poprimio prema vani, pred ljudima, time što mu se svečano i javno iskazuje štovanje u Jerusalemu, kojim se on priznaje i zazivlje kao Bog branitelj i zaštitnik israleskog kraljevstva. To je on postao svojom vlastitom voljom i traženjem israelskog naroda prigodom svečanosti posvećenja ponovno uspostavljenog jerusalemskog hrama.

»Dostojan najveće časti«. Mnogi današnji stručnjaci prevode: »Vrijedan najveće pohvale«. Mislim da se hebr. **mehullâl, ainetos** LXX, i latinski **laudabilis** ne moraju shvatiti kao da je Psalmista htio reći kako je Yahweh postao salvan radi moći koju je pokazao u oslobođenju svoga naroda, nego u smislu kako je Yahweh uspostavljanjem svečanog štovanja u Jerusalemu postao ciljem službenih Božanskih počasti.

6. »Djelo ljudskih ruku«. U izvorniku imamo riječ **elilîm** koju LXX prevode sa **daimonia,** božanstva; a sv. Jeronim tačnije sa **sculptilia,** ono što je čovjek izradio. Naš prevod **djelo ljudskih ruku** ide za tim da se bolje istakne suprotnost između pravoga Boga, koji je svojim rukama sazdao nebo, i krivih bogova, koji su bogovi samo zato što ih je ljudska ruka izdjelala.

*6. Veličanje i sjajna pohvala (odzvanjaju) pred njim, * priznanje moći i podnošenje u njegovom svetištu.*

*7. Prikažite, predstavnici raznih plemena, na poklon Yahweh-u, * prikažite na poklon Yahweh-u priznanje njegove veličine i njegove moći.*

*8. Prikažite na poklon Yahweh-u ponošenje njegovim slavnim imenom, * s uzdignutim darovima uđite u njegove trijemove!*

*9. Poklonite se pred Yahweh-om u njegovom časnom svetištu, * obećajte pred njim pokornost u ime svih Israelaca.*

*10. Izjavite pred svim poganskim narodima: »Yahweh je postao kraljem (onaj koji je tako učvrstio zemlju da je nitko ne može pokolebati), * upravljat će se narodima kako je ispravno!«*

6. Veličanje i sjajna pohvala (odzvanjaju) pred njim, * priznanje moći i ponošenje u njegovom svetištu«. Svečanost se ustoličenja prenosi iz vanjskog prostora, gdje je moralno bio prisutan sav Israelski narod, u unutrašnjost svetišta, gdje će pristupiti svi predstavnici raznih plemena, da u ime svoga naroda iskažu počast novoizabranom Bogu-Kralju. Dosada je sav narod oduševljeno izjavio da želi imati Yahweh-a za svog jedinog Boga, i da traži da mu se iskazuje svečano štovanje u ime svega naroda u Jerusalemskom hramu, i da time on bude priznat javno za vrhovnog gospodara i branitelja Israelskog naroda. A sada će njegovi predstavnici svojim izrazima počasti službeno proglasiti Yahweh-a pravim kraljem Izabranog naroda uz obećanje da će ga odsele besprijekorno štovati.[7])

---

7. »Priznanje moći«. Doslovno: »Moć«. To je ona moć koju je Yahweh pokazao u oslobođenju svoga naroda. U neku ruku ona označuje i samo oslobođenje, koje se može nazvati Yahweh-ovom moći. Pjevajući o njoj Israelci priznaju da se je Yahweh pokazao vrlo moćnim. U istom smislu odzvanja i veličanje i sjajna pohvala pred Yahweh-om, koji je sada prisutan u jerusalemskome hramu, za sve ono, što je on učinio za svoj narod.

»Ponošenje«. — Yahweh je postao predmetom ponosa za israelski narod radi divnih djela koja je učinio prigodom oslobođenja. I to moraju priznati prvaci Izabranog naroda kao uvod u službeno proglašenje Yahweh-a kraljem.

7. »Prikažite, predstavnici raznih plemena, na poklon Yahweh-u, * prikažite na poklon Yahweh-u priznanje njegove veličine i njegove moći«. Prvaci Israelski kao predstavnici porodica svih plemena israelskog naroda ulaze u hram i u ime cijeloga naroda priznaju što je sve Yahweh učinio za svoj narod kad ga je oslobodio od ropstva. Njihove pohvale imale su služiti kao najizvrsniji poklon časti kralju koga su oni imali sada priznati u ime cijeloga naroda.[8])

8. »Prikažite na poklon Yahweh-u ponošenje njegovim slavnim imenom, * s uzdignutim darovima uđite u njegove trijemove«. Uz pohvale Yahweh-u, uz priznanje da se israelski narod hvali svojim Bogom pred svim ostalim narodima, prvaci će također prikazati u ime naroda Yahweh-u svoje darove, jer se tim gestom kod svih naroda izražavale pokornost i odanost kralju. Darovi će biti uzdignuti, jer su se pred istočnim kraljevima u dugim nizovima držali visoko i tako izručivali.[9])

9. »Poklonite se pred Yahweh-om u njegovom časnom svetištu, * obećajte pred njim pokornost svi Israelci«. Iz-

---

8. »Prikažite na poklon priznanje njegove veličine, priznanje njegove moći«. Doslovno: »Prikažite na poklon veličinu i moć«. Ali je jasno da israelski prvaci neće dati Bogu svoju moć i svoju veličinu na raspolaganje, nego da će izjaviti kako je velik i moćan onaj koga oni misle proglasiti za svoga kralja. Inače se i svakom kralju nastoji priznati veličinu i moć u znak iskazivanja jedne od najizvrsnijih počasti.

»Predstavnici raznih plemna« Doslovno: »Razne porodice plemena«. Ne će sve porodice ući u hram na svečano klanjanje prisutnome Yahweh-u, nego samo predstavnici svih tih porodica ili bolje reći ući će one, ali samo preko svojih predstavnika. Dakako, iza povratka nije bilo svih nekadašnjih porodica, ali su se u misli Psalmiste i one odsutne tada pridružile u duhu svojim sunarodnjacima u Jerusalemu da zajedno s njima proglase Yahweh-a svojim kraljem.

9. »Ponošanje njegovim slavnim imenom«. Doslovno: »Veličinu ili slavu njegova imena«. Ne veličinu ili slavu Yahweh-ova imena, nego ono na što ih je poticala ta veličina ili slava imali su Israelci prikazati Yahweh-u kao poklon. Oni su se morali dičiti Yahweh-ovim imenom, jer je Yahweh doista bio slavan.

»S uzdignutim darovima«. Doslovno: »Uzdignute darove«. Više smo puta naglasili da hebr. stil voli koordinaciju ondje gdje naš jezik traži nužnu subordinaciju. — LXX su preveli: »Uzdignite žrtve«. Jasno da su oni preveli prema smislu hebr. riječi **minhâ(h)**, dar, jer se darovi prikazani Bogu kao kralju sastoje upravo u stvarima koje će služiti kasnije kao žrtve.

ravnim klanjanjem i obećanjem potpune podložnosti prvaci naroda priznaju službeno u ime svih Israelaca Yahweh-a za svoga kralja.[10])

10. »Izjavite pred svim poganskim narodima: »Yahweh je postao kraljem (onaj koji je tako učvrstio zemlju da je nitko ne može pokolebati), * upravljat će narodima kako je ispravno«. Službenim obrascem (formulom) »Yahweh je postao kraljem, upravljat će narodima«, prvaci israelskog naroda proglašuju službeno Yahweh-a za kralja Izabranog naroda. Preko svoga naroda on će upravljati i svim ostalim narodima zemlje, kako se to naglašavalo i nekada prije sužanjstva (Ps. 46, 9 i drugi), jer će svi narodi morati priznati nesavladivu Yahweh-ovu moć, a po tom i da je njegov narod nepobjediv i da se mora poštivati. Službeno proglašenje prvaka Israelskog naroda mora biti, stoga, dano na znanje i svim poganskim narodima, jer se odnosi i na njih.[11])

U trećem dijelu (6 — 10) Psalmista opisuje svečanost, s kojom su prvaci israelskog naroda proglasili Yahweh-a kraljem Izabranog naroda u njegovom vlastitom svetištu u Jerusalemu.

*1. Neka priređuju svečanosti nebesa i neka radosno poigrava zemlja, * neka tutnji more sa svojim vodama:*

*12. Neka igraju kolo predjeli sa svim što je na njima, * neka radosno kliču stabla po šumama*

13a. pred Yahweh-ovim dolaskom:

*13b. »Došao je, * došao je da upravlja zemljom!«*

---

10. »U njegovom časnom svetištu.« Iako obnovljeni hram nije bio u sjaju na visini nekadašnjeg Salamunovog hrama on je ipak predstavljao Božje boravište na zemlji pa je s te strane zasluživao svaku pažnju, a bio je i najčasnija stvar na zemlji.

»Obećajte pred njim pokornost«. Doslovno: »Bojte se bolima porodilje **(hîlû)** pred njim«. Najveći strah pred Yahweh-om označuje najponizniju pokornost njegovoj volji. LXX su preveli **saleuthetō, commoveatur,** nek se trese (od straha) pred njim. Smisao je potpuno isti.

»Svi Israelci«. Doslovno: »Sva zemlja«. Već smo gore u prvom retku rekli, da se radi o određenoj zemlji, o Palestini, i da je zemlja stavljena metonimički za njezine stanovnike.

11. »Onaj koji je tako učvrstio zemlju da je nitko ne može pokolebati«. Ove su riječi uzete iz Ps. 92 (93), 1 i rastavljaju neprirodno dvije paralelne misli. »Yahweh je postao kraljem« i »Upravljat će narodima«. One bi se, stoga, morale izostaviti.

*13c. »Upravljat će svijetom preko pravednika, * plemenima prema vjernosti (svojim obećanjima).«*

11. »Neka priređuju svečanosti nebesa i neka radosno poigrava zemlja, * neka tutnji more sa svojim vodama«. Priroda nastoji svojim glasovima istaknuti svu važnost uspostavljanja Yahweh-ovog kraljevstva na zemlji. Nebesa i zemlja, more i njegove vode takmiče se tko će bolje i svečanije pozdraviti veliki događaj.[12])

12. »Neka igraju kolo predjeli sa svim što je na njima, * neka radosno kliču sva stabla po šumama 13a. pred Yahweh-ovim dolaskom«. Psalmista spominje još nekoliko stvorova (predjele i šume), da bi s nekoliko njih pozvao sve ostale na veliku svečanost, koja ima proslaviti proglašenje Yahweh-ova kraljevstva. Ista je misao izražena i prigodom svečanosti prvog posvećenja Jerusalemskog hrama u Ps. 92 (93), 3 — 4. — Uzveličanjem svekolike prirode Psalmista je htio dati najveću moguću važnost velikom događaju uspostavljanja kraljevstva Božjega među ljudima.

13b. »Došao je, * došao je da upravlja zemljom!« Mi bismo jasnije izrazili istu stvar ovako: »Uspostavio je svoje kraljevstvo«. Dolazak se ima shvatiti kao samo uspostavljanje. U psalmistovoj misli svi se stvorovi vesele i raduju jer je uspostavljeno Yahweh-ovo kraljevstvo na zemlji i oduševljeno pozdravljaju Yahweh-ovu upravu među ljudima. Jasno je da je on time htio reći, da je uspostavljanje Yahweh-ova kraljevstva na zemlji najveća blagodat za sve narode i ljude.[13])

13c. »Upravljat će svijetom preko pravednika, * plemenima prema vjernosti (svojim obećanjima)«. Glas stvorova kaže kako je Yahweh nekada sam izravno ili preko

---

12. »Neka priređuju svečanosti«. Doslovno: »Neka se vesele«. Kako smo istakli u Ps. 96 (97), 1 ne radi se o nutarnjem raspoloženju, nego o radosti, koja se ispoljava vanjskim svečanostima, zapravo o radosti žrtvenih gozbi.

»Sa svojim vodama«. Doslovno: »Sa svojom puninom«, tj. sa svim onmi što sadrži. Dakako, ne radi se o ribama, koje ne mogu grmiti ili šumiti, nego o morskim vodama koje će se uzgibati i proizvesti veliku huku, snažnu poput grmljavine.

13. »Pred Yahweh-ovim dolaskom«. Doslovno: »Pred Yahweh-om«. Ali je jasno da stvorovi pripremaju svečanosti pred Yahweh-om, koji dolazi da uspostavi svoje kraljevstvo.

»Da upravlja zemljom«. Namjesto **upravlja** iz ovog izraza i **upravljat će** iz slijedećeg, imamo u izvorniku riječ **šâfat,** suditi, ali koja može izraziti često i upravu, kako smo to više puta naglasili.

israelskog kralja upravljao izabranim narodom, a preko njega cijelim svijetom. A sada upravlja preko perzijskog kralja. On će prema psalmistovom mišljenju uspostaviti pravdu među podloženim narodima, naročito će se ispravno ponijeti prema israelskom narodu i neće dopustiti da drugi nepravedno postupaju protiv njega. Ni sada Bog nije došao na manje obećanjima zadanim svome narodu, jer je našao čovjeka koji će izvršiti njegovu volju i preko njega će mu on udijeliti slobodu, samostalnost, ugled i obranu. Kako se vidi, prema psalmistovoj misli, Yahweh je postavio perzijskog kralja za svoga namjesnika u upravi svoga i ostalih naroda kao što je nekoć israelskom kralju bio povjerio istu ulogu.[14])

U četvrtom dijelu (11 — 13 b) Psalmista prikazuje sva stvorenja, gdje s velikim oduševljenjem pozdravljaju uspostavljanje kraljevstva Božjega na zemlji.

U zaključku (13c) sažetim riječima iznosi sve blagodati, koje će izabrani narod imati u svojoj postojbini i u kojem će položaju biti prema drugim narodima radi uspostavljenog Yahweh-ova kraljevstva. Ti su razlozi mogli najjače potaknuti Israelce da s radošću pristanu na proglašenje Yahweh-a kraljem i da se oduševe za njegovo javno i svečano štovanje u jerusalemskom hramu. A ovo i jest bio cilj koji je Psalmista mislio postići svojim psalmom.

Iz proučavanja psalma može se stalno ustanoviti da Psalmista želi istaknuti veliku blagodat oslobođenja od ropstva i potaknuti Israelce na ponovno proglašenje Yahweh-a kraljem njegovim obnovljenim javnim i svečanim štovanjem u jerusalemskom hramu. Nema sumnje da je proglašenje kraljem nerazdvojivo povezano sa svečanim i javnim štovanjem. Ali će možda netko reći da nije tako jasno da se radi upravo o ponovnom uspostavljanju samoga štovanja i dosljedno o ponovnom posvećenju hrama, nego

---

14. »Preko pravednika«. LXXprevode: »Prema pravdi«. Tako više manje i svi današnji stručnjaci. A i sam sv. Jeronim, prema kojemu smo mi preveli preko pravednika, iste riječi izvornika **besedeq** u Ps. 97 (98),9 prevodi **in justitia,** prema pravdi. Ovdje se riječ **pravda** odnosi na Yahweh-ovu pravdu, koju će Yahweh uspostaviti preko perzijskih kraljeva u čitavom njihovom carstvu. U stvari, dakle, nema nikakve razlike bilo da se **besedeq** prevode s konkretnom imenicom **pravednik** ili apstraktnom **pravda.**

da bi se moglo raditi o svečanosti proglašenja kraljem u bilo koje doba, koje bi sa sobom nosilo i prikazivanje svečanog i javnog štovanja.

Uzevši u obzir tekst samoga psalma, čini nam se da on izričito govori o ponovnom uspostavljanju štovanja. U prva tri retka očito se govori o oslobođenju od ropstva i potiče se narod da tu Yahweh-ovu blagodat razglasuje posvuda, ali se ona pobliže ne konkretizira. I zato moramo uzeti ova prva tri retka kao uvod u ono što će sačinjavati predmet pohvalnog razglašavanja, a što će biti izraženo u 4. i 5. retku gdje se govori o uspostavljanju Yahweh-ova štovanja. Iz ovoga jasno proizlazi da Psalmista smatra ponovno uspostavljanje Yahweh-ova javnog i svečanog štovanja kao kulminaciju samog oslobođenja: Yahweh je onaj koji je oslobodio naroda, ali je Yahweh i onaj, koji u svom javnom i svečanom štovanju u jerusalemskom hramu usredotočuje i utjelovljuje slobodu, ugled i vlast svoga naroda. Dok on bude vladao kao Bog u Jerusalemu, njegov će narod biti vazda pod njegovom zaštitom i nadjačat će svakog svog protivnika. Yahweh, dakle, jamči za suverenost i moć israelske države. Razglašujući po svim narodima da je Yahweh opet postao moćan i ugledan u Jerusalemu, Israelci su ujedno razglašavali da su oni, zahvaljujući Yahweh-u, postali ponovno slobodan i moćan narod prema koncepciji ondašnjih naroda koji su u svome božanstvu gledali utjelovljenu svoju državu i s njegovim opstankom povezivali i svoj vlastiti opstanak, a njegovu moć i ugled smatrali svojom vlastitom narodnom moći i ugledom.

Od 6. do 10. r. opisuje se kako prvaci Israelskog naroda ulaze u svetište da svečano proglase Yahweh-a kraljem. Oni su mogli dati ovo značenje svome štovanju i drugom prigodom, onda, niame, kad su odlučili da obnove proglašenje Yahweh-a svojim kraljem. Ali je ipak najprirodnije da su oni dali to značenje svom javnom i svečanom štovanju u samom njegovom početku, tj. prigodom njegova ponovnog uspostavljanja.

Od 11. do 13c. r. opisuje se radost svih stvorenja radi uspostavljanja Yahweh-ova kraljevstva na zemlji. Uspostavljanje je kraljevstva usko povezano s uspostavljanjem štovanja, kako smo više puta naglasili. Ako se sada za uspostavljanje kraljevstva kaže »Došao je, došao je da upravlja zemljom«, onda se i za samo štovanje mora reći da je

upravo tada i započelo, da se, drugim riječima, mora raditi o samom posvećenju hrama nakon povratka budući da se u psalmu ističe i oslobođenje.

Paralelizam je sinoniman, i može se vrlo lako raspoznati u svim recima.

Ponovno sagrađeni jerusalemski hram, ponovno uspostavljeno javno i svečano štovanje, ponovno proglašenje Yahweh-a kraljem tipički mogu označivati da će još jednom doći do ponovnog uspostavljanja Božjega štovanja i vjere i kraljevstva, da će, naime, stari zavjet biti zamijenjen novim, izvrsnijim, koji će trajati uvijeke. U ovom smislu psalam ima i svoje tipično mesijansko značenje.

o. I. ŠTAMBUK

RAZMATRANJE

Ovu novu rubriku »Službe Božje« započinjemo kratkim razmatranjem dobro poznatog Karla Rahnera (Theologische Meditationen, Alltägliche Dinge, Benzinger) o hodanju. Slijede i razmatranja o radu, o sjeđenju, o gledanju, o smijehu, o jelu i o spavanju. Dakle razmatranja o svakodnevnim stvarima.

O HODANJU

U najobičnije stvari našega svakodnevnog života spada i hodanje. Na nj pak mislimo samo, kad svezani ili uzeti, ne možemo više hodati. Tada tek shvaćamo kako je »moći ići« milost, čudo. Mi nismo biljke koje su vezane na jednu određenu okolinu; mi tražimo svoju okolinu, mi je mijenjamo, mi biramo i — mi hodamo. Iz iskustva dobro znamo da smo putnici k cilju; ne oni koji lutaju u prazno. Mi govorimo o životnom putovanju a prvi opis kršćana bio je onaj o »ljudima s puta« (Dj. Ap. 9, 2). Kad je potrebno da budemo ne samo slušači nego i izvršitelji riječi onda treba da ne samo u duhu živimo nego da u njemu i hodimo. Mi govorimo o tijeku (hodu) događaja, o dobrom ishodu nekoga pothvata, o pristupu k razumijevanju, o promjeni kao o prelazu, o svršetku kao zalasku, mi shvaćamo postojanje kao uspon, naš život kao hodočašće, povijest kao napredak, nešto razumljiva zovemo i »pristupačnim«, odluku »korakom«. Na velike se blagdane upriličuju procesije i ophodi u religioznom i profanom životu. Već ove male opaske ukazuju na to kako mi često čitav naš život tumačimo pomoću prirodnog iskustva našega svakodnevnog hodanja. Mi idemo i već samim tim fiziološkim hodom pokazujemo da ovdje nemamo stalnoga boravišta, da smo na putu, da je naše »doći« još uvijek u budućnosti, da cilj još tražimo i da smo uistinu hodočasnici, putnici između dva svijeta, ljudi u prijelazu, pokrenuti i koji sami sebe pokreću, oni koji upravljaju datim pokretom i koji u planiranom pokretu iskusuju da uvijek ne stižu tamo gdje je bilo planirano. U najjednostavnijem hodu spoznaje i slobode je čitav bitak čovjeka u stvari već tu, pred sa-

upravo tada i započelo, da se, drugim riječima, mora raditi o samom posvećenju hrama nakon povratka budući da se u psalmu ističe i oslobođenje.

Paralelizam je sinoniman, i može se vrlo lako raspoznati u svim recima.

Ponovno sagrađeni jerusalemski hram, ponovno uspostavljeno javno i svečano štovanje, ponovno proglašenje Yahweh-a kraljem tipički mogu označivati da će još jednom doći do ponovnog uspostavljanja Božjega štovanja i vjere i kraljevstva, da će, naime, stari zavjet biti zamijenjen novim, izvrsnijim, koji će trajati uvijeke. U ovom smislu psalam ima i svoje tipično mesijansko značenje.

o. I. ŠTAMBUK

RAZMATRANJE

Ovu novu rubriku »Službe Božje« započinjemo kratkim razmatranjem dobro poznatog Karla Rahnera (Theologische Meditationen, Alltägliche Dinge, Benzinger) o hodanju. Slijede i razmatranja o radu, o sjeđenju, o gledanju, o smijehu, o jelu i o spavanju. Dakle razmatranja o svakodnevnim stvarima.

O HODANJU

U najobičnije stvari našega svakodnevnog života spada i hodanje. Na nj pak mislimo samo, kad svezani ili uzeti, ne možemo više hodati. Tada tek shvaćamo kako je »moći ići« milost, čudo. Mi nismo biljke koje su vezane na jednu određenu okolinu; mi tražimo svoju okolinu, mi je mijenjamo, mi biramo i — mi hodamo. Iz iskustva dobro znamo da smo putnici k cilju; ne oni koji lutaju u prazno. Mi govorimo o životnom putovanju a prvi opis kršćana bio je onaj o »ljudima s puta« (Dj. Ap. 9, 2). Kad je potrebno da budemo ne samo slušači nego i izvršitelji riječi onda treba da ne samo u duhu živimo nego da u njemu i hodimo. Mi govorimo o tijeku (hodu) događaja, o dobrom ishodu nekoga pothvata, o pristupu k razumijevanju, o promjeni kao o prelazu, o svršetku kao zalasku, mi shvaćamo postojanje kao uspon, naš život kao hodočašće, povijest kao napredak, nešto razumljiva zovemo i »pristupačnim«, odluku »korakom«. Na velike se blagdane upriličuju procesije i ophodi u religioznom i profanom životu. Već ove male opaske ukazuju na to kako mi često čitav naš život tumačimo pomoću prirodnog iskustva našega svakodnevnog hodanja. Mi idemo i već samim tim fiziološkim hodom pokazujemo da ovdje nemamo stalnoga boravišta, da smo na putu, da je naše »doći« još uvijek u budućnosti, da cilj još tražimo i da smo uistinu hodočasnici, putnici između dva svijeta, ljudi u prijelazu, pokrenuti i koji sami sebe pokreću, oni koji upravljaju datim pokretom i koji u planiranom pokretu iskusuju da uvijek ne stižu tamo gdje je bilo planirano. U najjednostavnijem hodu spoznaje i slobode je čitav bitak čovjeka u stvari već tu, pred sa-

mim sobom, bitak kojemu kršćanska vjera otkriva cilj i obećaje dolazak k tome cilju: bitak jednoga beskonačnog pokreta, koji sebe i dolazak poznaje, koji traži i vjeruje da će naći jer (drukčije ne možemo govoriti) Bog sam dolazi u silasku Utjelovljenja i ponovnom dolasku Krista koji je naša budućnost.

Mi idemo, mi moramo tražiti. Ali ono što je posljednje, što je instinski pravo ide nam ususret, traži nas. Naravno samo ako mi hodimo, ako mu idemo ususret. I kad nađemo, jer ćemo bit nađeni, iskusit ćemo da je naš hod ususret bio nošen snagom pokreta koji silazi na nas, Božjim pokretom k nama.

I.

SVEĆENIČKA REVNOST

Potrebna revnost

Bez revnog vršenja svoje dužnosti teško se dade zamisliti svećenički život. Revnost u stvari pripada našem staležu kao njegov sastavni dio. Život sv. Pavla poslije obraćenja sav je protekao u silnom apostolskom naporu, u revnosti, koja se žrtvuje. »Svaki se svećenik uzima između ljudi i postavlja se u službu Boga na korist ljudi, da prinosi darove i žrtve za grijehe« (Hebr. 5, 2). Prema tome je svećenik prinositelj žrtve za druge, a to se ne može bez trajne revnosti.

Svećenik je duša u kršćanstvu. Stoga mora biti aktivan i radin kao što je naša duša, aktivna i radina u tijelu. Duša se brine za tijelo i čuva ga. Svećenik se ima brinuti, kako će tuđe duše osvojiti i zadržati uz Krista i njegovu nauku. On mora biti maran kao pčelica lijetati od duše do duše, da ih lovi za Krista. Svećenik naime nije postao svećenikom samo za sebe, nego u prvom redu za druge, za duše sebi povjerene.

Misiju Isusa Krista na zemlji nastavlja svećenik, jer Krist je htio, da preko svećenika polijeva dijete na krštenju, da preko svećenika daje odriješenje u ispovijedi. Krist je htio, da ga upravo svećenikova usta dozovu na oltar i da ga svećenikova ruka stavlja kao pričest u usta vjernika. Krist je poslao svećnike: »Kao što je poslao otac mene i ja šaljem vas . . .«

A Krista je u svemu vodila silna revnost i žar za spas duša. »Revnost me za tvoju kuću izjeda« (Iv. 2, 17). A svećenik je Kristov suradnik na istoj njivi, na obradi ljudskih duša, koje su tako skupocjene. Sv. Grgur Nazijanski kaže: »Quis humanam naturam novit nec totum mundum dixit

mim sobom, bitak kojemu kršćanska vjera otkriva cilj i obećaje dolazak k tome cilju: bitak jednoga beskonačnog pokreta, koji sebe i dolazak poznaje, koji traži i vjeruje da će naći jer (drukčije ne možemo govoriti) Bog sam dolàzi u silasku Utjelovljenja i ponovnom dolasku Krista koji je naša budućnost.

Mi idemo, mi moramo tražiti. Ali ono što je posljednje, što je instinski pravo ide nam ususret, traži nas. Naravno samo ako mi hodimo, ako mu idemo ususret. I kad nađemo, jer ćemo bit nađeni, iskusit ćemo da je naš hod ususret bio nošen snagom pokreta koji silazi na nas, Božjim pokretom k nama.

I.

SVEĆENIČKA REVNOST

Potrebna revnost

Bez revnog vršenja svoje dužnosti teško se dade zamisliti svećenički život. Revnost u stvari pripada našem staležu kao njegov sastavni dio. Život sv. Pavla poslije obraćenja sav je protekao u silnom apostolskom naporu, u revnosti, koja se žrtvuje. »Svaki se svećenik uzima između ljudi i postavlja se u službu Boga na korist ljudi, da prinosi darove i žrtve za grijehe« (Hebr. 5, 2). Prema tome je svećenik prinositelj žrtve za druge, a to se ne može bez trajne revnosti.

Svećenik je duša u kršćanstvu. Stoga mora biti aktivan i radin kao što je naša duša, aktivna i radina u tijelu. Duša se brine za tijelo i čuva ga. Svećenik se ima brinuti, kako će tuđe duše osvojiti i zadržati uz Krista i njegovu nauku. On mora biti maran kao pčelica lijetati od duše do duše, da ih lovi za Krista. Svećenik naime nije postao svećenikom samo za sebe, nego u prvom redu za druge, za duše sebi povjerene.

Misiju Isusa Krista na zemlji nastavlja svećenik, jer Krist je htio, da preko svećenika polijeva dijete na krštenju, da preko svećenika daje odriješenje u ispovijedi. Krist je htio, da ga upravo svećenikova usta dozovu na oltar i da ga svećenikova ruka stavlja kao pričest u usta vjernika. Krist je poslao svećnike: »Kao što je poslao otac mene i ja šaljem vas . . .«

A Krista je u svemu vodila silna revnost i žar za spas duša. »Revnost me za tvoju kuću izjeda« (Iv. 2, 17). A svećenik je Kristov suradnik na istoj njivi, na obradi ljudskih duša, koje su tako skupocjene. Sv. Grgur Nazijanski kaže: »Quis humanam naturam novit nec totum mundum dixit

ese satis justum praetium quod datur pro anima hominis«. Samo, dakle, jedna duša vrijednija je od čitavog svijeta. Svaka je duša koštala Sina Božjega njegove vlastite krvi.

Stoga možemo razumjeti toliku ravnost i mar oko spasa duša kod svetaca, stoga možemo razumjeti njihove herojske žrtve za duše.

Manjak revnosti danas

Ali s druge strane ne da se nikako razumjeti nehaj i ravnodušnost svećenika prema dušama, koje često okolo lutaju kao ovce bez pastira. Mi svojim očima gledamo, kako mnoge duše neodoljivo jure prema ponoru propasti, kako skretaju s Kristova puta i lutaju po prašumi svojih strasti i griješnih navika. Pa zar možemo sve to mirno gledati; zar nas nešto iznutra ne sili na akciju; zar nas svijest dužnosti i ljubav ne goni, da im pomognemo, da ih vraćamo sa puta propasti? Dok tolike duše srljaju u provaliju, zar se možemo mi zadovoljiti samo time, da bacimo na njih sažalan pogled? Krist je u pustinji žalio narod koji je bio ogladnio i uzdahnuo: »Žao mi je naroda« (Mt. 15, 32). Ali nije samo na tome ostalo. On je stavio u pokret svoju božansku snagu i gladnome narodu čudom pripremio kruha, da se nahrani. I mi ne bismo smjeli ostati samo na riječi sažaljenja, nego se pokrenuti i raditi marljivo za duše, koje gladuju Boga u našoj sredini. Otvorimo izvore milosti, stavimo ih na raspolaganje onima, koji žeđaju Božje istine, da se napiju i ne skapaju na putu života.

Mi bismo imali biti aktivni i sve svoje slabe sile staviti na raspolaganje Božjoj milosti ne samo radi samih duša, koje su danas u opasnošti, nego i u svome vlastitom interesu. Možemo sa sigurnošću kazati, da se ni mi ne možemo spasiti, ako ne budemo revno radili na spasenju duša. Sv. Alfonz Ligori tvrdi, da on nikako ne zna, kako se može opravdati pred Bogom svećenik, koji je svjestan tolikih potreba Crkve i duša, ali ne će da se makne, nego mirno gleda, kako njegova braća rade i samo salonski odobrava i analizira njihov rad. »Još jednom ponavljam«, kaže isti svetac, »ne znam, kako će na sudnji dan izbjeći kazni Božjoj takav svećenik, jer on je kao nemarni sluga iz evanđelja, kome je gospodar zaprijetio, što nije iskoristio primljeni talenat.«

Sv. Ivan Krizostom izražava se o nemarnom svećeniku ovako: »Si sacerdos suam tantum disposuerit animam et alias neglexerit cum ipiis detrudetur in gehennam.«

Nije mi nakana ovim člankom ići u skrajnost i zastrašivati, ali bismo se ipak nad ovim morali svi zamisliti. Morali bismo se pitati, jesmo li doista uvjek bili, a posebno danas, na službu dušama! Jesmo li se previše štedjeli, a duše trpjele i trpe?

Ne treba nam mnogo teorije. Revnost se ima pokazati u akciji. Mi smo često skloni kritizirati svijet i ljude oko nas, ali premalo činimo, da ne bude takav. Možda je stanje u vjerskom pogledu ovako slabo i kod nas i u svijetu radi toga, što svećenstvo nije dovoljno aktivno.

Pastoralni minimalizam je velika zabluda našeg vremena. A koliko ma svećenika, koji se i danas ograničavaju samo na ono, što strogo moraju, čitaju misu svako jutro, ispovijede, ako ih netko traži. A šire pastoralne inicijative nemaju. Ne boli ih u duši, što su proveli beskorisno dan. Dobar pastir će poći gudurama i klancima i tražiti poput svoga Spasitelja izgubljene ovce, da ih vrati u svoj tor. On ne će bježati od žrtava i napora na tom putu, jer bez žrtve redovno nema ni uspjeha.

Ima nas i takovih, koji smo u ovom vremenu premalo aktivni, jer smo malodušni; ispričavamo se time, da treba sve to prepustiti stihiji Božje Providnosti, jer da smo mi preslabi i da nam prilike ne dopuštaju više učiniti. Ali ne zaboravimo, apostoli nisu tako govorili niti tražili ispreku u prilikama vremena, nego su uporno sijali Božje sjeme i ono je nicalo. Ako kažeš, da ne možeš ništa učiniti, pitam te, jesi li pokušao i koliko si pokušao? Ako jedanput nisi uspio, možda ćeš uspjeti drugi ili treći put. Uostalom mi zapravo ne radimo radi uspjeha isključivo. Bog nekada i ne daje uspjeha našim akcijama, da nas ponizi, da pokaže, da uspjeh nije rezultat samo našeg rada, nego na prvom mjestu i njegove milosti. Na nama je samo to, da se posve istrošimo u borbi za Boga i duše.

Sv. Bernard koreći one, koji su se dali rediti ne da spasavaju duše, nego da ugodnije živu, uskliknuo je: »Oh, bolje bi takovi učinili, da idu obrađivati zemlju i prositi, nego da budu svećenici. Na Božjem sudu čut će ti lakoumni Božji sluge, kako ih osuđuju duše, koje su radi njih propale, koje su se izgubile radi njihove lijenosti«.

Naše su nakane sigurno pročišćene i na nas se ne bi mogle posve primjeniti Bernardove riječi, ali moramo otvoreno priznati i mi smo često nemarni i premalo aktivni, a Bog i duše od nas traže veći napor i snažniju akciju.

Svojstva dobre revnosti: svrhunaravnost i razboritost

Svrhunaravna revnost

Pravi Kristov apostol će uvjek pred očima imati Božju slavu. A istina je, da se češće kod nas uvuče i po kakav naravni motiv; Sebeljublje i želja za dominacijom prožme ponekad naše akcije. Mjesto da isključivo tražimo Boga, mi pomalo hoćemo i sebe. Ponekad je žar u Božjoj službi po kojega svećenika odveć naravan. Ta revnost se znade orjentirati na materijalnu izgradnju. Nekome imponira, da napravi crkvu i ostavi uspomenu u župi. A ne brine se mnogo, da izgradi duše. Pričao mi je jedan bistar čovjek sa sela, da on uvijek slušajući propovjednika spontano osjeti, kad propovjednik govori iz uvjerenja, a kad pravi egzhibicije svoje rječitosti i na taj način sebe propovjeda. Međutim makar to nitko od vjernika ne opazio, opaža Bog i ukoliko više sebe uveličamo utoliko umanjujemo Božju slavu. A naša je zadaća sredstvima, koja nam je Krist ostavio predobiti ljude za Boga, a nimalo za sebe. Naše nakane moramo posve spirutualizirati u svim našim podhvatima bili oni duhovne ili materijalne prirode.

Nađe se ponetko među nama, tko je sklon reformama pod vidom većeg dobra. Takovi kažu, da iskreno teže za reformom crkvenog života, ali se nerado pokoravaju crkvenim vlastima. Ni s kim nisu zadovoljni; sve kritiziraju; za sve imaju svoja rješenja i svoje prijedloge. A sve to češće biva pod vidom isticanja samog sebe. Tu lako može nedostajati prava nakana. Takovi samovoljni istupi pojedinaca nemaju značajke ni razboritosti.

Razborita revnost

Često puta u životu čujemo riječ »razboritost«, ali isto tako se ona često krivo definira i krivo pojima. Razboritost je krepost, koja upravlja svaki ljudski čin prema cilju, pa zato traži prikladna sredstva, da čin u svemu dobro uspije i bude Bogu drag. Sv. Augustin je definira ovako: »Razboritost je znanost o onome, što moramo htjeti i o onome, što moramo izbjegavati«. A sv. Bazilije kaže; da je ona spoznaja stvari pod tim vidom, da li da ih vršimo ili ne. Raz-

borita revnost svećenika je uvijek uslužna i pristupačna svima. Svećenik će rado napustiti svoj lični komod, ako ga dužnost zove k dušama. On će uvijek i svugdje izbjegavati onu razboritost, koju nazivaju »prudentia carnis«. Ne će on nikada i nikako zanemariti tuđe duše, da ugodi svome tijelu. Svećenik je prava žrtva za druge, pa tko radi vlastitog komoda izbjegava žrtve za duše, nije dobro shvatio svog svećeničkog poziva. Razborita revnost će se znati izložiti za duše, ako i kada to bude potrebno. Pravi pastir će brižno čuvati svoje ovce i ako vidi vuka, on će vikati i ne mogne li drukčije, oružjem ga otjerati, da se ne bi uvukao u stado i uništio ga.

Uzor razborite revnosti jest sam naš Gospodin. Više puta nam je preporučio mudrost, više puta čistoću i bezazlenost. Jedanput nam je rekao, da budemo mudri kao zmije, ali odmah dodao, da budemo i bezazleni kao golubovi. Krist nije volio lukavstvo ni ljudski obojene diplomacije, pa je stoga grmio na farizeje i nazivao ih objeljenim grobovima i zmijskim leglima. Kad je trebalo ustati na obranu svoje nauke i svoje božanske časti, Krist je znao biti odrešit. On je sa svom žestinom revnitelja istjerao trgovce iz hrama. Ali je isto tako sa svom blagošću pravednika kazao Petru, da vrati svoj mač u korice.

I mi ćemo u životu biti u prigodi, da braneći Boga i radeći na njegovu slavu moradnemo nastupati i oštro i odriješito, ali nikada neka to ne prijeđe granicu razboritosti. Nemojmo opet nazivati nerazboritošću ono, što traži od nas čast Božja i naša dužnost. Znade se i u našim redovima nazivati savjesna i dobra svećenika u pojedinim činima nerazboritim i to upravo, kad on pokazuje više duhovne snage u vršenju svojih dužnosti. Često je ovakova kritika drugoga radi nerazboritosti znak naše slabosti, malodušnosti i neumrtvenosti. Nemoj uvijek sebe stavljati za mjerilo i uzor razboritosti i umjerenosti, jer »varia sunt dona Dei«, pa prema tome i stupnjevi svetosti. Netko je po obilju Božje milosti i unutarnjoj unkciji pozvan na viši stupanj svetosti i možda vrši kreposti u herojskom stupnju. Možda se u revnosti za duše uspeo na veliku visinu. Takovog ne samo da ne ćeš osuđivati niti okrstiti nerazboritim, nego ćeš se više diviti, makar i ne mogao nasljedovati.

Revna razboritost je vrlo obzirna prema tuđim slabostima. Pravo revan svećenik ne će nikada nikoga javno napadati. Dešava se da se i oltar upotrebi za napade na poje-

dine vjernike. Ali to nikada ne donosi pravog ploda, nego ozlojedi duše i udalji ih od svećenika, a time i od vjere. Bog ne želi, da se ikoga javno blamira ili da mu se nanosi sila, da po vjeri živi. Sam Bog poštiva ljudsku slobodu, pa treba da je i mi poštivamo, da ne budemo ni stroži nego li je Bog, ni pravedniji, nego li je on.

Razborita revnost zahtjeva od svećenika, da kod svakog čina i nastupa najprije upozna prilike, kraj i osobe, s kojima ima posla, da izbjegava laskavce, koji nam uvijek kvare račune i zavaravaju nas. Iskrena i prava revnost ne dopušta svećniku, da bude nerazborito tvrdoglav.

Razborit svećenik na životne pojave i promjene ne glega jednostrano; on slijepo ne kopira reforme i običaje drugih, nego za sve dobro promisli, sve planira i svugdje primjenjuje načelo: »Fortier in re, suaviter in modo!« Evo šta o tome kaže Leon XIII: »Neka se svećenici u vršenju svojih dužnosti ponašaju vrlo oprezno i razborito, uzevši si za uzor svece. Neka im lebdi pred očima siromašni i ponizni Franjo Asiški, te otac bijednika Vinko Paulski i mnogi drugi, kojih se Crkva živo sjeća. Oni su znali tako udesiti skrb za druge, da se nisu dali previše zaposliti, te nikada nisu zaboravili sami na zebe, nego su jednako živo radili na tome, da svim krepostima urese svoju dušu«.

Uši nam vrijeđa izjava svećnika, koji neprestano ističu, da previše rade za tuđe duše, te ne stignu, da se pozabave svojom. Bude li naša svećenička duša prazna, mi ne ćemo uspjeti trajnije tuđu dušu napuniti milošću i svetošću, jer ne možemo dati ono, što nemamo.

Zaključak

Bog je još u Starom Zavjetu prema proroku Jeremiji rekao: »Zasitit ću dušu svećenika pretilinom i puk će se moj dobrima mojim napuniti« (Jer. 31, 14). Prvi uvjet, da narod bude pun dobrote jest taj, da duša svećenika bude prepuna Boga, Božje dobrote i svetosti. Stoga je uvijek istinito, da je narod takav, kakvi su mu svećenici. Bude li i kod nas dobrih i revnih svećenika, bit će nam i narod dobar i Bogu odan. Jesmo li mi zbilja revni ili nismo? Ako jesmo, ostanimo, ako nismo postanimo.

Fra Fedro VLAŠIĆ, župnik

ZA LITURGIJSKU HOMILIJU

»Propovijedanje nema velike cijene kod svećenika ni vjernika.

Laici su umorni od naših moralizatorskih i nestvarnih govora. Ne cijene naša teološka razlaganja na propovjedaonici; više ih ne diraju naši vatreni apeli, gorki prigovori i žestoke optužbe. Već su presiti toga. Odveć su slušali propovijedati **nad** evanđeljem; nijesmo dosta propovijedali evanđelje spasenja. Ipak oni ostaju gladni Riječi božje i, iskustvo potvrđuje, žele se hraniti pashalnim sokom spasenja.

Svećenici, sa svoje strane, loše pripravljeni za propovijedanje teološkim studijem i kleričkim odgojem, preopterećeni su sakramentalnom službom, duhovnim vodstvom pokreta apostolata i administrativnim dužnostima. Više ne umiju naći vremena da priprave homoliju koja je sposobna nahraniti kršćanski narod. Nemaju ni solidne teologije Riječi božje . . .«

To su riječi francuskog biskupa monsinjora Martina, koji je bio član koncilske komisije za sv. liturgiju, a sad je član Savjeta za primjenu konstitucije o sv. liturgiji. Prema tome sigurno zna što govori i može mu vjerovati onaj koji nije vlastitim zapažanjem ustanovio isto. Ja bih samo dodao: ako vjernici ne vole teološke rasprave mjesto navješćivanja Riječi božje, tim manje će ih zanimati razmetanje profanom mudrošću, »psihologiziranje« ili nizanje »primjera« dvojbene pobudne i estetske vrijednosti. No to nije onaj pravi razlog koji nas sili da svjetsku mudrost, pa i retoriku, uklonimo sa propovjedaonice, nego to što moramo navještati **misli božje a ne misli svoje,** kakogod nam se pričinjale lijepima.

Spomenuti biskup Martin kaže i ovo: »Kad budući povjesničari budu opisivali etape novog proljeća koje cvijeta u Crkvi u doba Koncila, istaći će, među ostalim, dvije jake točke sadanje liturgijske obnove: inzistiranje na pashalnom misteriju u nauci i životu Crkve, revalorizaciju liturgije Riječi u euharistijskoj celebraciji«. Iznosi tradicionalnu strukturu liturgije Riječi u kojoj posljednji dio zauzima homilija koja je eksplikacija ili aplikacija Riječi božje sabranoj zajednici. A onda nastavlja: »Homilija nije neki dodatak u celebraciji, nego se uključuje u nju kao ministerijalni akt koji čini spoj između Riječi božje i sakramenta.

Ali treba shvatiti što je homilija! Poneki će svećenik reagirati na koncilski tekst da će kazati: »Homilija, pa to je ono što smo uvijek činili u svojim govorima«. No Crkva ne misli tako. Ona je imala ozbiljnih motiva za »rehabilitaciju funkcije žive riječi u organiziranju svoje pastoralne službe« i kad zahtjeva da se kršćansko propovjedanje oslobodi ništavih oblika u kojima se zaglibilo, da ga vrati jednostavnosti i dubini liturgijske homolije« (Pavao VI). Nije Koncil promijenio samo ime govora, **on želi da se stvar preobrazi . . .«**

To su odlomci uvoda što ga je mons. Martin napisao knjizi E. Fournier-a »L'omelie selon la Constitution de la Sainte Liturgie« izdanoj 1964. u Bruxelles-u, Edition Lumen Vitae, 184, rue Washington. Vidi se iz naslova da knjiga raspravlja o propovijedanju kako ga je prikazao i odredio II Vat. sabor. Autor je kompetentan da o tome piše jer on je bivši župnik, a djelo je napisao kao profesor u internacionalnom centru za katehezu i pastvu Lumen vitae u Bruxelles-u.

Ali ipak više želim ovom zgodom upozoriti na jedno drugo djelo, koje mi se čini mnogo praktičnijim, jer pruža svećeniku sve potrebito da pripravi dobru homiliju. To je »Le guide de l'assemblée chrétienne« u pet svezaka od Maertens-a i Frisque-a, 'Ed. Casterman. Preveo sam njihov uvod iz kojeg se može vidjeti karakter i sadržaj tog djela

1. Nakana autora

Surađujući na različiti način u »Missel de l'Assemblée chrétienne« postali smo svijesni da je potrebno taj misal dopuniti jednim priručnikom za produbljivanje. Činilo nam se da bi onaj koji se služi misalom, pastir ili laik, pomoću ovog radnog instrumenta lakše postigao perspektivu u kojoj je misal realiziran.

Materijali što ih pružamo čitaocu za svaki liturgijski formular imaju ambiciju pokazati predsjedatelju sastanka polaznu točku pastoralne refleksije, a svim vjernicima koji to žele hranu za njihovu molitvu i za njihov kršćanski život.

A. EGZEGEZA

Za svaku misu liturgijske godine čitalac će najprije naći kratku informaciju o egzegezi proklamiranih čitanja.

Ovaj egzegetski minimum neophodan je da bi u primjeni biblijskog teksta misao božanskog autora bila duboko respektirana.

No kad pastir hoće da komentira jedan svetopisamski tekst, ili kad laik hoće da prodre u njegov sadržaj, ne raspolažu uvijek sredstvima za brzu informaciju koje bi im omogućilo da razaberu pravo značenje odlomka o kojem se radi. U takvom slučaju zadovoljava se vrlo često okazionalizmom .... Egzegetska nauka postigla je, zadnjih godina, znatan napredak; ali pastir i vjernik koriste se njime samo na kapi. Mi ćemo nastojati omogućiti jednom i drugome da se koriste radom specijalista.

Ističemo: ne treba da egzegeza preplavi sve, ona je samo jedan preduvjet. Ona uklanja krive tragove, ona potiče na oprez pred opasnošću da sv. Pismu pristupimo sa apriorizmima koje bi htjeli pomoću njega provjeriti. Ali ona ne kaže sve što bi pastir ili vjernik mogli izvući iz jednog teksta za razumijevanje celebracije. Potrebno je još štošta drugo da se postigne taj cilj.

Očito, nije moguće ulaziti u sve detalje niti objašnjavanje svih riječi (vidi brojne obavijesti u bilješkama misala Missel de l'assemblée chrétienne). Mi ćemo se ograničiti na to da istaknemo bitne osovine, ono što je uistinu potrebno pastiru i vjerniku.

B. LITURGIJSKA ANALIZA

Moderni mentalitet snažno je obilježen historijskim duhom. Pastir i mnogi laici žele znati, kad je to moguće, nakanu autora koji je uvrstio neku perikopu u liturgiju nedjelje; brinu se da saznaju razloge koji su uveli sadanju okolinu čitanja, određene molitve ili određenog psalma. Ova pitanja često ostaju bez odgovora: postojeći liturgijski formulari nijesu bili sastavljeni uvijek sa brigom za jedinstvom, a u njihovoj kompoziciji i njihovom premještanju zbilo se dosta akcidenata. No i to je dobro znati da bi se moglo pastoralno dobro upotrebiti ono bitno u svakom formularu, ili jednostavno, da se produbi njegovo razumijevanje.

»Liturgijska analiza« koju mi dajemo nastoji pokazati, svaki put kad je moguće, nakanu sastavljača, čitajući ponovno biblijske tekstove što ih oni upotrebljavaju u službi jedne određene ideje ili da odgovore nekoj posebnoj potre-

bi, ili i zato da uvedu u razumijevanje obreda koji slijedi iza Riječi. Označujući što je iz kasnijeg vremena il akcidentalno u liturgijskim formularima, ova će analiza pomoći da se dođe do osnovnoga a da se ne izgubi u sporednom, i da se tako odrede većom točnošću važne osovine celebracije.

Nakon prikaza, u ovoj perspektivi, čitanja, molitava i pjevanja, liturgijska analiza svršava zaključkom koji ima naslov »Riječ i obred«. Tu se radi o ovom: učiniti da se shvati u čemu je navještena Riječ prije svega etapa inicijacije koju treba preći da se prodre u značenje daljnjeg obreda, ključ koji otvara ulaz u proživljeno razumijevanje otajstva koje se slavi. Stara tradicija bila je vrlo svijesna ove relacije evanđelja i euharistije dok je ssatavljala vlastite prefacije preuzimajući osnovnu temu evanđelja u samu akciju hvale, ili pričesne antifone koje su u pričesti gledale ispunjenje liturgije Riječi.

Pod ovom rubrikom reći ćemo također za koju ćemo se mi temu odlučiti. U principu, egzegetska i liturgijska analiza treba da dovedu do posve određenog izbora. Ali više od jedanput izbor ostaje otvoren između više mogućih tema. Na tom eto mjestu mi objašnjavamo naš vlastiti izbor, a čitaoca koji želi prihvatiti neku drugu temu upućujemo na analizu nekog drugog liturgijskog formulara.

C. BIBLIJSKA TEMA

Treći dio naše analize ide za tim da čitaocu pruži biblijske koordinate usvojene teme. Ovaj odsjek, baziran na informaciji što nam je danas pruža serija instrumenata rada (posebno Th. Maertens, Fichier biblique, Ed. Biblica, Bruges, 5. éd. 1964.), ima iznad svega za cilj da čitaocu pribavi izbor biblijskih referenca koje su uređene tako da mu pomognu pri čitanju sv. Pisma i da ga priprave za teološku analizu teme.

D. NAUK

Ovdje se postavlja pitanje metode. U ovoj doktrinalnoj analizi ne radi se o tom da se proučava neka tema radi nje same, na čisto analitički način. Teološko razmišljanje mora smjerati na samu euharistijsku celebraciju, tj. na bitni čin Kristinskog života Crkve, čin koji angažira cijeli misterij Kristov i cijeli misterij Crkve. Teme iscrpljene u euharistij-

skim celebracijama različite su, jer treba pristupiti svem kolikom misteriju mnogim putovima. Ali ono što treba dobro opaziti jest da je misterij uzet uvijek u cjelini. Različiti putovi koji omogućuju da mu pristupimo bitno smjeraju istom cilju, a sama ta istosmjernost izvor je sve dubljeg razumijevanja misterija.

Euharistijska celebracija na posve je osobit način mjesto gdje se izgrađuje živi odnos čovjeka prema Isusu Kristu, umrlom i uskrslom, jedinom posredniku spasenja sviju. Taj živi odnos uspostavlja krštenik u određenom momentu historijskog putovanja izvanredno kompleksnom koji ga dovodi od nevjere do vjere u Isusa Krista. Da mu pomogne na tom putovanju, liturgija Riječi upućuje ga u povijest spasenja, posve osobito na liniji neprekidnoj ili isprekidanoj koja ide od Adama do Isusa Krista prolazeći preko Abrahama. Kakvagod bila tema kojoj prilazi liturgijski formular, ova normativna linija dana je filigranski da se svatko može dobro postaviti i sigurno obilježiti etapu koju odsada mora prevaliti. Važno je da svatko, u različitim sektorima života, znade gdje se nalazi na putu koji ga vodi ka Kristu; nekoji naš postupak još je poganski, neki drugi nije nadvisio stadij židovskog čovjeka.

Uostalom onaj koji je pripušten euharistiji, ud je Crkve. On u tijelu Kristovom zauzima ontološko mjesto kojemu treba da stalno mjeri prave koordinate. Ovaj ontološki smještaj osposobljuje kršćanina da vrši ulogu u građenju Kraljevstva i uvijek aktualnoj izgradnji povijesti spasenja. Ova aktivna uloga treba da se ostvaruje cijelog života, jer crkva ima misiju da na nivou »života« pokazuje svim ljudima spasenje koje je stečeno jednom zauvijek u Isusu Kristu. No prije nego li se izrazi u kršćanskom životu, ova aktivna uloga mora se neprestano izgrađivati i hraniti u euharistijskoj celebraciji.

Naš put razmišljanja nadahnjuje se izravno tim što je rečeno. On obuhvaća dvostruki stavak za svaku temu koja je razmotrena. Prije svega radi se o tome da se pokaže crta neprekidna ili isprekidana koja ide od čovjeka poganina — davnog i modernog — do Isusa Krista prolazeći preko židovskog čovjeka; tako će se otkriti opstojanje progresivne spoznaje kojoj trag nalazimo u Pismu, i koja je nešto normativna za sva vremena. U svakom slučaju, bitno je da kršćanin dobro obilježi preokret koji je prihvaćen kad je čovjek pristupio režimu vjere i korak što mu još preostaje

za prekoračiti da bi dopro do prepoznavanja čovjeka - Boga. U drugom stavku svjetlo što ga je dalo razmatranje Kristovog misterija projecirano je na misterij Crkve i na novo stanje što ga kršćanin u njoj stiče. Tada je lako pokazati u čemu odabrana liturgijska tema obasjava misionarski dinamizam Crkve i svakog autentičnog kršćanskog života. Kad je to gotovo, ne preostaje nego potsjetiti s kakvim pravom euharistijska celebracija toga dana dopušta sakupljenim vjernicima da aktivno zauzmu mjesto u Crkvi, izričito prema poticaju što ga u tom pogledu budi proglašena Riječ.

To su glavne crte metode razmišljanja koju ćemo pokušati slijediti za svaki liturgijski formular. Prednost je takve metode da pruža pastiru i vjerniku oruđe kojim je relativno lako rukovati i koje im u svakom slučaju dopušta produbljivati vlastitu vjeru u znaku Krista i Crkve.

2. Pastoralno korištenje ovog djela

Pruženi podaci kao takvi ne dozvoljavaju neposredno korištenje na nivou homilije ili pobude za neku celebraciju. Htjeli smo pružiti sredstvo obrazovanja, koliko laiku toliko i pastiru.

Međutim pastir će moći nastaviti taj posao produbljujući ga na pastoralnom planu. Vjerujemo da će ga prvi pojmovi informacije i refleksije što ih bude usvojio postaviti u poželjnu perspektivu da sastavi homiliju i utvrdi komentar koji će biti u skladu sa liturgijskom tradicijom.

U tu svrhu potsjećamo ukratko, nakon mnogih drugih, na sadržaj i temeljne zakone homilije i komentara, a sugerirat ćemo jednu praktičnu metodu pripravljanja u ekipi, čime će se svatko moći eventualno inspirirati.

A. HOMILIJA

Kao dio same liturgije veoma se preporučuje homilija kojom se, tijekom liturgijske godine, na temelju svetog teksta tumače vjerske tajne i pravila kršćanskog života. Neka se to ne propušta, osim iz teškog uzroka, nedjeljom i o zapovjednim blagdanima na Misama koje se služe uz učešće puka. (Uredba o sv. bogoslužju br. 52.)

Dva dijela od kojih se na neki način Misa sastoji, naime bogoslužje riječi i Euharistija, tako su usko povezana među sobom da tvore jedan bogoslužni čin. (Ibid. br. 56.)

Propovijedanje neka crpi poglavito iz vrela Svetog pisma i liturgije, jer navješta Božja divna djela u povijesti spasenja i u Kristovu otajstvu što je uvijek u nama prisutno i djeluje osobito za liturgijskih službi. (Ibid. br. 35, 2.)

Ti tekstovi izvrsno dozivlju u pamet što homilija mora biti: proglašenje divnih božjih stvari sadržanih u povijesti spasenja, proglašenje koje počinje Pismom a završava u euharistijskoj celebraciji; ili također: funkcija koja objedinjuje jedan sami bogoslužni čin, liturgiju Riječi i liturgiju Kruha.

Najljepši je primjer homilije onaj što ju je izrekao Krist kad je prvi put uzeo riječ javno i protumačio čitanje proglašeno u sinagogi: »Danas se u vašim ušima ispunio taj odlomak Pisma«. (Lk. 4, 21.)

Na takvim izvorima lako nam je odrediti bitne točke homilije. Ona je, u korist jedne konkretne crkvene zajednice, ono ponavljanje proglašene Riječi koje otkriva njezinu aktualizaciju, kako u euharistijskom obredu koji je izvršava, tako i kršćanskom životu koji je označuje. Ona dakle nije propovijedanje povodom (à propos) nekog biblijskog teksta, niti izlaganje »nad« nekim tekstom, nego proglašavanje divnog misterija sadržanog u tom odlomku da vjernike pripravi za divljenje koje čini bit **žrtve hvale** što će je odmah celebrirati.

B. KOMENTAR

Neka se i u samim obredima predvide, ako su potrebne, kratke napomene koje će samo u najprikladnijem trenutku izreći svećenik ili nadležan služitelj propisanim ili njima sličnim riječima. (Uredba o sv. bogoslužju br. 35, 3.)

Komentar, što ga eventualno daje sam celebrant, ima dakle građansko pravo u liturgijskoj celebraciji. Ali praksa još često traži svoj put u vezi s njime. Neki ga povjeravaju laicima, drugi se omeđuju time da ponove svećenikove molitve ili da opisuju ono što se zbiva na oltaru. U stvari komentar zavisi od iste funkcije kao i homilija; on je pri-

pravlja i produžuje kroz cijelu celebraciju. **Pred celebracijom** komentar budi u srcu vjernika pitanja što ih nosi današnji čovjek, a posve osobito sakupljena zajednica, pitanja koja će naći svoje rasvjetljenje u proglašenoj Riječi i životvorni odgovor u samoj Euharistiji. **Pred euharistijskom molitvom** komentar će intervenirati da potsjeti na bitne crte homilije, da evocira divne stvari koje se slave i tako pripravi uzdavanje hvale. On intervenira **i na pričesti** predstavljajući je, poput starih pričesnih antifona, kao aktualizaciju, za nas, misterija evanđelja. Napokon **na kraju celebracije** komentar otkriva vjernicima moralne i misionarske zahtjeve misterija što su ga slavili i proživljavali, i čiji su oni postali znakovi za braću ljude.

Tako, zahvaljujući komentaru, homilija obuhvaća i objedinjuje čitavu celebraciju. Osim toga poželjno je da ona nađe odjeka u izboru pjevanja i nakana molitve.

C. METODA PRIPRAVLJANJA U EKIPI

Učinilo nam se prikladnim da opišemo tipično odvijanje jednog sastanka ekipe, sastanka posvećenog pripremanju nedjeljne mise. Ovo je plod jednog iskustva. Ekipe svećenika (kojima su nekad bili pridruženi laici za dio što su ga oni izvodili u celebraciji kao čitači i komentatori) radile su na bilješkama što ih je od 1961. god. donosila revija **Paroisse et Liturgie** i koje su u fragmentarnom obliku pripremale izdavanje **Guide de l'Assemblée chrétienne.**

Na početku sastanka svi slušaju čitanje perikopa koje se nalaze u liturgiji što je treba pripraviti. Tako se daje riječ Bogu samome i stavlja se u položaj potreban da se čuje njegova volja. Tako će Duh božji nadahnuti daljnji rad.

Tada jedan član ekipe daje egzegezu čitanja i liturgijsku analizu (rekli bismo »objektivni dio«). O tom se izlaganju raspravlja i nastoji izdvojiti temeljna tema iz različitih mišljenja. Kad je postignuta suglasnost o toj temi, neki drugi član ekipe čita koji taj biblijski tekst koji ima veze s tom temom (i koji je predložen u našem prikazu »biblijska tema«).

Onda dolazi »refleksivni dio« sastanka. Član ekipe koji najbolje sjedinjuje svojstva pastira i teologa predstavlja otsjek koji smo označili sa »Nauk«, računajući sa konkretnom situacijom zajednice koja će se sastati. Taj je dio sa-

stanka težak, jer običajna struktura doktrinalne refleksije svećenika ne zove ga nipošto da slijedi put dobro artikulirane refleksije o istinskom životu Crkve.

Tada može započeti zajednički rad. Ono što je bilo izneseno pomoći će svakome da izrazi kako on gleda misu slijedeće nedjelje kao novu etapu povijesti spasenja — etapu koja se može ispravno shvatiti jedino u vezi sa Kristovim misterijom — ili također, kako on razabire pitanja što ih svijet postavlja Crkvi u vezi sa temom oko koje se koncentrira celebracija. Ne treba ići preširoko u toj diskusiji, sve ako s početka ona uzima dosta vremena.

Napokon prelazi se na definiciju pastoralne uloge nedjelje. Jasno, ne radi se o tom da se učini te na pastoralnom planu odjekne svaki pojedini sabrani podatak. Homilija i komentar sastavit će se respektirajući njihove funkcionalne zakone u celebraciji (vidi gore). Upozoravamo još jednom: homilija nije tečaj egzegeze niti dogmatike, ali je dobro provesti egzegezu i dogmatiku da se uzmogne izgraditi homilija i komentar koji odgovaraju određenim zahtjevima.

Konačno, sastanak svršava utvrđivanjem repertoara pjesama. Radi se o tom da se od postojećih pjesama odaberu one koje na ulazu, na pričesti i na odlasku najbolje izražavaju odabranu temu.

To su samo sugestije. Bilo da radi u ekipi, bilo individualno, svatko mora dotjerati svoju metodu postupajući po njoj kroz pokušaje i pogreške«.

Kako kod nas nema još ni u embrionalnom opsegu »instrumenta obrazovanja« kakav je naprijed predstavljen, želim upozoriti braću svećenike na opisanu metodu rada u grupi. Ne mora to biti za svaku nedjelju, jer sigurno ne bi bilo ni moguće. No kad bi pojedini pastir duša nekoliko puta kroz godinu sudjelovao u takvom spremanju homilije, kasnije bi je sam znao bolje pripraviti. Ni članovi grupe s kojima bi mogao obaviti takav posao neće biti stručnjaci na područjima koja treba osvijetliti da bi homilija bila u svakom pogledu dobra. Ali plod rada bit će bolji nego kad svaki njezin član radi osamljeno.

Drugo: ne znam ima li tko u nas kakvo djelo ove vrste u rukopisu, ali u štampi se ne pojavljuje, osim po koji zaostatak nekadanjeg načina propovijedanja pri kojem vjer-

nici ostaju gladni Riječi Božje. A u svijetu ima upravo izvanrednih radova, među kojima je ponajbolje ono koje je naprijed opisano, a koje je već prevedeno, barem djelomice, na nekoliko većih jezika. Bit će među nama ljudi koji poznaju svoj i neki svjetski jezik, a k tome imaju i vremena. Kako korisno bi djelo učinili kad bi preveli na naš jezik koje dobro djelo koje bi pastirima duša pomoglo da razumiju divne božje stvari što se kriju u liturgiji kojoj predsjedaju i da to bogatstvo mogu razotkrivati sabranim vjernicima! Ne treba to odmah štampati, ako ne možemo; dajte to na bilo koji način u ruke propovjednicima. Budite sigurni da ćete učiniti velik posao u građenju božjega Kraljevstva u našem narodu.

Pavao BADURINA

VIDICI

REPUTACIJA, KOJU TREBA ČUVATI

(Povodom jednoga komplimenta našemu kleru)

Nije to bilo davno, što je jedan naš biskup, — u društvu, za stolom, pred nekoliko nas svećenika, — rekao: »Nije naš kler nikako tako loš. Kad čovjek vidi, kako je drugdje po svijetu, kod nas je još dobro. Možemo biti zadovoljni. I prezadovoljni. Treba samo da Bogu zahvaljujemo!« A razgovarao je taj biskup, — u Rimu, na saboru, — s mnogim svojim biskupskim kolegama iz inozemstva. Odsvakle: i iz drugih evropskih katoličkih zemalja, i sa drugih kontinenata. Slušao je i mnoge izjave, konstatacije, mišljenja, rasprave, na koncilskim zasjedanjima. Putovao je, zadnjih godina, po zapadnoj Evropi, i tu vidio i čuo svašta.

A nije on jedini, koji tako misli. Ima nas danas već dosta, i biskupa i svećenika, koji su, ovo zadnjih godina, bili u inozemstvu. A svi ti ljudi govore o svojim dojmovima. Ne povlače svi, izrekom, paralelu s našim prilikama, kako je to učinio ovaj naš biskup. Ali iz informacija, koje se od njih mogu čuti, — iz onoga što pričaju o svojim susretima, doživljajima, razgovorima, — može pametan čovjek i sam doći do zaključka, koji se posve poklapa sa zaključkom ovoga našega biskupa i potpuno opravdava njegov komplimenat našim crkvenim prilikama i našemu kleru.

Da mi je to tko rekao još prije sedam, osam godina, ja bih bio na to samo sumnjičavo zavrtio glavom. Pred rat smo obično slušali drukčije ocjene i drukčije procjene. Smatrali smo crkveno-vjerske prilike ponegdje na zapadu idealnima. Govorilo se o radikalnoj kršćanskoj obnovi, koja je tamo započela, o živom, spiritualističkom, katolicizmu, o skoro karizmatičkoj duhovnoj atmosferi u njihovim svećeničkim sredinama, o modernoj, svestranoj, sistematskoj, duhovnoj pastvi, punoj apostolskoga žara i zanosa. Skoro smo, u nekim

nici ostaju gladni Riječi Božje. A u svijetu ima upravo izvanrednih radova, među kojima je ponajbolje ono koje je naprijed opisano, a koje je već prevedeno, barem djelomice, na nekoliko većih jezika. Bit će među nama ljudi koji poznaju svoj i neki svjetski jezik, a k tome imaju i vremena. Kako korisno bi djelo učinili kad bi preveli na naš jezik koje dobro djelo koje bi pastirima duša pomoglo da razumiju divne božje stvari što se kriju u liturgiji kojoj predsjedaju i da to bogatstvo mogu razotkrivati sabranim vjernicima! Ne treba to odmah štampati, ako ne možemo; dajte to na bilo koji način u ruke propovjednicima. Budite sigurni da ćete učiniti velik posao u građenju božjega Kraljevstva u našem narodu.

Pavao BADURINA

VIDICI

REPUTACIJA, KOJU TREBA ČUVATI

(Povodom jednoga komplimenta našemu kleru)

Nije to bilo davno, što je jedan naš biskup, — u društvu, za stolom, pred nekoliko nas svećenika, — rekao: »Nije naš kler nikako tako loš. Kad čovjek vidi, kako je drugdje po svijetu, kod nas je još dobro. Možemo biti zadovoljni. I prezadovoljni. Treba samo da Bogu zahvaljujemo!« A razgovarao je taj biskup, — u Rimu, na saboru, — s mnogim svojim biskupskim kolegama iz inozemstva. Odsvakle: i iz drugih evropskih katoličkih zemalja, i sa drugih kontinenata. Slušao je i mnoge izjave, konstatacije, mišljenja, rasprave, na koncilskim zasjedanjima. Putovao je, zadnjih godina, po zapadnoj Evropi, i tu vidio i čuo svašta.

A nije on jedini, koji tako misli. Ima nas danas već dosta, i biskupa i svećenika, koji su, ovo zadnjih godina, bili u inozemstvu. A svi ti ljudi govore o svojim dojmovima. Ne povlače svi, izrekom, paralelu s našim prilikama, kako je to učinio ovaj naš biskup. Ali iz informacija, koje se od njih mogu čuti, — iz onoga što pričaju o svojim susretima, doživljajima, razgovorima, — može pametan čovjek i sam doći do zaključka, koji se posve poklapa sa zaključkom ovoga našega biskupa i potpuno opravdava njegov komplimenat našim crkvenim prilikama i našemu kleru.

Da mi je to tko rekao još prije sedam, osam godina, ja bih bio na to samo sumnjičavo zavrtio glavom. Pred rat smo obično slušali drukčije ocjene i drukčije procjene. Smatrali smo crkveno-vjerske prilike ponegdje na zapadu idealnima. Govorilo se o radikalnoj kršćanskoj obnovi, koja je tamo započela, o živom, spiritualističkom, katolicizmu, o skoro karizmatičkoj duhovnoj atmosferi u njihovim svećeničkim sredinama, o modernoj, svestranoj, sistematskoj, duhovnoj pastvi, punoj apostolskoga žara i zanosa. Skoro smo, u nekim

periodama, bili oglušili od povika: »Germania docet! Gallia docet!« Kler je iz nekih zemalja vrijedio još malo pa kao starokršćanski, misionarski, katakompski, elitan u svakom pogledu. Mi smo sami sebi izgledali, pred tom svojom dalekom braćom i kolegama, kao neki neofiti, polukršćani, šegrti i poletarci na Božjim njivama. A u njih smo gledali kao đaci u učitelje, ili, ako baš ne kao đaci u učitelje, a ono kao prvoškolci u osmoškolce. Pažljivo smo i s udivljenjem pratili svaku vijest iz toga, vodećeg, »kršćanskog svijeta«. Svaku novost. Svaku originalnu akciju. Neumorno smo zapisivali i bilježili u svoje notese svaku parolu, koja bi se odotud čula. Vjerovali smo u sve to entuzijastički: skoro kao u Evanđelju. I prenosili to k sebi: nekritički i naivno. Mjesto da oprezno proučavamo i analiziramo tuđa iskustva, mi smo ih naprosto kopirali. Kako bi god koja ideja ulazila u modu na katoličkom zapadu, tako smo joj i mi odmah, pokorno i servilno, sekundirali i aminali. Svaki svećenik mladac, koji bi se vratio iz inozemstva sa studija, usrećio bi nas kojim novim »patentom« i odmah nastupao u ulozi starijega i iskusnijega brata, a uvoznom legitimacijom iz inozemstva u ruci: docirao nas i upućivao, dijelio nam lekcije, auktoritativno nam sugerirao novine i projekte. Stariji od nas sjećaju se još dobro pokojega od tih proroka, a i pokoje od tih importiranih akcija. Bilo ih je, i na kojima smo dobro razbili nos i polomili zube, totalno promašivali, doživljavali »debâkle«. Na primjer sa stranačko-političkim katolicizmom ili sa korporativističkim idejama. Mjerili smo sve tuđim metrima, a ignorirali prilike oko sebe i sami potcjenjivali i sebe, i svoje vjernike, i svoja historijska ostvarenja i iskustva. Nijesmo umjeli cijeniti, što imamo, ni iskoristiti mnoge svoje, velike i providencijalne, prednosti. Nijesmo znali biti plemenito samosvijesni i autohtoni: tražiti u sebi nadahnuća; čuvati svoj vjersko-kulturni kontinuitet, individualnost i tradiciju; sami sebe štovati.

Sada se pomalo rastrježnjujemo. Otvaraju nam se oči. Činjenice nas urazumljuju. U neposrednom susretu i kontaktima s prilikama i s ljudima iz drugih krajeva postajemo opet realni.

Dvije su nam okolnosti najviše omogućile te naše »retraktacije«. Jedna su moderne komunikacije i turizam. Idemo u inozemstvo; iz inozemstva dolaze k nama. I vjernici. I svećenici. Možemo ih izbliza vidjeti. Možemo s njima govoriti. Možemo i debatirati. Možemo doći i do njihovih tiskanih materijala. Pa nam se nije teško konfrontirati. I nije nam teško praviti poređenja. A druga je: crkveni sabor u Rimu. On je otvorio ventil mnogim, dotle latentnim i prigrušnim, tendencijama, strujanjima, manifestacijam, na zapadu. Svatko je na njemu progovorio. Čuli su se, i čuju se, na njemu glasovi iz čitava katoličkog svijeta. U vrlo široku dijapazonu. U svim mogućim formulacijama, varijantama, tonovima. Predstavili smo se jedni drugima: intimno i bez koprene. Iznijeli smo, svi, jedni pred druge svoje stvarne bilance. Otkrili i svoje probleme, i svoje krize, i svoje rane. Vidjeli smo, kako tko diše. Situacija je u Crkvi i po Crkvi postala jasnija; analize lakše, preglednije, pouzdanije.

A ispale su te analize, za nas, u mnogočemu povoljno. »Ortodoksniji« smo, možda od mnogih drugih: ako se je uopće zgodno poslužiti tim izrazom u ovoj materiji. Stabilniji smo i jači u vjeri. Tvrđe držimo uz Crkvu. Mnogo smo manje zaraženi natruhama, liberalizma i moderne skepse. Puno smo manje pod utjecajem mod-

nih ideja vremena. Kod nas se nije čuo nijedan glas za »revidiranje« dogmi, za dokidanje crkvenih zapovijedi, za ublaživanje katoličkog morala, za relaksaciju kršćanskog jedinstva i suživanje neposrednog utjecaja papinstva na crkvenu organizaciju i život. Nitko u nas nije pledirao ni za ekstravagantne novosti u sakramentalnoj i ispovjednoj praksi, ni za revolucionarne novine u asketskim principima i praksi. Nitko nije pokušavao, da, pod izlikom ekumenizma, rehabilitira sisteme, koji su već jednom bili od Crkve osuđeni. Nitko nije na svoju ruku provodio reformu ni stavljao Crkvu pred »fiat accompli«. Nitko nije eksperimentirao ni odlazio u ekstreme ni na jednom području.

I sa crkvenom disciplinom bolje stojimo nego mnogi drugi. Dok se ponegdje po svijetu govori o tisućama svećeničkih apostata, kod nas ima dijeceza, gdje čitavo ovo vrijeme iza rata nije bilo ni jednog jedinog, ili je apostatirao samo jedan. Nema kod nas ni anticelibatskih pokreta; nema ni zahtjeva za radikalnom »modernizacijom« svećeničke i sjemenišne stege (a, dakako, paralelno s tim, ni praznih sjemeništa). Nije kod nas bilo ni bune protiv liturgijskih reformi; ni demonstrativnih sukoba u javnosti između »progresista« i »tradicionalista«. Nije se kod nas nikoga moralo udarati cenzurama, ni opominjati i uklanjati iz katoličkih organizacija, intervencijama s viših crkvenih mjesta. I naši biskupi, i naši teolozi, na koncilu nastupali su uvijek dostojanstveno, trijezno, ozbiljno, s osjećajem odgovornosti, s puno diskrecije i razbora: nijesu izazivali ni senzacija, ni čuđenja, ni kritike; uživali su opće poštovanje; sretani su bili na sve strane sa pažnjom i sa priznanjima. I naša je katolička i svećenička, teološka i pastoralna, štampa, ostala, općenito, na visini i pokazala puno smisla za odgovornost i mjeru. Ni od lajikata i puka nitko se kod nas nije samozvano nametao Crkvi za korektora, tutora, diktatora.

Služi nam to na čast. Mnogi nam, sa strane, na tom i zavide. Rehabilitiralo nas je to i u vlastitim očima. Ali, — nameće nam to i obaveze. Obtvezu zahvalnosti prema Bogu. Njegova je posebna Providnost igrala u svemu tome glavnu ulogu. I u ovim zadnjim, poratnim, decenijima. Uozbiljila nas je. Izolirala nas je od mnogih nepovoljnih utjecaja, koji su, drugdje po katoličkom svijetu, djelovali, očito, negativno. I obvezu budnosti i otvorenih očiju. Valja da tu svoju reputaciju, i kao katolički narod, i kao ozbiljan, trijezan, kler, čuvamo i, sustavno, dalje njegujemo.

Moramo zapamtiti lekciju. Nikada više ne smijemo u svom katoličkom životu, biti ničiji sateliti. Punoljetni smo: »aetatem habemus« (Iv. 9, 21). Čitamo i mi Evanđelje. Imamo i mi svoju glavu i svoju savjest. I mi smo zakoniti dionici duhovskog prosvjetljenja. Učit ćemo od drugih, ali ne ćemo nikoga slijepo kopirati. I, bit ćemo puni štovanja prema mudrosti prošlosti, koja se je nagomilala u idejama i u praksi Crkve, a napose prema tradicionalnim idealima svećeničke čistoće, svetosti i asketizma. Ne ćemo olako ostavljati, što su toliki kršćanski vjekovi posvetili. Svaka novost u crkvenom životu, a pogotovu svaka moderna ideja, koju reklamira svijet, treba da se najprije legitimira, a onda istom prihvaća i propagira. Presumpcija stoji uz iskustvo i tradiciju!

Č.

IMA PRAVO BISKUP

(»Ovaj, sigurno, ne će nikamo!«)

Jedan je župnik iz provincije preda mnom, nedavno, malo komentirao dijecezanske novosti u jednoj našoj biskupiji, osobito u pogledu namještanja i dispozicije mladomisnika. A usput se je dotakao i ambicija, pretnezija, pokojega bogoslova: od onih, što ih je on poznavao.

Nije se ešofirao. Posve je mirno govorio. Nije bio nimalo animozan ni ličan. Nije izricao nikakvih apodiktičkih sudova. Ali, vidjelo se, da o jednoj stvari ima svoje mišljenje.

Ne voli, da se u mladim svećenicima unaprijed bûde bilo kakve karijerne nade. Ne voli, da se itko, još od đačkih dana, predestinira »ad maiora, ad altiora«, pa bio on ne znam kako darovit; isticao se inteligencijom; udarao u oči. »Perspektive« bi ljudima trebalo otvarati, izbore bi trebalo obavljati, istom kasnije, iza kako svi ti mladi svećenici prođu kroz rešeto rada u duhovnoj pastvi: pošto se vidi, kako su se pokazali na djelu; kakva su svećeničkog duha i morala; kolika im je revnost i požrtvovnost; jesu li aktivni, snalažljivi, produktivni, nesebični. I na više teološke studije trebalo bi, mislio je on, slati svećenike tek u zreloj dobi: duhovno formirane, prokušane, prekaljene. Između njih lako bi onda bilo birati kandidate za više, i najviše, crkvene položaje: »homines futuros«. On nikako ne voli bogoslova, koji ičim pokazuju, da sebe svrstavaju među »elitu« ili računaju na specijalan tretman u budućnosti. A pogotovu ne voli onih, koji se sami preporučuju i guraju naprijed, ispred drugih.

Složio sam se odmah s njim u principu. Bila je to oduvijek i moja teza. Nikada u životu nijesam ni prstom maknuo ni za koga, tko se je sam preporučivao za studije. U mojim ga je očima to uvijek diskvalificiralo. Preda mnom je to bila uvijek »crna točka« na njegovu kontu: razlog »contra«. Samo u jednoj stvari nijesam bio župnikova mišljenja. Nijesam ni danas. Izbor ne treba predugo odgađati. Brzo mladi ljudi, u praksi, pokažu svoju pravu »boju« i stvarnu vrijednost. Pa, čim se je to jednom jasno utvrdilo, valja im, ako odgovaraju idealu, dati i mogućnost za širi i odgovorniji djelokrug. U mladim su godinama ljudi i agilniji, i fleksibilniji, i lakše uče, i bolje se prilagođavaju prilikama. Pred njima je još čitav svećenički život stvaranja i rada. Valja što prije i što potpunije iskoristiti njihov talenat, elan, vitalnost, idealizam. Razumije se: s početka na nižim položajima. S karijerom valja i kod takovih pričekati do punoljetnosti i do životne kulminacije. Od kandidata na mirovinu i na liječenje ne ćemo imati puno, ni ako smo im dali sve kvalifikacije i sve titule.

Međutim, nedugo iza toga razgovora, čuo sam, sučajno, gdje netko od svećnika, u društvu subraće, priča jednu karakterističnu zgodicu, baš »ad hoc«. Jednom našem biskupu, — on mu je spomenuo i ime, — metnuli na sto pismo nekoga njegova bogoslova, koji mu se je, u njemu, preporučivao, da ga pošalje na više teološke studije, u inozemstvo: u Rim. Ima za to volju. A ima, misli, i kvalitete. Biskup je pročitao list, a onda ga samo, mirno, »stavio ad acta« i, lakonski, rekao: »Ovaj, sigurno, ne će nikamo!« Mlađi je čovjek tom svojom gestom, u biskupovim očima, zauvijek završio svoju

»karijeru«; izigrao svoju »šansu«. Njegova ga je ambicija i samosvijest likvidirala kao svećnika, kojemu bi se moglo pokloniti povjerenje i dati mu prednost.

Biskup je, očito, bio čovjek iskusan i duhovan. Zato je odmah i reagirao na jedino ispravan način.

U svećeništvu je sve služenje, i sve nesebičnost. »Non nobis, Domine, non nobis!« (Ps. 113, 1.), »Servi inutiles sumus!« (Luk. 17, 10). »Ostende, quem elegeris ex his duobus unum!« (Dj. Ap. 1, 24.). Bog treba da između nas sebi bira, koga hoće. I Crkva. A mi svi da budemo maleni i ponizni. I da budemo spremni da pređemo za Gospodinom, kamogod nas pozove. I na posljednje mjesto. Bez poniznosti nema apostolata. Tko u svećeništvu računa i traži karijeru, taj je sebe stavio pred Boga; taj uskače i sjeda na mjesto, koje još nije njegovo; on ne nosi u ruci Gospodinove vjerodajnice. Legalnu može još i dobiti; moralne ne može. Nametnik je i uljez. Ostat će mu uskraćen blagoslov poslanja odozgor, povlastice izabranja.

Pokazalo se to jasno kroz čitavu crkvenu povijest. Pokazuje se i danas. Biskupi, kojima njihovi intimni prijatelji i drugovi u mentalitetu, iza prekonzacije, čestitaju: »Znam, da ti se je ispunila najvruća želja!« nijesu nikada bili muževi Providnosti. A nije se Crkva puno pomogla ni onima, protežiranima i »svilenima«, kojima časne sestre, još dok su ceremonijari i tajnici, pišu u šali na adresama kuverata, uz ime, »preuzvišeni«, vjerujući u njihovu »zvijezdu« i proričući im, — ili, barem, prognozirajući, — »veliku budućnost«. Od prvoga su dana sjeli u auto, »monsignori« su već sa dvadeset i pet godina, a onda dalje, redom, kanonici i prelati. A odskočna je daska bila: samopreporučivanje, dodvoravanje, diplomacija, protekcija. Bilo je među njima puno »jalovine« i puno »razočaranja«.

Ne bi trebalo, da se takve »historije« ponavljaju. Samozvanima treba zatvoriti vrata, pa makar bili i »lumeni«, i odlikaši. Neka se naši mladi, talentiarni, ljudi, koji »obećavaju«, najprije, ponizno i nesebično, oznoje na njivi Božjoj! Bez privilegija i mažnje. Neka najprije Crkvi pruže garancije! Neka prije dobiju svjedočanstvo i od braće! I od puka: od vjernika! Onda ćemo im svi, veselo, poželjeti put na više. Na više u ljubavi i revnosti; ne na više u gospodstvu.

U nekim katoličkim zemljama prisilila su žalosna iskustva sa »predestiniranima« Crkvu i na sustavne protumjere; i na radikalne, pa pomalo i drastične, kaucije. Negdje šalju odmah iz sjemeništa darovite apsolvente na visoke strane škole, da doktoriraju, ali ih onda, kad se vrate sa studija, drže, i po nekoliko godina, na kapelanijama, pa ih promatraju. Ne zadovolje li tu, nema im na odličnija i važnija mjesta: svejedno, što su doktori. A negdje opet šalju na dalje studije i specijalizaciju samo, mlađe, svećenike iz duhovne pastve: inteligentne, ali i uzorna vladanja, ravne i nesebične.

Možda bi ovo drugo bilo još najbolje. I kod nas. Više i tako nema, ni u iRmu, zavoda, koji automatski fabrikuju doktore. A kod nas ih, svakako, nije nikada ni bilo. Pa neka se svi apsolventi naših bogoslovija i teoloških fakulteta najprije okušaju, kroz nekoliko godina, u pastvi. A onda probirimo, — oni, na koje spada, — između tih inteligentnih i sposobnih, najvrjednije i najuzornije, — bez obzira na poene iz školskih svjedodžbi, — pa ih šaljimo na specijalizaciju! Bit ćemo tada moralno sigurni, da se nijesmo prevarili, i da

ćemo, danas, sutra, na katedrama i na biskupskim stolicama imati prave, Božje, ljude. I ljude, koji problem konkretne duhovne pastve poznaju iz vlastitog iskustva. Ostali neka, ako hoće, privatno, iz pastve, dalje uče i doktoriraju. Ne će im škoditi. Nitko im ne brani. Nitko im tada ne će moći prigovoriti, da otimlju mjesto boljima od sebe. Ostavljaju slobodne ruke Svetoj Stolici i savjesti svojih crkvenih starješina.

A onima, koji navaljuju i sami se nude, nameću, traže preporuke i protekciju, treba da bude jedini odgovor: koš. »Ovaj, sigurno, ne će nikamo!«

Č.

UZOR — ŠKOLE ILI UZOR — SJEMENIŠTA?

Moramo jedamput i s tim biti na čistu. Očito u našoj crkvenoj i svećeničkoj javnosti postoje dva različna i protivna gledanja na zadaću i karakter naših sjemenišnih zavoda; i srednjoškolskih, i bogoslovskih.

Jedni između nas očekuju od naših sjemenišnih škola u prvom redu, da nam pošalju u duhovnu pastvu što više vrijednih poslanika na njivi Božjoj i da nam dovedu do svetišta svakoga kandidata dobre volje i pozitivnih, moralnih i pastoralnih, kvaliteta, pa i ako nije nikakav inteluktualni »lumen«; i ako ima poteškoća sa studijem; i ako se mukotrpno provlači iz razreda u razred, s opomenama i popravcima.

Drugi, — možda manje teoretski, ali zato u praksi, — insistiraju više na intelektualnoj spremi kandidata; zabrinuti su za renome crkvenoga školstva i reputaciju naših sjemenišnih zavoda u javnosti; traže, da se u sjemeništa šalju samo »dobri đaci«, koji ne će za drugima u razredu zaostajati ni drugima »smetati«; provode radikalnu selekciju i »šalju kući« sve one, koji, već u prvoj godini, ne pokažu, koliko toliko, dobar školskih uspjeh. A ako se koji takav »ubogar« i progura do zadnjeg gimnazijskog razreda, pokosi ga, bez milosti, matura, i — onda mu se zatvore vrata bogoslovije: opet u interesu ugleda naših »visokih bogoslovskih škola« i elitne izobrazbe klera. Neće da ga prime ni kao »izvanrednog slušača«, i ako i na najslavnijim evropskim sveučilištima dopuštaju »izvanredni studij«, a na teološkim fakultetima i rede te izvanredne slušatelje, samo ako su im to njihovi biskupi ili redovnički poglavari odobrili. Mi smo stroži. Kod nas nema štednje, obzira, milosti, »gledanja kroz prste«, pa ni za volju nečijoj pobožnosti, uzornu vladanju, velikoj želji za oltarom. Čovjek ispane, iza četiri godine sjemeništa, na golu ledinu: i bez crkvene, i bez državne svjedodžbe. »Gdje si bio? Nigdje. Šta si radio? Ništa!«

A jasno je »a priori«, da ova zadnja tendencija igra pomalo i na kartu, relativnog, obilja kandidata kod nas: nekoliko zadnjih godina. Možemo »birati«: ne ćemo zbog toga ostati bez svećenika. Da nije te pretpostavke, jedva da bi se tko i usudio pledirati za tu školsko-intelektualnu elitnost. I odviše je jasno, da bi se Crkva, u dilemi između intelektualne elitnosti i interesa pastve i duša, odmah opredijelila za ovo zadnje i bila sretna, da može u svijet poslati dovoljno pobožnih i revnih pastira, pa makar i skromnije umne »kulture«: zadovoljila bi se standardom, koji je »hic et nunc« mo-

ćemo, danas, sutra, na katedrama i na biskupskim stolicama imati prave, Božje, ljude. I ljude, koji problem konkretne duhovne pastve poznaju iz vlastitog iskustva. Ostali neka, ako hoće, privatno, iz pastve, dalje uče i doktoriraju. Ne će im škoditi. Nitko im ne brani. Nitko im tada ne će moći prigovoriti, da otimlju mjesto boljima od sebe. Ostavljaju slobodne ruke Svetoj Stolici i savjesti svojih crkvenih starješina.

A onima, koji navaljuju i sami se nude, nameću, traže preporuke i protekciju, treba da bude jedini odgovor: koš. »Ovaj, sigurno, ne će nikamo!«

Č.

UZOR — ŠKOLE ILI UZOR — SJEMENIŠTA?

Moramo jedamput i s tim biti na čistu. Očito u našoj crkvenoj i svećeničkoj javnosti postoje dva različna i protivna gledanja na zadaću i karakter naših sjemenišnih zavoda; i srednjoškolskih, i bogoslovskih.

Jedni između nas očekuju od naših sjemenišnih škola u prvom redu, da nam pošalju u duhovnu pastvu što više vrijednih poslanika na njivi Božjoj i da nam dovedu do svetišta svakoga kandidata dobre volje i pozitivnih, moralnih i pastoralnih, kvaliteta, pa i ako nije nikakav inteluktualni »lumen«; i ako ima poteškoća sa studijem; i ako se mukotrpno provlači iz razreda u razred, s opomenama i popravcima.

Drugi, — možda manje teoretski, ali zato u praksi, — insistiraju više na intelektualnoj spremi kandidata; zabrinuti su za renome crkvenoga školstva i reputaciju naših sjemenišnih zavoda u javnosti; traže, da se u sjemeništa šalju samo »dobri đaci«, koji ne će za drugima u razredu zaostajati ni drugima »smetati«; provode radikalnu selekciju i »šalju kući« sve one, koji, već u prvoj godini, ne pokažu, koliko toliko, dobar školskih uspjeh. A ako se koji takav »ubogar« i progura do zadnjeg gimnazijskog razreda, pokosi ga, bez milosti, matura, i — onda mu se zatvore vrata bogoslovije: opet u interesu ugleda naših »visokih bogoslovskih škola« i elitne izobrazbe klera. Neće da ga prime ni kao »izvanrednog slušača«, i ako i na najslavnijim evropskim sveučilištima dopuštaju »izvanredni studij«, a na teološkim fakultetima i ređe te izvanredne slušatelje, samo ako su im to njihovi biskupi ili redovnički poglavari odobrili. Mi smo stroži. Kod nas nema štednje, obzira, milosti, »gledanja kroz prste«, pa ni za volju nečijoj pobožnosti, uzornu vladanju, velikoj želji za oltarom. Čovjek ispane, iza četiri godine sjemeništa, na golu ledinu: i bez crkvene, i bez državne svjedodžbe. »Gdje si bio? Nigdje. Šta si radio? Ništa!«

A jasno je »a priori«, da ova zadnja tendencija igra pomalo i na kartu, relativnog, obilja kandidata kod nas: nekoliko zadnjih godina. Možemo »birati«: ne ćemo zbog toga ostati bez svećenika. Da nije te pretpostavke, jedva da bi se tko i usudio plědirati za tu školsko-intelektualnu elitnost. I odviše je jasno, da bi se Crkva, u dilemi između intelektualne elitnosti i interesa pastve i duša, odmah opredijelila za ovo zadnje i bila sretna, da može u svijet poslati dovoljno pobožnih i revnih pastira, pa makar i skromnije umne »kulture«: zadovoljila bi se standardom, koji je »hic et nunc« mo-

guć; bez pretenzija na emulaciju sa civilnim školstvom i na vrhunske uspjehe. Ali, razumije se, da se Crkva, s druge strane, ne bi, ni u velikoj oskudici zvanja, lako spustila ispod one minimalne donje granice, koju joj diktira njezina tradicija i njezin nadahnuti instikt za moralni auktoritet njezina apostolata i njezina klera. S »jezgraštvom« je Crkva naših dana zauvijek obračunala. Njega je, sa zadnjim ostacima srednjega vijeka, definitivno nestalo sa pozornice.

Samo, je li pretpostavka s obiljem, — ili »preobiljem«; i to se kojiput čuje, — kandidata relana, drugo je pitanje. Mnogi od naših svećenika misle, da nije. Može ova povoljna »konjunktura« biti i puno kraćega vijeka, nego što mislimo; pa da se najedamput opet nađemo u situaciji, u kakvoj smo bili pred dvadesetak godina. Ili u još goroj. U situaciji, gdje će se protiv nas naći ne više objektivne, vanjske, poteškoće, nego one još gore, subjektivne i nutarnje: pokvarenost i vjerska apatija omladine, kakva je već nastupila na zapadu. A i mi idemo za zapadom; samo sa zakašnjenjem od decenij, dva. Možda stoga nije posve realno polaziti od te pretpostavke. A riskantno je svakako.

U najmanju ruku treba tu stvar još jednom dobro promisliti. I promisliti i proučiti. I to na interdijecezanskom i općenacionalnom niveau-u. A sada je tomu vrijeme i zgoda. Sada, iza koncila. Sada, kad će i onako valjati provoditi reorganizaciju sjemeništa i stvarati sjemenišne odbore i komisije. O vrlo se odgovornoj stvari radi: improvizacijama i eksperimentiranju nema u njoj mjesta.

Što se nas tiče, mi smo uvijek više za moralne kriterije, nego za intelektualne. Tupoj djeci, koja uopće nijesu sposobna za učenje ni za obiljan umni rad, nije, sigurno, mjesto u sjemeništu. Umna ograničenost prirodna je i fizička, pa prema tome i apriorna, diskvalifikacija za svećeništvo: »inhabilitet« svoje vrsti (kan. 1371.). Slučaj »tupova«, a sveta arškog župnika ostat će uvijek iznimka i čudo Božje. No slabije talentirane, ali moralno dobre i prirodno okretne kandidate trebalo bi, po našemu mišljenju, u sjemeništima, štedjeti i čuvati: i na račun elitnosti razreda. Valjalo bi im pomagati, do skrajnjih granica, da se provuku kroz godine studija. Šteta je svakoga takvoga. Mnogo bi puta to postali najidealniji svećenici u pastvi. Postali su to toliki, koji su se, tokom školovanja u sjemeništu, susretali s istim poteškoćama. Pa i kad su ostali »bez mature«; pa i kad su svršili fakultet kao »izvanredni slušatelji«. Bile su s njima zadovoljne i crkvene starješine, i svećeničke kolege, i vjernici. Nikome nije padalo ni na pamet, da čeprka po njihovim svjedodžbama i da zapinje o njihovu maturu. Osobno sam ih poznavao: takvih nekoliko. Ima ih i danas oko nas. Čovjek se samo prestraši pri pomisli, da su i oni mogli bit vraćeni sa praga svetišta, jer nijesu bili »dobri đaci« i jer su »smetali« profesorima ili konškolarcima u školskoj ekspeditivnosti, a crkvenim zavodima obarali »reputaciju« i »klasu«.

Nijesmo profesori, pa ne možemo govoriti sa stručnim, profesionalnim, auktoritetom. Ali, ako smijemo vjerovati svome iskustvu iz đačkih i sjemenišnih dana, mi ne vidimo, da je to kakva ozbiljna nevolja, ako u jednom razredu ima i slabijih đaka. Uvijek ih je bilo. Ima ih i danas. I u državnim školama. Ne znamo, šta smo mi, njihove darovitije kolege, zbog njih gubili. Tko je bio talentiran, bio je i onda odlikaš, a školski su se materijali svladavali po programu.

Ako se je moralo malo više tumačiti i malo sporije ići, nije nitko zbog toga gubio. Ni razredni prvak. Nije ni njemu škodilo, što se je više sipitivalo i opetovalo. A provukli bi se, na koncu, i oni slabiji. Teže, s puno dovoljnih, ali — provukli bi se. A ako se ne bi provukli, napravili bi popravni ispit. Ili bi, u najgorem slučaju, opetovali razrade. Minimum bi potrebne izobrazbe stekli i oni. Nijesu bli predestinirani za doktore, ali svršili bi kao vrijedni svećenici po župama. Bolji često, — pa i praktičniji, — od pokojega svoga negdašnjeg kolege — odlikaša.

Ne moraju naša sjemeništa biti »ogledne« »uzor-škole«, sa najvećim postotkom prolaznika i odlikaša; dosta je, da nam budu »uzor-sjemeništa«. A Crkvi je uvijek više do božaske mudrosti na njezinim svećenicima, nego da one ljudske; do erudicije i formalnog znanja. I do toga joj je, da nijedno pravo zvanje ne propane. Valja svakom pobožnom i dobrom aspirantu na svećeništvo, da ništa drugo, a ono pružiti mogućnost i šansu. Ako možda nama i našoj dijecezi nije potreban, jest Crkvi, koja, po širokom svijetu, vapi i plače za svakim novim svećenikom. Fatalan je u mnogim krajevima manjak klera; očajno su puste Božje njive: malo je na njima poslenika (Mat. 9, 37. 38.; Luk. 10, 2.).

Školske su svjedodžbe u pitanjima zvanja uvijek sekundaran kriterij. A mnogo puta i nesiguran, i nepouzdan! Č.

NOVE »PUČKE MISIJE« I NOVI »PUČKI MISIONARI«

Jesenas me je pohodio moj dobar znanac iz Dalmacije, poznat i ugledan propovjednik i misionar, redovnik: svećenik, očito, najboljega duha i velike revnosti; okretan, snalažljiv, inventivan, inteligentan. Išao je u jedan naš kraj, da drži pučke misije. Ili se je s misija vraćao: ne sjećam se više sigurno.

Misionario je nedavno, s jednim svojim redovničkim subratom, i po dalmatinskom primorju i otocima. Pitao sam ga za njegova iskustva i dojmove sa toga, teškog i ozloglašenog, terena.

Bilo je, veli, svagdje slušalaca, interesa, pa i oduševljenja, ali — osvajanja i obraćanja malo. Svijet se je u tim krajevima podijelio. I fronte su se stabilizirale. Tko je ostao uz Crkvu, uz nju je i danas. Praktični vjernici dolaze i na misijske propovijedi. I rado ih slušaju. I ispovijedaju se.

No zato onih drugih nema ni blizu. Ne nastupaju više ni oni hostilno. Ne izazivaju. Ali ni ne dolaze. Totalno apstiniraju. Dosljedno ignoriraju i misije i misionare. Ostaju ledeno bešćutni. Ne pokazuju ni truna interesa. Ni radoznalosti. Zid između njih i Crkve i iza misija je isto onako neprobjen i neuzdrman, kako je bio i prije misija. Misije ga nijesu ni načele. O kolektivnoj rekristijanizaciji sela ili župe ne može se ni govoriti. Masovnih obraćanja nema. Nema, zapravo, ni individualnih.

Glavne svoje, tradicionalne, svrhe danas više pučke misije, — u klasičnom obliku, — uopće ne postizavaju. Pomalo je to uzaludan napor i jalov posao: barem sa stanovišta apostolskih osvajanja i pionirsko-ofenzivnih ambicija.

Ako se je moralo malo više tumačiti i malo sporije ići, nije nitko zbog toga gubio. Ni razredni prvak. Nije ni njemu škodilo, što se je više sipitivalo i opetovalo. A provukli bi se, na koncu, i oni slabiji. Teže, s puno dovoljnih, ali — provukli bi se. A ako se ne bi provukli, napravili bi popravni ispit. Ili bi, u najgorem slučaju, opetovali razrade. Minimum bi potrebne izobrazbe stekli i oni. Nijesu bli predestinirani za doktore, ali svršili bi kao vrijedni svećenici po župama. Bolji često, — pa i praktičniji, — od pokojega svoga negdašnjeg kolege — odlikaša.

Ne moraju naša sjemeništa biti »ogledne« »uzor-škole«, sa najvećim postotkom prolaznika i odlikaša; dosta je, da nam budu »uzor-sjemeništa«. A Crkvi je uvijek više do božaske mudrosti na njezinim svećenicima, nego da one ljudske; do erudicije i formalnog znanja. I do toga joj je, da nijedno pravo zvanje ne propane. Valja svakom pobožnom i dobrom aspirantu na svećeništvo, da ništa drugo, a ono pružiti mogućnost i šansu. Ako možda nama i našoj dijecezi nije potreban, jest Crkvi, koja, po širokom svijetu, vapi i plače za svakim novim svećenikom. Fatalan je u mnogim krajevima manjak klera; očajno su puste Božje njive: malo je na njima poslenika (Mat. 9, 37. 38.; Luk. 10, 2.).

Školske su svjedodžbe u pitanjima zvanja uvijek sekundaran kriterij. A mnogo puta i nesiguran, i nepouzdan! Č.

NOVE »PUČKE MISIJE« I NOVI »PUČKI MISIONARI«

Jesenas me je pohodio moj dobar znanac iz Dalmacije, poznat i ugledan propovjednik i misionar, redovnik: svećenik, očito, najboljega duha i velike revnosti; okretan, snalažljiv, inventivan, inteligentan. Išao je u jedan naš kraj, da drži pučke misije. Ili se je s misija vraćao: ne sjećam se više sigurno.

Misionario je nedavno, s jednim svojim redovničkim subratom, i po dalmatinskom primorju i otocima. Pitao sam ga za njegova iskustva i dojmove sa toga, teškog i ozloglašenog, terena.

Bilo je, veli, svagdje slušalaca, interesa, pa i oduševljenja, ali — osvajanja i obraćanja malo. Svijet se je u tim krajevima podijelio. I fronte su se stabilizirale. Tko je ostao uz Crkvu, uz nju je i danas. Praktični vjernici dolaze i na misijske propovijedi. I rado ih slušaju. I ispovijedaju se.

No zato onih drugih nema ni blizu. Ne nastupaju više ni oni hostilno. Ne izazivaju. Ali ni ne dolaze. Totalno apstiniraju. Doljedno ignoriraju i misije i misionare. Ostaju ledeno bešćutni. Ne pokazuju ni truna interesa. Ni radoznalosti. Zid između njih i Crkve i iza misija je isto onako neprobjen i neuzdrman, kako je bio i prije misija. Misije ga nijesu ni načele. O kolektivnoj rekristijanizaciji sela ili župe ne može se ni govoriti. Masovnih obraćanja nema. Nema, zapravo, ni individualnih.

Glavne svoje, tradicionalne, svrhe danas više pučke misije, — u klasičnom obliku, — uopće ne postizavaju. Pomalo je to uzaludan napor i jalov posao: barem sa stanovišta apostolskih osvajanja i pionirsko-ofenzivnih ambicija.

On osjeća, da bi im trebalo mijenjati stil i metodiku. Čini mu se, da bi ih valjalo iznijeti iz crkve na ulicu. I unijeti u njih više elmenata publiciteta i propagande. Iznači nešto, što bi zainteresiralo i privuklo i one iz protivnog tabora. Pokušati s početka više indirektnim putem, nego direktnim. Započinjati od aktulenosti iz društvenog profanog života. Izazvati na tom terenu dijalog. Angažirati sliku, kino, televiziju, pjesmu, koncerat, kazališne komade.

Nije, inače, ulazio u detalje. Samo je nabacio ideju. A možda nije ni spomenuo svega, što sam ja ovdje pobrojio. Možda sam ja tu njegovu ideju i previše konkretizirao i shematizirao. Pojedinosti, uostalom, nijesu ni onako važne, dok ostaju u sklopu jedne logične cjeline.

Na svaki način pitanje je modernizacije i posavremenjenja pučkih misija dobro uočio, i pronicavo je sagledao njegovu problematiku. Barem s jedne strane: s one više formalne i tehničke. Da će tu trebati misliti na prinove, promjene, reforme, prilagođivanja okolnostima, već je »a priori« jasno. Njegova se ideja s te strane potpuno uklapa u shvaćanja II. vatikanskog sabora o traženju novih oblika za stare crkvene tradicije i o upotrebi savremenih komunikacionih sredstava. U stvari je to samo pedent saborskom dekretu »de mediis communicationis«.

Ipak, kad sam kasnije o tome mislio, učinilo mi se, da same izmjene u stilu i metodici pučkih misija ne rješavaju temeljnog i glavnog problema. Svijet danas lako dolazi do senzacija i bez onih naših »svetih«, iza kojih na njega, — on to instinktivno osjeća, — vrebaju obveze, tereti, konsekvencije. Trebat će, izgleda, u reformi puških misija ići još dalje i još radikalnije. One će, u misionarenju savremnog, novopoganskog, svijeta oko nas, dobiti, čini se, sekundarnu ulogu. Postat će više neke vrste rekolekcije i duhovne vježbe za pravednike, za praktične vjernike, a manje sredstvo predobivanja i obraćanje grješnika i otpadnika. A apostolsko-ofenzivna funkcija prijeći će s kolektivnog na individualni apostolat; i sa svećeničkog na lajički.

Tako opet pred nas ilzazi staro pitanje: je li uopće moguće masovno pokršćanjenje današnjeg modernog svijeta? Imaju li uopće izgleda na uspjeh frontalne akcije pa i one najtemeljitije razrađene i najmodernije organizirane: sa svim thničkim aparatom i pomagalima, što nam danas stoje na raspolaganje?

Ja sam uvijek, za razliku od naših katoličkih »progresista« i »optimista« na zapadu, bio sklon pretpostavci, da se kršćanstvo tim putem više ne može nametnuti današnjem svijetu. Previše je on otišao na drugu stranu. Previše se je zatvorio u svoj krug ideja i iza njih se ušančio. Previše je sam sa sobom zadovoljan i na sebe ponosan. I, što je glavno, njegov mu sistem garantira »mir« od svih delikatnih upitnika filozofije života i oslobađa ga, radikalno i u korijenu, od svih, prirodnom čovjeku uvijek teških, obveza odricanja i samozataje, koje se odmah pomaljaju na obzorju, čim se na njemu pomoli i kršćanstvo, sa svojim spiritualističkim i eshatološkim idejama. Mi protiv sebe imamo zatvoreno interesno savezništvo milijuna: frontu instinktivne solidarnosti jedne komotne i drage tradicije, jedne slatke zablude; frontu, koja se lako ne lomi i ne puca.

U nju se šale ne probija vojska u zatvorenom bojnom redu, ni u uniformama. Ako se već netko može u nju probiti, može samo pojedinac, padobranac, diverzant, kamuflirani ratnik.

Ali, da se vratim na konkretni slučaj, od kojega sam i pošao: na problem naših domasih »pučkih misija«! Ljudi s druge strane fronte, na selu ili u gradu, vrlo lako mogu, kad hoće, izbjeći susret sa misionarom u habitu. Jednostavno ne dolaze u crkvu; ne izlaze ni na ulicu; ostaju kod kuće; žive, kako su živjeli i jučer. Samo: ti isti ljudi ne mogu ni izdaleka tako lako izbjeći susret s jednim članom svoje obitelji, sa svojim susjedom, sa svojim kolegom ili drugom na poslu, iz škole, iz tvornice, iz kancelarije, sa sportskog igrališta. Ako je taj naš, on im se može približiti. I ako je taj pun duha Božjega i kršćanske životne mudrosti i svijesti on će uvijek biti od njih jači. Ne opet od sviju njih skupa, nego od jednoga. A kad taj jedan bude osvojen, već su dvojica naših u neprijateljskoj »tvrđavi«. Sutra će biti četvorica, prekosutra osmorica, zaksutra šesnaestorica, pa onda stotina, i haljada, i milijun. U slici, dakako, govorim. Označujem njom samo nutarnju dinamiku apostolata, ako je on zreo.

Pučke misije kao sredstvo osvajanja i pokršćanjivanja masa moraju danas odstupiti u pozadinu pred individualnim apostolatom: lajičkim u prvom redu. Ili, boje, moraju mu sužiti. Moraju odgađati i stvarati pravednike i — apostole.

Kada ćemo jedamput s tim biti na čistu? Kada ćemo jedamput početi sa sustavnim odgojem naših vjernika za lajički apostolat? Crkva je, na II. vatikanskom saboru, rekla, što o tom misli. Jasno, auktoritativno, programski. Ne smije to ostati samo teorija.

Naivan je, tko u ovom »progresizmu« i »ekumneizmu« ne vidi, da svijet oko nas nije dobar: da je on, opet, upao u poganstvo. A Crkva se je već jedamput u svojoj povijesti sa poganstvom sretala. I pobijedila ga je. I osvojila ga je za Krista. U prvim, starokršćanskim, vremenima. A nije ni onda to učinilo »pučkim misijama«. Učinila je to, na prvom mjestu, individualnim apostolatom. Lajičkim apostolatom. Apostolatom elite.

Možda bismo se mogli s korišću u to zamisliti i pred problemom i krizom »pučkih misija«. Možda bismo baš u tom mogli otkriti, providencijalne, prognoze i šanse novih »pučkih misija« i novih »pučkih misionara«!

Č.

UZ ČLANAK »CRKVA TREBA I DOBRIH SVEĆENIKA«

(»Služba Božja« 1966. br. 2., str. 103—107)

O privatnom bi se shvaćanju lijepo moglo razgovarati u prijateljskom krugu. Ovdje je ono izneseno auktoritativno pred širi krug čitatelja, uglavnom svećenika. Što će oni nakon toga misliti o duhovnosti sv. Ignacija i njegova Reda? S koliko će povjerenja u svojim duhovnim vježbama primati poticaje iz ustiju redovnika s tako neobičnim pogledima?

Odmah na početku želim reći da mi je kao isusovcu sistem duhovnosti, koji se u članku naziva **»ignacijanskim«**, stran i da ga kod našeg sv. oca Ignacija nisam našao.

U nju se šale ne probija vojska u zatvorenom bojnom redu, ni u uniformama. Ako se već netko može u nju probiti, može samo pojedinac, padobranac, diverzant, kamuflirani ratnik.

Ali, da se vratim na konkretni slučaj, od kojega sam i pošao: na problem naših domasih »pučkih misija«! Ljudi s druge strane fronte, na selu ili u gradu, vrlo lako mogu, kad hoće, izbjeći susret sa misionarom u habitu. Jednostavno ne dolaze u crkvu; ne izlaze ni na ulicu; ostaju kod kuće; žive, kako su živjeli i jučer. Samo: ti isti ljudi ne mogu ni izdaleka tako lako izbjeći susret s jednim članom svoje obitelji, sa svojim susjedom, sa svojim kolegom ili drugom na poslu, iz škole, iz tvornice, iz kancelarije, sa sportskog igrališta. Ako je taj naš, on im se može približiti. I ako je taj pun duha Božjega i kršćanske životne mudrosti i svijesti on će uvijek biti od njih jači. Ne opet od sviju njih skupa, nego od jednoga. A kad taj jedan bude osvojen, već su dvojica naših u neprijateljskoj »tvrđavi«. Sutra će biti četvorica, prekosutra osmorica, zaksutra šesnaestorica, pa onda stotina, i haljada, i milijun. U slici, dakako, govorim. Označujem njom samo nutarnju dinamiku apostolata, ako je on zreo.

Pučke misije kao sredstvo osvajanja i pokršćanjivanja masa moraju danas odstupiti u pozadinu pred individualnim apostolatom: lajičkim u prvom redu. Ili, boje, moraju mu sužiti. Moraju odgađati i stvarati pravednike i — apostole.

Kada ćemo jedamput s tim biti na čistu? Kada ćemo jedamput početi sa sustavnim odgojem naših vjernika za lajički apostolat? Crkva je, na II. vatikanskom saboru, rekla, što o tom misli. Jasno, auktoritativno, programski. Ne smije to ostati samo teorija.

Naivan je, tko u ovom »progresizmu« i »ekumneizmu« ne vidi, da svijet oko nas nije dobar: da je on, opet, upao u poganstvo. A Crkva se je već jedamput u svojoj povijesti sa poganstvom sretala. I pobijedila ga je. I osvojila ga je za Krista. U prvim, starokršćanskim, vremenima. A nije ni onda to učinilo »pučkim misijama«. Učinila je to, na prvom mjestu, individualnim apostolatom. Lajičkim apostolatom. Apostolatom elite.

Možda bismo se mogli s korišću u to zamisliti i pred problemom i krizom »pučkih misija«. Možda bismo baš u tom mogli otkriti, providencijalne, prognoze i šanse novih »pučkih misija« i novih »pučkih misionara«!

Č.

UZ ČLANAK »CRKVA TREBA I DOBRIH SVEĆENIKA«

(»Služba Božja« 1966. br. 2., str. 103—107)

O privatnom bi se shvaćanju lijepo moglo razgovarati u prijateljskom krugu. Ovdje je ono izneseno auktoritativno pred širi krug čitatelja, uglavnom svećenika. Što će oni nakon toga misliti o duhovnosti sv. Ignacija i njegova Reda? S koliko će povjerenja u svojim duhovnim vježbama primati poticaje iz ustiju redovnika s tako neobičnim pogledima?

Odmah na početku želim reći da mi je kao isusovcu sistem duhovnosti, koji se u članku naziva **»ignacijanskim«**, stran i da ga kod našeg sv. oca Ignacija nisam našao.

Uvodni dio članka iznosi suprotnost između **»ignacijanskog«** i **»franjevačkog sistema duhovnosti«. »Franjevački sistem duhovnosti«** bi izgledao ovako (str. 103): **»težiti za visokim idealima ali računati s ljudskim slabostima i sa zemaljskom stvarnošću«.** Tvrdi se da je to **»talijanska širokogrudnost franjevaštva«.** Ne bi li se možda moralo reći da je to nešto mnogo veće: pravi kršćanski i ljudski realizam?!

»Za razliku tome sveti je Ignacije bio Španjolac. U njemu je zato progovorila španjolska krv i iz njega je dahnuo u svijet španjolski duh: duh krajnosti i ekstremizma... Njemu... nije dosta da netko samo teži za svetošću i nastoji oko svetosti. On mora postati i biti svetac. Doduše i Ignacije znade da ne može sve ljude povesti tako visoko kako on želi. Za te je dosta, ako ostanu kod prve njegove sedmice: kod puta čišćenja i kod straha od pakla.«

Govoriti o duhovnosti jednog sveca nije lako. A ni o duhovnosti jednog Reda. **»Težiti za visokim idealima«?** Bez sumnje. Visoke ideale sv. Ignacija nalazimo po svoj prilici najljepše iznesene u knjižici »Duhovne vježbe«, ako nas ne smeta u njoj poneki odjek XVI stoljeća: sve svoje sposobnosti i darove staviti u ganutoj zahvalnoj ljubavi na raspolaganje Božjem veličanstvu i njegovim planovima, a ne dati se voditi od neuređenih nagnuća svoje naravi. Pod svjetlom Duha Svetoga on i te kako računa **»sa zemaljskom stvarnošću«,** u kojoj narav svakodnevno vuče nizbrdo, a milost Božja potiče: »Više!« U toj **»zemaljskoj stvarnosti«** sv. Ignacije ne zna drugog puta nego ljubav prema Kristu Gospodinu, i to raspetome. **»Ekstremizmom«** bi se moglo nazvati jedino ono oduševljenje, koje križ smatra odlikovanjem jer nas čini sličnim našemu Gospodinu. No taj je **»ekstremizam«** srčika kršćanskog realizma. Taj kršćanski realizam potpisuju s isusovcima ne samo svi sinovi asiškog Sirotana, ne samo svi **»dobri svećenici«,** nego i svi naši dobri vjernici.

Sasvim je nešto drugo govoriti o pastoralnoj razboritosti i sposobnosti da se organizira apostolski rad. Bog može i bez toga provoditi svoje planove u ljudskoj povijesti. No, kad daje talente, ne želi da ih zakopamo. Čini se da ih kod sv. Ignacija nalazimo u izvanrednoj mjeri. Istaknuto razboriti realizam, koji računa **»sa ljudskim slabostima i sa zemaljskom stvarnošću«,** koji jednako uzima u obzir i fine zakone ljudske psihe i suhu realnost svakidašnjice, upravo zapanjuje, tako da dobri poznavaoci sv. Ignacija vide u tome posebnu karizmu.

Nije li upravo ta pastoralna razboritost diktirala rad na eliti? No ne u onom smislu kako donosi članak. Rad Isusovačkog reda u kolegijima i različitim višim i nižim školama, u apostolatu među radnicima, u pučkim i osobito vanjskim misijama ipak dovoljno jasno pokazuje shvaćanje sv. Ignacija. On čak naglašava poučavanje djece i neukih u vjeri kao specifično polje isusovačkog rada u tolikoj mjeri da je to stavio u sam tekst isusovačke profesije.

Nije li isto tako diktat pastoralne razboritosti kad u »Duhovnim vježbama« upućuje vođu da se u davanju vježbi prilagođuje stanju egzercitanata, tj. da uzme u obzir »njihovu dob, znanje, sposobnost... da se ne bi čovjeku priprostu i uskog vidokruga pružalo ono što ne može nositi i što mu ne može koristiti za napredak«?

Pripomenimo ovdje: karizmu sv. Ignacija ne treba očekivati kod njegovih sinova. Oni rade prema stupnju svoje razboritosti držeći se, koliko znadu i mogu, njegova puta. Pisac je, čini se, ogor-

čen zbog nekih razmatranja o smrti i svečeničkoj mlakosti. Sam sv. Ignacije tih razmatranja ne donosi u »Duhovnim vježbama«, već samo napominje da se može i o smrti razmatrati i da je korisno na nju misliti. Vjerojatno je pater ekshortator u nečemu pretjerao, a možda su i apercepcije pokojeg slušatelja nešto pridonijele da se to tako tragično shvatilo. Zar se ne bi lako našao zajednički jezik da se netko s patrom o tome porazgovorio? Realizam sv. Ignacija je odmah iza naslova »Duhovnih vježbi« napisao: »Da se ovim duhovnim vježbama može okoristiti i onaj koji ih daje i onaj koji ih prima, treba pretpostaviti da je svaki pobožan kršćanin dužan biti spremniji da tuđu nejasnu riječ tumači na dobro, nego da je osudi. Ako je nikako ne bi mogao obraniti, neka nasoji dokučiti što je dotični mislio kazati. Ako taj misli manje ispravno, neka ga s puno dobrote upozori.«

Članak donosi i teološki temelj ignacijanske duhovnosti, kako je pisac shvaća, a za nju kaže (str. 104) da »**dominira i daje ton posljednjim stoljećima Crkve**«. Evo ga (str. 105): »**Zašto je netko svetac a drugi nije svetac — to je prema toj duhovnosti jedino zato što je ovaj htio postati svetac a onaj to nije htio. Zašto je ovaj toliki svetac a drugi je manji svetac, to je opet samo zato jer je ovaj htio postati toliki svetak a onaj to nije htio. Ako hoćeš, možeš i ti postati svetac kao sveti Josip i sveti Petar i sveti Ivan. To je teološka pretpostavka te duhovnosti. Ona zamišlja Boga koji jednako dijeli milost svima i svakome. Sve dakle ovisi o tome kako je i koliko pojedinac prima. Ali baš tu je slabost te duhovnosti... Niti Isus nije vlastan dati određeno mjesto pojedincu u svome kraljevstvu nego »samo onima kojima je odredio njegov Otac«. Kako bi dakle ljudska slobodna volja bila kadra staviti nekoga na određeno mjesto na nebu?**«

Treba li na ovo što kazati? Neka govori sam sv. Ignacije. U »Konstitucijama Družbe Isusove« nalazimo pravilo: »Svi neka upotrebljavaju svoje vrijeme za duhovna vježbanja i neka prema mjeri dobivene milosti Božje nastoje steći pobožnost«. U »Selectae s. Patris Nostri Ignatii sententiae« čitamo i ovu: »Jako je pogibeljno sve htjeti prisilit istom stazom do savršenosti. Takav ne shvaća kako su različii i kako mnogosruki darovi Duha Svetoga«. U »Napomenama« za duhovne vježbe kaže: »Onaj koji daje duhovne vježbe neka ne potiče egzercitanta više na siromaštvo i zavjet siromaštva nego na suprotno, na jedan način života više nego na drugi. Jer, iako je izvan duhovnih vježbi dopušteno i zaslužno, ... ne nastojati oko toga, nego radije tražiti Božju volju i čekati dok sam Stvoritelj i Gospodin naš ne bude djelovao na dušu koja mu pripada, privlačeći je i puteći na ljubav i službu, kako on zna da je najzgodnije«.

Kao ilustracija članka donosi se i ovaj pasus (str. 104): »**Zanimljiva je činjenica da se upravo u Isusovačkom redu, koji u duhovnosti ide prema smjernicama sv. Ignacija za tim da stvara svece, rodio u moralu ne samo probabilizam nego čak da se našlo u njemu — u svoje vrijeme — najviše pristaša laksizma. Voditi elitu do najviših vrhunaca, a masi pregledati kroz svih deset prstiju!**«

Zar je i probabilizam znak ekstremnosti? Probabilizam se nije rodio u Isusovačkom redu, nego ga je Isusovački red prihvatio od drugud. O broju pristaša neke zablude teško je dati meritoran sud.

Konačni bi zaključak cijelog članka protiv »**ignacijanskog sistema duhovnosti**« bio (str. 106): »**Bog ne stvara ljude na kalup, ni serijski na tekućoj vrpci. Zato i među svojim svećenicima Bog hoće da se zvijezda od zvijezde razlikuje svojim sjajem... Svaki ima svoj dar od Boga, kako bi to rekao sveti Pavao.**«

Zar to netko niječe?

I konstatacija stvarnosti (str. 106): »**Ne postoji dakle samo herojska svećenička svetost. Postoji i osrednja svećenička svetost. Ne postoje dakle samo najbolji svećenici. Postoje i dobri svećenici... I »dobri« su svećenici Kristovi svećenici, svećenici koji vrše Kristovo djelo na svijetu da se jednom pridruže k najsvjetijim svećenicima na nebu...** (str. 107). **Crkva se ponosi svećenicima svecima. Ali Crkvi trebaju i dobri svećenici.**«

To je jasno kao dan. Isusovcima je izvor velike utjehe i radosti svijest da je Družba Isusova puno pridonijela izgradnji i svetih svećenika i mnoštva dobrih svećenika, i u općoj Crkvi i u našem narodu. I u prošlosti i danas!

o. Josip KUKULJAN DI.

EXEMPLA TRAHUNT...
(naše majke i sestre)

Kako su izgledale i kako u većini slučajeva i danas izgledaju obitelji iz kojih niknu svećenička i redovnička zvanja?

Nama svećenicima, redovnicima i redovnicama i danas izgleda, da je ideal obitelji možda samo nešto malo bolji od konkretne obitelji u kojoj smo nikli. Sjećamo se svog oca, svoje majke, braće i sestara iz našeg ranog djetinjstva. Sjećamo se vjere, molitve, rada požrtvovnosti, međusobne ljubavi i poštovanja u našoj obitelji. Sjećam se patrijarhalnih odnosa u radu i postupku, u shvaćanju, i sve nam to više manje izgleda idealno.

Posebno mjesto zauzima majka. Kad danas ocjenjujemo njen život i rad, njezinu ljubav, vjeru i pobožnost, moramo sebi iskreno priznati da mi ne bi mogli biti takvi, da mi ne bi umjeli tako lijepo, vješto i skladno povezivati požrtvovni, nesebični i teški rad, sa duhom vjere i pobožnosti. Mi bolje znamo govoriti o ulozi Marte i Marije, ali su naše majke bolje umjele životno povezati te dvije nerazdružive i nezamjenjive uloge.

Majka je u kući i oko nje, u polju, radila od jutra do sutra. Otac je mogao dolaziti umoran s posla, i njegov se umor poštivao, on je mogao poći i polazio je počiniti; ali majka gotovo nije smjela biti umorna, nju je poslije ručka još čekao toliki posao sa suđem, sa pranjem, sa djecom sa stotinu sitnih, a neodgodivo važnih stvari i ona je na sve dospila. Kad su sestre ponarasle, one su preuzimale dio majčinih dužnosti, ali su u međuvremenu i braća ponarasla, pa su se majčine dužnosti proporcionalno množile (hrana, peglanje, uređivanje itd.), a sestre su se uz to spremale na udaju, ili su se okretale za drugim zvanjima izvan kuće, i majka je ostala vječna mučenica, samo što ona to nije doživljavala kao mučeništvo, nego je iz ljubavi sve rado, čak veselo i ponosno radila, kao da je još mlada, bolje od mlađih!

Posebno se sjetimo vremena poslije našeg prvog polaska u sjemenište. U mjestu su nas već zvali »pop«, »popić«, odnosno »fratar«, »fratrić«, a naša je majka i naše su sestre veoma cijenile naše zvanje. I tad im posebno nije bilo teško učiniti nikakav napor za nas, za našu hranu, odjelo, da nama bude preko praznika dobro, ugodno i lijepo. U tom su se sestre naprosto natjecale ne samo među sobom, nego i sa majkom.

Tako smo mi u stvari primali neku materijalnu, a ne samo duhovnu i psihičku pomoć u našem zvanju i radi našeg duhovnog zvanja. Nikad nam ni na pamet nije dolazilo, da bi se materijalno odužili za sve te usluge i pažnje. Nismo se ni mogli materijalno odužiivati, a s druge strane naše bi majke i sestre vrijeđala i sama pomisao da im se to materijalno volarizira, jer se to naprosto ne može, pa ni ne smije valorizirati, jer bi se tako degradirala ona uzvišena vrijednost majčinske i sestrinske ljubavi.

Kad smo došli u sjemenište ulogu majki i sestara dobile su časne sestre po našim sjemeništima. Za njih je vrijedilo, za njih i danas vrijedi, da poput naših majki nesmiju nikad biti umorne, jer ih toliko toga čeka, a sve mora biti na vrijeme gotovo. Nezamislivo je da u određeno vrijeme ne bude gotov ručak, večra, da u subotu ne bude svo rublje uredno oprano, okrpano i opeglano. Dok smo bili djeca kod kuće, naše su majke i sestre mogle reći da ručak nije gotov, da malo počekamo, mogle su na nas viknuti neka pazimo na čistoću robe, jer nije lako prati, neka ne trčimo toliko i ne deremo odjeću, jer nije lako krpati; a u sjemništu nam časne sestre nikad nešto slična nijesu rekle. Mi nijesmo ni vidjeli, koliko se one trude, kako rano ustaju a kasno lijegaju. Za velike svetkovine, kad smo dobili ne samo obična dobra jela, nego i slatko, nismo ni pomislili, da sestre možda nijesu radi tih naših kolača uopće spavale prošle noći, a neće počinuti ni čitav taj veliki blagdan sve tamo možda do poslije ponoći.

I sav taj posao sestre su obavljale ne samo strpljivo, nego i veselo u onoj nadi da ćemo mi postati svećenici, da ćemo prikazivati Bogu neksvunu Žrtvu Neokaljanog Jaganjca, te da će tako i njihov trud biti posvećen. Jer sestre neobično visoko cijene sveto svećeničko zvanje. Cijene ga više nego li mi sami.

Ako smo kao svećenici došli na župu, u kojoj već postoje »župske sestre«, koje možda i župniku vode domaćinstvo; onda su one i dalje prema nama vršile ulogu naših majki, onih starih majki patrijarhalnog shvaćanja, onih majki koje neobično cjene duhovno posebno svećeničko zvanje, koje nikad ne smiju biti umorne, jer ih uvijek i neprestano čeka neki posao, neki poslić, čitavo more sitnica, sva briga u kući i oko nje. I časne su sestre i sada umijele, kao i u sjemneištu, možda bolje od naših rođenih majki povezati ulogu Marte i Marije. Kako li je samo crkva uredna, kad se one za to brinu! U domaćinstvu red, savjesnost!

I sve sestre to vrše s pažnjom, ne za zemaljsku plaću, nego da što više pomognu svećeniku u njegovom apostolskom radu.

Može li se njihov rad, valorizirati, naplatiti?

U »Službi Božjoj« (IV — 2. str. 157s) piše »Č. Č.« o honoraru naših sestara!

Hvala Bogu, da se o tom piše! Dužni smo ne samo »pomalo« nego stvarno i objektivno »ex titulo justitiae« voditi računa o pravičnom honoraru njihova rada.

No još mnogo više od tog minimuma, dužni smo istinski i realno priznavati i poštivati taj požrtvovni rad. Stavimo ruku na srce, pa ćemo morati priznati, da sestre svoju ulogu, svoje dužnosti vrše u prosjeku savjesnije i požrtvovnije nego li mi svećenici! S kojom ljubavlju i pažnjom ona briše prašinu, mete, riba pod, pere suđe, sprema hranu, pere crkvenu robu, našu odjeću. Izvana se taj rad jedva vidi, ali taj je rad uistinu nenaplativ, kao što je nenaplativ bio rad naših majki. No, baš zato moramo iskreno poštivati taj rad, taj sestrinski trud. Moramo ih poštivati i štediti barem toliko, koliko bi poštivali i štedili svoje rođene sestre, svoje rođene majke!

Možda mi, rođeni u patrijarhalnim obiteljima a odgojeni u sjemeništima, ne možemo tako lako shvatiti svu važnost tih »ženskih« kućnih poslova, i sav trud koji je zato potreban, a s druge strane možda precjenjujemo svoje napore i smatramo ih vrijednijima ukoliko su oni direktnije povezani sa pastoralnom službom.

Trebalo bi zato malo »revalorizirati« naše poslove, pa svemu dati pravo ime. Na primjer: Uzvišenije je pričešćivati, nego propovjedati; ali je teže propovijedati, pa mi zato više honoriramo pozvanog propovijednika, nego li onog svećenika kojeg smo pozvali da nam o velikom proštenju pričešćuje. Ovom posljednjem dovoljno je da ostane na svečanom ručku! — Daleko je uzvišenije misiti, nego li ribati crkvu ili prati rublje, ali što je teže, i što bi, dakle, trebalo više honorirati? — S druge strane, iako je važnije misiti, nego li ribati crkvu ili kuhati ručak; ipak nemojmo zaboraviti da bi bilo nedolično misiti u zablaćenoj crkvi, a bilo bi nam sasvim nemoguće misiti ako već par dana nismo jeli!

Trebalo bi se svim tim pojmovima malo pozabaviti, pa malo promjeniti vlastiti mentalitet. Neće nam se onda dogoditi, da poput F. Kralika u inače lijepom članku »Exempla trahunt...« (»Služba Božja« VI — 2. str. 150ss) sasvim paternalistički nabrajamo samo ono što redovnice moraju, a što ne smiju, a da se nijednom riječju ne dotaknemo župnikovih dužnosti i obaveza prema njima. Nije li, općenito govoreći, mnogo potrebnije naglasiti da svećenik poštuje osobnost, redovništvo, rad i autonomiju u povjerenim dužnostima časnih sestara!?

Svakako da je ovo drugo potrebnije naglasiti, jer se ozbirom na patrijarhalni mentalitet iz kojeg smo nikli i mi svećenici i časne sestre može dogoditi i objektivno i subjektivno dobrom i revnom svećeniku da u toj točki socialne pravde nešto previdi, a skromne časne sestre će se rađe strpiti šutiti, dok s druge strane ni prosječno dobroj časnoj sestri neće uzmanjkati poštovanja prema svećeničkom zvanju ni respekta prema župničkoj vlasti.

Ovdje nabačene misli o poštivanju rada, truda i autonomije u povjerenim dužnostima vrijede u osnovi i za sve osobe, koje vode župniku domaćinstvo, pa bile one i rođene sestre župnikove. Treba poštivati njihovu ljubav i nenaplativu požrtvovnost, a uz to treba realno misliti na njihovu budućnost, na njihovo zdravstveno i socijalno osiguranje, na njihovu starost.

o. Gabrijel ŠTOKALO